

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XLVIII. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

1973. JÚNIUS

TARTALOMJEGYZÉK

CSENBEN ISTEN ELŐTT

Közös történelmi felelősségünk (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — 321

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

Ünnepi nyilatkozat a Magyarországi Evangélikus Egyház 450 éves jubileuma alkalmából — — — — — 323
Álljatok meg a szabadságban (D. Káldy Zoltán) — — — — — 325
Miklós Imre államtitkárnak, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének köszöntése — — — — — 328
Egymást támogató testvéri szeretet egységében (Szamosközi István) — — — — — 330
Külföldi vendégeink köszöntése — — — — — 332

TISZTELETBELI DOKTORAINK

Janis Matulis érsek méltatása tiszteletbeli teológiai doktorrá avatására (Dr. Pröhle Károly) — — — — — 334
Az ó-llett vallás rövid vázlatja — Tiszteletbeli doktori székfoglaló előadás (D. Janis Matulis) — — — — — 336
Dr. Hanfried Krüger egyházfőtanácsos méltatása tiszteletbeli doktorrá avatására (Dr. Fabiny Tibor) — — — — — 341
A reformátori küldetés az ökumenikus mozgalom jelenlegi válságában — Tiszteletbeli doktori székfoglaló előadás (D. Dr. Hanfried Krüger) — — — — — 342
Testvéreink vannak az emberiségért vállalt felelősség hordozásában (Dr. Vámos József) — — — — — 346
Tiszteletbeli doktoraink avatása az egyházak együttműködésének jele (D. Káldy Zoltán) — — — — — 348

KERESZTYÉN BÉKEKONFERENCIA

A keresztyén békemunka feladatai az európai béke és enyhülés korszakában (Dr. H. Mochalski) — — — — — 351
Békeszolgálatra nevelés (Baranyai Tamás) — — — — — 356

TANULMÁNY

Megemlékezés a Nagygeresdi Egyezés aláírásának 140 éves évfordulóján (Magyar László) — — — — — 359

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság után 5. vasárnap (Virágh Gyula) — — — — — 366
Szentháromság után 6. vasárnap (Weltler Rezső) — — — — — 369
Szentháromság után 7. vasárnap (Tóth-Szóllós Mihály) — — — — — 372
Szentháromság után 8. vasárnap (D. Koren Emil) — — — — — 376
Szentháromság után 9. vasárnap (Gartai István) — — — — — 379
A jövő gyülekezete — a gyülekezet jövője (Matuz László) — — — — — 382

KÖZÖS TÖRTÉNELMI FELELŐSSÉGÜNK

**Az Európai Egyházak Konferenciája siófoki elnökségi ülésén
elhangozott megnyitó beszéd**

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ BEFEJEZÉSÉNEK huszónnyolcadik évfordulóján hazánkban, Siófokon ülésezik az Európai Egyházak Konferenciája elnöksége. Huszónnyolc év alatt nem volt esztendő, hogy meg ne emlékeztek volna Európában arról a szörnyű pusztulásról, amit a fasiszta katasztrófa-politika okozott. Elpusztított országok, felperzselt föld, halottak több tízmilliói, összetört, rokkant emberek, gyászoló családok tönkretett otthonok, mérhetetlen anyagi és erkölcsi kár tette rettenetessé a háború kövekezményeit.

A BŰNBÁNAT SZAVA szólalt meg az egyházakban. A stuttgarti bűnbánó nyilatkozatban a német hitvalló egyház vallotta meg Isten és a történelem színe előtt a mulasztásnak a vétkeit, a passzivitás bűneit, amellyel nem álltak eléggé ellen a gonosznak. A magyar protestáns egyházak öneszmélése is a bűnbánattal indult. Isten irgalmas ítéletét látták abban, hogy noha nyilvánvaló volt bűnt büntető haragja, de ugyanakkor megadta az újrakezdés lehetőségét, új életben lehetett járni.

AZÓTA NAGY VÁLTOZÁS TÖRTÉNT Európában. A nemzetközi enyhülés kétségtelen jelei bontakozódtak ki. A hetvenes évek elején Európában az egész háború utáni fejlődés fordulópontjához érkeztünk, amikor a szovjet—nyugatnémet szerződés aláírásával megkezdődött az oly sok vitát kiváltó német problémakör rendezése. Ezt a folyamatot a két német állam alapszerződésének ratifikálása erősítette. A müncheni szerződés érvénytelenítése vezet majd a diplomáciai kapcsolatok felvételére Csehszlovákiával, Magyarországgal, Bulgáriával. Mindez nagymértékben elősegíti a béke és a biztonság megszilárdulását, tartóssá válását kontinensünkön. Az európai enyhülésben fontos szerepet játszik az előkészítés alatt álló biztonsági értekezlet. A Budapesti Felhívás felkeltette az európai kormányok és parlamentek figyelmét, ami azt jelzi, hogy ebben a felhívásban több van, mint szokásos nyilatkozatban. Ezért örvendetes, hogy a finn kormányzat, amely magát a keresztényen kultúra örökösének és egy liberális politika követőjének tartja, felvette magára azt a feladatot, hogy a csúcskonferenciát megrendezze. Európai egyházak vagyunk, s így földrajzi helyzetünkől nem vonatkoztathatjuk el magunkat. Elsőrendűen fontos tehát számunkra, hogy sikerül-e megteremteni a békét és a biztonságot ezen a földrészen. De nem csupán saját érdekünk teszi első helyre az európai biztonsági rendszer megteremtésének ügyét. Hogy ez a probléma annyira a nemzetközi kérdések élére került, annak oka, hogy az európai biztonság megteremtése kulcskérdése annak is, hogy sikerül-e elhárítani egy új háború veszélyét. S megvan immár a megfelelő eszköz is e cél elérésére: az összeurópai biztonsági értekezlet.

KÖZÖS TÖRTÉNELMI FELELŐSSÉGÜNK egybefűz minket. Mindnyájan érdekeltek vagyunk az európai béke és biztonság kialakításában. Ha annak idején bűnbánattal kellett megvallani, hogy elmulasztottuk a gonosznak való ellenállást, és nem voltunk elég aktívak a sötétség erőivel szemben, akkor most ne mulasszuk el a jó ügy támogatását. Több aktivitásra van szükség az európai egyházak részéről kontinensünk jövőjének segítését illetően. Az Európai Egyházak Konferenciájának eddig is több határozata, felhívása, tanulmánya látott napvilágot, amely segítette ezt az ügyet. Szükség van a keresztyén lelkiismeret szavának aktívabb, hatásosabb megszólalására. Az európai béke és biztonság megszilárdítása elsősorban a kormányok feladata, de lényegében maguk az európai népek állnak az ügy mögött. Az egyes országok népeiben a mi hívó tömegeink is benne vannak. Történelmi veszteség volna, ha az egyházak és keresztyének csak hátul kullognának Európa jövőjének biztosításában.

PIMEN, MOSZKVAI PATRIARKA, húsvéti prédikációjában a többi között kijelentette, hogy üdvözli az ez év őszen Moszkvában tartandó béke-világkongresszust. A patriarka kifejezte reményét, hogy a kongresszus jó eszköze lesz a háború-ellenes, a békéért küzdő mozgalomnak. Szép lenne, ha a béke erőinek nagy megmozdulásán az Európai Egyházak Konferenciája is képviseltetné magát. A keresztyén szolgálat nem vonakodhat a segítséssel, amikor az emberek javának és előmenetelének munkálásáról van szó.

A LEGKÖZELEBBI NAGYGYŰLÉS, Nyborg VII. jövőre lesz. Az előkészület munkálatai már folynak. Közös történelmi felelősségünk azt kívánja, hogy ne maradjunk el az események mögött, kezdeményező magatartásunk legyen, jó tanáccsal, több aktivitással forduljunk tag egyházaink felé, és a ránk bízott európai felelősségben élen járjanak javaslataink. Az európai egyházak csak akkor tudják betölteni feladatukat, ha látják azokat a politikai, gazdasági és társadalmi problémákat is, amelyek Európát, de általában az egész világot foglalkoztatják. Ezek sorában most csak három jelenségre mutatok rá. 1. Az európai status quo elismerése a jövőbeni fejlődés egyik előfeltétele. Ez gyakorlatilag a határok sérthetetlenségét jelenti. Ennek az elvnek a kiemelt kezelése elengedhetetlen az európai biztonsággal kapcsolatban. 2. Az emberek anyagi jólétének segítése érdekében szükséges az európai szocialista és kapitalista országok gazdasági együttműködése. Itt tárulnak ki európai szociáletikai feladataink. 3. A kulturális együttműködés fejlesztése, az emberi kapcsolatok és az információcsere szélesítése sokat segít a biztonság útján. Természetesen anélkül, hogy itt bárki is a konvergencia-elmélet jegyében akarjon utat-kaput nyitni olyan nézeteknek, amelyek a békés egymás mellett élésnek ellent mondanak. Ezek az alapvető európai igények jól tükröződhetnek Nyborg VII. előkészületi munkálataiban is.

Az Európai Egyházak Konferenciája legalkalmasabb politikai diakóniája most az lenne, ha szerveiben, az egyházakban és a hívekben az európai biztonsági konferencia létrehozásának fontosságát szolgálnák. Meggyőződésünk, hogy a békéért viselt felelősség hozzátartozik egyházi szolgálatunkhoz.

D. Dr. Ottlyk Ernő

Egyházunk útján

A Magyarországi Evangélikus Egyház Ünnepi Közgyűlést tartott 450 éves jubileuma alkalmából

A közgyűlés egyhangúlag ünnepi nyilatkozatot fogadott el:

Ünnepi nyilatkozat a Magyarországi Evangélikus Egyház 450 éves jubileuma alkalmából

Amikor most a Magyarországi Evangélikus Egyház 450 éves fennállását ünnepeljük, az élő Isten nevét áldjuk és magasztaljuk, és bizonyosságot teszünk arról, hogy Ő volt a mi erősségünk nemzedékről nemzedékre.

Istennek adunk hálát azért, hogy az egyetlen Megváltóról, Jézus Krisztusról szóló evangéliumot megismertette kiválasztott szolgájával, Dr. Luther Mártonnal, és azután hihetetlen gyorsasággal terjesztette el hazánkban, népünk között is. Hálát adunk a magyar reformátorokért és igehirdetőkért, a neves és névtelen biznyságtevőkért, akik 450 éven át hűségesen gondoskodtak arról, hogy az evangélium átszálljon apáról fiúra, szájról szájra, hitből hitbe.

Isten nevét áldjuk azért, hogy megghiúsította az idegen uralkodóház és a Rómából irányított papság szándékát, akik törvénybe foglalt jogfosztással, tűzzel és vassal, fenyegetésekkel és ígérekkel akarták elnémítani és kiirtani az evangéliumi hit követőit hazánkban. Hálával emlékezünk az evangéliumi egyházak nagynevű védelmezőire, akik hatalmukat és tekintélyüket, vagyoniukat és életüket vetették be az idegen elnyomással szemben, megvédték a vallási és lelkiismereti szabadságot, és ezzel együtt kivívták népünk szabadságát is. Mély tiszteletadással tartjuk számon azokat az írókat és költőket, tudósokat és politikusokat, akik mint egyházunk hű fiai sokszor hátrányos helyzetben és nehéz körülmények között vitték előre a magyar kultúra és tudomány ügyét, és ezzel hírnevet szereztek nemcsak maguknak, hanem népünknek és egyházunknak is. Őszinte megbecsüléssel gondolunk azokra a gyülekezeti tagokra is, akiknek nevét nem jegyzi a történelem, de akik példaadó hűséggel ragaszkodtak templomukhoz és gyülekezetükhez, akik építettek, adakoztak és mindent megtettek azért, hogy evangélikus hitüket és vele együtt a haladó emberi kultúrát megtartsák és tovább adják az utánuk következő nemzedékeknek.

Istennek adjunk hálát azért, hogy az evangéliumnak ezt a szolgálatát átvehettük a hitben előttünk járóktól, reformátorainktól és atyainktól, és jó lelkiismerettel, szabadon folytathatjuk szocializmust építő népünk új társadalmi rendjében, aminek első történeti jelentőségű doku-

mentuma az állammal 25 évvel ezelőtt kötött egyezményünk. Hisszük, hogy az élő Úr Jézus Krisztus az egyház egyedüli alapja, és nincs más evangélium, mint amely szerint egyedül Óáltala van bűnbocsánatunk, életünk és üdvösségünk. De valljuk azt is, hogy ugyanez az Úr Jézus Krisztus hív minket követésére, és kötelez arra, hogy teljes odaadással szolgáljuk embertársaink, népünk és az emberiség földi javát és békéjét is.

Ezért most az emlékezés órájában ünnepélyesen kérjük egyházunk minden tagját, őrizze meg és újítsa meg az atyáinktól kapott reformátori örökséget, ragadják meg az élő Úr Jézus Krisztusról szóló tiszta evangéliumot, vállalják a szolgálat útját, és tegyenek meg mindent népünkért és társadalmunkért. Ezen az alapon állva, de múltra és hitbeli különbségre való tekintet nélkül, testvéri szeretettel fordulunk mindazok felé is, akik Jézus Krisztust Uruknak vallják, és újra kijelentjük készségünket arra, hogy együttműködjünk minden jószándékú emberrel a világ igazságosabb rendjéért és békéjéért.

Álljatok meg a szabadságban

D. D. Káldy Zoltán püspök igehirdetése a jubileumi ünnepen

„A szabadságra szabadított meg minket Krisztus, álljatok meg tehát, és ne engedjétek magatokat megint szolgaság igájába fogni.” (Gal 5,1)

**Unneplő Evangélikus Egyház!
Kedves Testvéreim!**

A Magyarországi Evangélikus Egyház 450 éves jubileumán Jézus Krisztus evangéliumának kell először megszólalnia. Ez az evangélium volt az, amelyet Luther Márton újra felfedezett és a gyertyatartóba helyezett. Ez az újra felfedezett evangélium volt az, amely Wittenbergből elindult hódító útjára, elérte a magyar határt és egy évvel 1517. október 31-e után már kis fények jelentkeznek a magyar földön, 1522-ben Sopronban pedig már vizsgálat indul paptársa feljelentésére egy ferences barát ellen, aki azt tanítja többek között, hogy nem kell a pápának engedelmessé válni és a szenteket imádni. Úgy látszik ezek a fények egyre sűrűbbek lettek és erejük is nőtt, mert Szent György napján 1523. április 24-én, azokat, akik az evangélium fényének hordozói lettek ebben az országban, mint „nyilvános eretnekeket” a budai országgyűlés „fejvesztéssel és összes javaik elvételével” büntette.

1. *Mi fogta meg magyar földön is a szíveket az újra felfedezett evangéliumból?* Mi volt az, aminek meghamisítása ellen küzdöttek azok, akik az evangéliumot megismerték? Mi volt az, amiből nem tudtak engedni az ellenreformáció megismétlődő hullámai között sem?

Egy örömhír volt ez, amelyet így fejez ki mai igénk: „*A szabadságra szabadított meg minket Krisztus.*” Azonban bármennyire drága és nélkülözhetetlen a külső, a politikai értelemben vett szabadság, hangsúlyoznunk kell, hogy Pál apostol itt a belső, a lelki szabadságról beszél. Ez a szabadság nem a mi harcunknak az eredménye, hanem Krisztus harcának a gyümölcse. Annak a harenak a gyümölcse, amit Krisztus a nagypénteki kereszten és a húsvéti sírban vívott meg értünk. Ez a szabadság nem az ember vívmánya, hanem Isten ajándéka. Nem biztosítható intézményesen és történetileg nem örökölhető, hanem újra és újra hitben fogadható el. Ennek a szabadságnak az az alapja, hogy Krisztus halálával megfizetett bűneinkért és kiszabadított bennünket a bűnnek és halálnak rabságából. Ez a szabadság Isten szuverén királyi rendelkezésén alapszik, hogy Krisztus haláláért és feltámadásáért bennünket nagykorú fiainak fogad el. Ez a szabadság az Isten fiainak a szabadsága.

Ebben a szabadságban való megállásra int Pál apostol és arra, hogy „ne engedjétek magatokat megint szolgaság igájába fogni.” A szolgaság igájának egyik formája, hogy a keresztyén ember továbbra is a törvénynek, Isten törvényének hatálya alatt tudja magát és állandóan retteg, hogy nem tud a törvény követelményeinek eleget tenni. Ez pedig valódi szolgaság. De az Isten fiai nem hajolhatnak meg semmiféle „szent”-nek mondott rend, egyházi rend, hierarchia előtt sem, amely Krisztus helyébe lépve maga akarná eszközölni a megigazulást. Isten fiai nem vethetik alá magukat semmiféle olyan embernek sem, akit „hit és erkölcs dolgában csalhatatlannak mondanak.” Amikor a mi atyáink évszázadokon

keresztül küzdöttek hitük megtartásáért és az ellen, hogy őket különböző szolgáltatások igájába vessék, akkor nagyon jól tudták, hogy milyen drága az Isten fiainak szabadsága. De a mai nemzedékek is tudnia kell ezt. Az ökumenizmus területén tűnnek fel olyan jelenségek, amelyek a „szolgaság igájának” valamilyen szelídítettebb formában való visszahozását ajánlgatják, de ma is áll Pál apostol intése: „A szabadságra szabadított meg minket Krisztus, álljatok meg tehát és ne engedjétek magatokat megint szolgaság igájába fogni.”

2. *De mi ennek a szabadságnak a tartalma?* Miben áll ez a szabadság, az Isten fiainak szabadsága? Ez a szabadság elsősorban *nem valamitől* való szabadság, hanem pozitív szabadság, *szabadság valamire* és csak ennek következménye a valamitől való szabadság is.

Ez a szabadság jelenti a *szabad odamenést Istenhez*. Így mondja ezt Pál: „Megigazulunk tehát hitből és békességünk van Istennel a mi Urunk Jézus Krisztus által. Általa a hitben menetelünk is van ahhoz a kegyelemhez, amelyben állunk.” Istenhez való odajárulásunk nincs többé feltételekhez, emberi cselekedetekhez kötve. Bűneink már nem zárják el az utat Istenhez. Isten számára való felszabadulásunk jelenti egyben az Ő parancsai számára való felszabadulásunkat is. Ezek a parancsolatok most fontossá lesznek számunkra nem azért, hogy azok betöltésével előtte érdemeket szerezzünk, hanem azért, mert mögötte azt látjuk, hogy az Atya igényt tart ránk és ez az igénye ránk nézve ajándék, hiszen a Vele való együttműködésünket jelenti. Nem kényszerből, hanem örömet járunk kedvében és cselekedszük akarattal.

Ez a szabadság felszabadulást a másik ember szolgálatára. Hiszen a hit által való megigazulás azt jelenti, hogy erőnket nem kell a saját üdvösségünk kiharcolására fordítanunk, azt ingyen kegyelemből nyerjük el. Így minden erőnket, egész szeretetünket felebarátunk javára fordíthatjuk és szabadíthatjuk fel. Szabadok vagyunk a másik ember gondjainak enyhítésére, életkörülményeinek javítására, előmenetelének segítésére. Mivel Isten fiainak életében súlypont-eltolódás történik és pedig az, hogy többé nem ők maguk állnak a központban, hanem a másik ember, egész életüket a másik ember javára fordíthatják. Nem véletlen, hogy a magyar evangélikusság, de általában a magyar protestantizmus évszázadokon keresztül különböző formában messzemenően kivette részét a másik emberről való gondoskodás szent szolgálatából. Ha ez a szolgálat néha meggyengült vagy kimaradt, soha nem azért maradt ki, mert a körülmények nem tették lehetővé ezt a szolgálatot, hanem mindig azért, mert ott és akkor elfeledkeztek az „Isten fiainak szabadságáról”, amely a másik ember szolgálatában valósul.

Ez a szabadság felszabadulást jelent a világ felé is. Mivel Isten fiai tudják, hogy egyetlen világrend sem üdvrend és ugyanakkor azt is tudják, hogy a világ Isten világa, szabadok arra, hogy Isten világában, a szeretettől hajtva fáradozzanak a világért, annak alakításáért, békéjéért, fejlődéséért, az igazságosabb társadalmi rendért. Készek a politikai együttműködésre is mindazokkal, akik a világ boldogulásáért, az igazságtalanságok megszüntetéséért, a béke világméretekben való biztosításáért fáradoznak, még akkor is, ha más világnézetűek. Nem lehet véletlennek tekinteni, hogy az elmúlt 450 észteendőben az evangélikusok, a reformátusokkal karöltve mindenütt előljártak ott, ahol népünk függetlenségéről, művelődéséről, politikai és társadalmi jogainak biztosításáról, az irodalom felvirágoztatásáról volt szó. Mi nem tartjuk véletlennek, hogy Bocskay István, Bethlen Gábor, Rákóczi György, Thököly Imre, Kossuth Lajos, Balassi Bálint, Berzsenyi Dániel, Arany János, Petőfi Sándor, Ady

Endre, Móricz Zsigmond protestánsok voltak. Olyan emberek voltak, akik felszabadultak, sokszor nagyon nehéz időben ennek a népnek a szolgálatára. Az sem véletlen, hogy hazánk jelenlegi új társadalmi rendjére, a szocialista társadalmi rendre is először a protestáns egyházak mondtak „igen”-t és kötötték meg az Egyezményt az új magyar állammal.

3. És ezzel máris elérkeztem egy ponthoz, amiről még szólnom kell. Beszédem elején azt mondtam, hogy Isten fiainak szabadsága nem külső, politikai értelemben vett szabadság, hanem belső, lelki szabadság. *Ehhez azonban most hozzá kell tennem azt, hogy Isten fiai a belső szabadságuk birtokában nem állnak közönyösen a külső, a politikai szabadsággal szemben.* Sőt úgy tudják, hogy nekik segíteniük kell a politikai szabadság kivívását is és az ő feladatuk is örködni a külső szabadság felett is. Amikor évszázadok folyamán a római katolikus hierarchia az idegen uralkodó házzal összefogva a vallásszabadság és népünk szabadságának elvételére tört, evangélikusok és reformátusok együtt küzdöttek a vallásszabadságért és népünk szabadságáért. Tudjuk, hogy az idegen királyok és a hierarchia végső soron azt akarták elérni, hogy helyreállítsák a birodalom hitbeli egységét. Az egyhitű, a pápa és az apostoli király „előtt térdet-fejet hajtó Magyarország” volt a végső céljuk. Ezt akarták elérni az ellenreformáció egymást követő hullámaival, vésztörvényszékekkel, gályapadokkal. De akkor azok, akik hitben elfogadták a belső szabadságot, a lelki szabadságot, nem késlekedtek erre „nem”-et mondani és küzdeni a testi, a külső szabadságért is.

És ma? Miközben szíveinkben ott van az Isten fiak szabadsága, fontos nekünk népünk „testi szabadsága” is és fontos nekünk Alkotmányunkban biztosított vallás- és lelkiismeretszabadság is. Mert a „lelki” és „testi” szabadság egyaránt drága nekünk.

Egyházunk 450 éves jubileumán hálát adunk Istennek szeretetéért és hűségéért. Megköszönjük, hogy egyházunkat évszázadokon keresztül vezette, evangéliummal és az Isten fiainak szabadságával megajándékozta. Amikor tovább indulunk a határköztől, előttünk ragyog a bennünket kötelező ige: „A szabadságra szabadított meg minket Krisztus, álljatok meg tehát, és ne engedjétek magatokat megint szolgaság igájába fogni.” Ámen.

Miklós Imre államtitkárnak, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének köszöntése

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

Őszinte tisztelettel és nagyrabecsüléssel köszöntöm az Országos Közgyűlést, annak elnökségét, valamennyi résztvevőjét és Önökön keresztül az evangélikus egyház lelkeszeit, híveit, a 450 éves jubileumát ünneplő Magyarországi Evangélikus Egyházat.

A közel félévezredes történelmi múlt az üldöztetésből a „megtűrtség” keresztül vezetett a mába, amikor az evangélikus egyház is egyenjogú lett a magyarországi egyházak és felekezetek között. Bizonyos történelmi, politikai előzményekre és mozzanatokra való hivatkozás nem kerülhető el, hogy a más országoktól és egyházaktól eltérő sajátosságok érthetővé váljanak.

Magyarországon 450 évvel ezelőtt — és még évszázadokon keresztül — a magyar királyság hatalmi törekvéseinek támogatásáért cserébe a katolikus egyház kiváltságos helyet töltött be és számos politikai, gazdasági előnyt élvezett más felekezetekkel szemben. Nem véletlen tehát, hogy a XVI. században a függetlenségi mozgalmak támogatták a reformációt és az ellenreformátorok neve mögött a Habsburg uralkodók álltak. A magyar reformátorok neve ezért hosszú századokon keresztül összefonódott a szabadságjogokért, a magyar kultúra felvirágoztatásáért folytatott küzdelmekkel. Ez is értékes része múltunknak, és hozzátartozik, nemes hagyománya történelmünknek.

Mint ismeretes, Magyarország is azokhoz a kelet-európai országokhoz tartozott, ahol az állam és az egyház különválasztását a XIX. századi polgári forradalom nem oldotta meg. Sok más mellett az ellentmondásos fejlődés egyik sajátos jegye, hogy ez a feladat 1945 utánra maradt.

A felszabadulás után alapvetően új helyzet és új viszony keletkezett az állam és az egyházak között. Népi államunk megszüntette az egyes egyházak kiváltságos helyzetét, és biztosította az állampolgárok tényleges lelkiismereti szabadságát, a felekezeti egyenjogúságot. A szocialista állam következetes erőfeszítései, a tömegek, köztük a vallásos dolgozók aktív fellépése, valamint az egyházak haladó erőinek együttes hatása következtében megteremtődtek azok a feltételek, amelyek alapján a szocialista állam és az egyházak közötti viszonyt rendezni lehetett. Az igen értékes történelmi örökség újjáéledése és vitalitása jutott kifejezésre abban, hogy 1948-ban, más protestáns egyházakhoz hasonlóan, elsőnek került sor az állam és az evangélikus egyház közötti egyezmény megkötésére.

Az elmúlt negyedszázad tapasztalatai alapján joggal állapíthatjuk meg, hogy az egyezmények beváltak, megteremtették az alapot ahhoz, hogy az egyházak, köztük a Magyarországi Evangélikus Egyház és az állam viszonya mindkét oldalon elvi alapokra épülve rendezett, a szocializmust építő dolgozó népünk érdekeit szolgáló tartós jó viszony.

Hazánkban ma a hívő emberek döntő többsége és — nagyrészt ennek következtében — a papság nagyobbik része támogatja a szocializmus teljes felépítését. Szűkül azoknak a papoknak és hívőknek a száma,

akik nyíltan vagy burkoltan vallásos hitüket, világnézetüket alapvető politikai és társadalmi kérdésekben szembeállítják a szocialista társadalom programjával.

A társadalmi fejlődés, a szocializmus építésének közel három évtizede az egyházakon belül — az elvi és gyakorlati magatartást egyaránt — döntő változást hozott. A evangélikus egyház és az állam közötti jó viszony megerősödéséhez a jelenlevő igen tisztelt Püspök Urak, professzorok, esperesek és az egyház lelkészeinek, presbitereinek többsége aktívan hozzájárult. Elvi magatartásuk, elméleti tevékenységük, valamint gyakorlati tetteik értékesek és példamutatóak.

Mindezt kormányunk és egész dolgozó népünk nagyra értékelte eddig is és teszi ezt a jövőben is. Az elvi tisztázottság és őszinteség, a becsületes párbeszéd egyik nagyszerű eredménye az evangélikus egyház és a szocialista állam közötti kapcsolat. A jelenlegi helyzet ezért az evangélikus hívő, de más vallást követő hívő emberek tetszésével találkozók. Meggyőződéssel valljuk: Hazánkban nem a hívők és a nem vallásos emberek állnak egymással szemben, hanem a szocializmus hívei és ellenégei.

Az MSZMP és a magyar kormány politikája lehetővé teszi, hogy a szocialista társadalom építése során az egyházaknak nem kell szembehelezkedniük e politikával, hanem saját hitelvi tanításaikat követve e politika mellé állhatnak, mert az a nemzetközi és a hazai téren egyaránt az emberi haladásért, a társadalmi igazságosság érvényesüléséért száll síkra.

Tisztelt Közgyűlés!

A jövőt illetően is bizakodóak vagyunk. Államunk továbbra is elveiben következetes, gyakorlatában türelmes és körültekintő hazai és nemzetközi egyházpolitikát folytat a jövőben is. A szocializmus teljes felépítéséhez, a világbéke megőrzéséhez és megerősítéséhez a jövőben is szükség és lehetőség van a különböző világnézetű emberek együttműködésére. Számítunk a Magyarországi Evangélikus Egyház eddig is tapasztalt igen értékes példamutató hozzájárulására.

Egymást támogató testvéri szeretet egységében...

A testvér református egyház nevében Szamosközi István református püspök köszöntötte az Ünnepi Országos Közgyűlést:

Főtisztelendő Ünnepi Országos Közgyűlés!

450 esztendővel ezelőtt — 1523-ban — a budai országgyűlés 54. törvénycikke „nyilvános eretekeknek és Szűz Mária ellenségeinek” nyilvánította a „lutheránusokat”. Ez az artikulus hitelesen jelezte: Magyarországon — hat esztendővel Luther fellépése után — gyökeret vert a reformáció. S az ország fővárosából, Budáról, sugárzik szét, elsősorban az ország német lakosai közé. Mi reformátusok is úgy érezzük: az evangélikus egyház helyesen járt el, amikor eredetét e hazában 1523-tól kezdve számítja.

S milyen remek, történetileg is helyes döntés volt, hogy születésének nagy évfordulóját éppen a budavári templomban kívánta megünnepelni. Az a föld, amelyen most állunk az emlékezés e fontos és boldog perceiben, szent föld. Mert Luther Márton hatalmas alakja mellett e hely géniusza felidézi annak a nagy hazai reformátornak emlékét is, akit kortársai — méltán — „magyar Luther”-nek neveztek. Dévai Bíró Mátyás áldott emlékét. Itt Buda várában, Bebek Imre prépost Olasz utcai házában hangzott fel először magyar nyelven e városban a Luther Márton szerint híven értelmezett evangélium.

Itt — a budai evangélikus templom közvetlen szomszédságában — áll annak a templomnak a tornya: a hajdani Magdolna-templomé, ahol megalakult — és a török uralom nyomása alatt is boldogan élt —, a budai evangélikus magyar gyülekezet. S itt ebben a templomban ment végbe az evangélikus gyülekezet szétválása: Lutheránusok és reformátusok táborára.

A történelemnek ebben a mély talajában gyökerezik az a kapcsolat, amely a magyarországi evangélikus egyházat egyházzal: a magyarországi református egyházzal egybeköti. Letűnt évszázadok különféle viharai ugyan olykor meg-megtépázzák ezt a kapcsolatot, de a tölgyfa a viharban lesz erősebbé.

Ma, midőn ezen az egyháztörténetileg szent helyen állunk, hogy a történelmi testvéregyházunkkal osztozzunk a hálaadás szent szolgálatában, arról tesztek bizonyosságot az ünnepi közönség előtt, hogy egymás hitvallásának kölcsönös megbecsülése és tisztelete közben Isten igéjének igaz értelmezése és nemzeti történelmünk legfrissebb korszakának helyes felismerése; küldetésünk betöltésének arra a közös útjára terelgetett bennünket, ahol egymás jószándékát támogatva végezzük igehirdetési munkánkat és neveljük híveinket arra, hogy keresztyén hitüket szolgálatot vállaló — tévő szeretettel töltsék be.

Református énekeskönyvünkben is ott van, gyülekezeteink ajkán rendre felcsendül a nevezetes hitvallás: „Erős vár a mi Istenünk!” Tudvalevő, hogy a vár, a város erős kőfalaival azért épült volt, hogy a nép védelmét biztosítsa, megmaradásra, javára szolgáljon. *Ennek* a gondolatnak a jegyében szoros ökumenikus kapcsolatban végezzük annak a várnak a szakadatlan erősítését, mellyel ma élő magyar népünk oltalmazhatjuk, javát elsőrenden szolgálhatjuk. Ez pedig hazánk és az emberiség békéjének megőrzésére és biztosítására irányuló ama rendületlen és fo-

lyamatos munka, amelyet világméretekben a Keresztyén Békekonferencia folytat és amelyben evangélikus testvéreinkkel együtt vettük ki a részünket eddig is és ugyancsak velük együtt működve kívánjuk folytatni békeszolgálatunk jövőendő feladatait.

De azért is épült az erős vár, a város, hogy a békében a művelődés, a kultúra színhelye legyen, hogy egybefogja és egybetartsa kőfalaival a bennlakókat. Abban a nagyszabású várépítésben, a tervszerű munkának abban a minden magyar embert mozgósító folyamatában, amelyet népünk a szocializmus teljes felépítéséért végez, ismét teljes egyetértésben arra törekszünk, hogy Bibliánkhoz, hitvallásainkhoz illendő odaadással és tiszta szívvel az alkotó, cselekvő hazaszeretetre buzdítsuk híveinket és példaadásunkkal az előjárókhöz illendően valóban elől is járjunk. Így azután nemcsak egymás templomaiban találkozunk, hanem népünk nagyszerű terveinek minél teljesebb megvalósítása céljából a Hazafias Népfront nemes küzdőterén is, hiszen Atyáink hitvallásában biblikus egészséget jelentett az Isten szeretete és az emberszeretet.

Amidőn magyar református egyházunk országos zsinatának és zsinatunk éppen a békeszolgálat érdekében messze távol levő lelkesz elnökének dr. Bartha Tibor püspöktársamnak áldást mondó jókívánatait a Főtisztelendő Ünnepi Közgyűlés előtt kifejezem, e történelmi szent helyen megerősítem mindnyájunk nevében azt az ígéretünket, hogy a hű testvér bizalmával, ragaszkodásával és odaadó szeretetével maradunk egyek Vele a könyörgésben, a hálaadásban, s a minden embert boldogító jócselekedetben.

Meghatódott ünnepi érzelmekkel fejezem ki református egyházunk áldáskívánatát a magyarországi evangélikus testvéregyház nagy emlékünnepe alkalmából.

Külföldi vendégeink köszöntése

Külföldi vendégeink közül Janis Matulis érsek köszöntő szavaiban arról szolt: A Szovjetunióból, Lettországból, Rigából jöttem. Ebben az ünnepeles órában bizonyoságot szeretnék tenni arról, hogy milyen testvéri kapcsolat fúzi össze egyházainkat és népeinket. Ez a testvéri kapcsolat ezekben a szavakban foglalható össze: szeretet, hit, szolgálat, s az a lelki és testi szabadság, amiről Káldy püspök úr igehirdetésében szoltott. A reformáció világában ragyogott fel az Evangélium közepe, Jézus Krisztus, aki minden emberhez jött. Az Evangélium mindkét egyháznak a közös kincse, amelyik öszekapcsol bennünket.

Csehszlovákiában élő szlovákiai evangélikus egyház, valamint a Lutheránus Világszövetség és a Keresztyén Bekekferencia nevében köszöntötte az Ünnepi Közgyűlést dr. Jan Mihalkó püspök: A 105. Zsoltár szavaival köszöntelek Titeket, a szomszédos, négyszáz esztendő óta közös alapon álló, Csehszlovákiában élő szlovákiai evangélikus egyház nevében. Ugyanakkor szeretettel adom át a Lutheránus Világszövetség köszöntését is, mert annak titkára: D. Paul Hansen más elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg közöttünk. Ugyancsak tolmácsolom a Keresztyén Békekferencia elnökének, Nyikodim metropolitának, s dr. Tóth Károly főtítkárnak áldáskívánásait.

Ezekben a napokban mi szlovákiai evangélikusok is sokat beszélgettünk azokról az üldöztetésekről, amelyet a mi őseink ugyanúgy szenvedtek, mint a magyar egyház ősei. Utalok az 1527-es eseményekre, a Verbőczy nádor által kiadott szigorú rendelkezésekre, amelyek elsősorban a Besztercebánya környékén élő bányászokat és munkásokat sújtotta. Akkor ott nyolc embert égettek el, közöttük lelkészeket is.

Ez alkalommal hálát adunk Isten csodálatos vezetéséért és fenntartó gondviseléséért. Úgy gondolom, hogy 450 esztendő után Isten most újra összehoz minket, s megmutatja az együttműködés lehetőségét. Nagyra kell értékelnünk azokat a társadalmi eseményeket, amelyek ma lehetővé teszik együttműködésünket. A szocialista társadalmi rend szélesre tárta előttünk az együttműködés lehetőségének ajtaját. Az elmúlt húsz évben lehetőségünk volt közösen munkálkodni nemcsak egyházaink, hanem népeink javára is. Köszönöm az LVSZ-ben kifejtett aktív munkájukat, köszönöm azt a fáradozást, amit Káldy püspök úr vezetésével, teológiai professzorok irányításával ismert és ismeretlen lelkészek fejtettek ki a Keresztyén Békekferencia mozgalmában. Kívánom, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház élő ága legyen a LVSZ hatalmas fájának.

Albert Klein romániai evangélikus püspök egyházunk teológiai munkájának jelentőségét emelte ki üdvözlő szavaiban: Évek óta figyelemmel kísérjük azt az alapvető teológiai munkát, amit egyházuk folytat annak érdekében, hogy feldolgozza azokat a kérdéseket, amelyek az új szocialista társadalomban adódnak. Ezekkel a kérdésekkel mi is foglalkozunk, s számunkra bátorítást és biztatást jelent a magyar egyház ilyen irányú teológiai munkája. Örülünk annak, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház megőrizte a maga sajátosságát, igazán lutheránus egyház maradt, s ugyanakkor tágra nyitotta szívét az ökumené előtt. Az Istenre figyelés öszeköt minket a szeretetnek, hitnek és reménységnek egységében.

Az Osztrák Evangélikus egyház is sokat szenvedett a Habsburgoktól, mondotta Dr. H. Fischer egyházfőtanácsos, aki az osztrák evangélikus egyház nevében mondotta el köszöntő szavait. A kisebbségben élő osztrák

rák evangélikus egyház küldötte hangsúlyozta: Mi is sokat szenvedtünk a Habsburgoktól és a katolikus egyháztól. Most már nem félünk többé a Habsburgoktól. Nekünk lutheránusoknak Ausztriában is igen sokat kellett szenvednünk, úgy mint önöknek Magyarországon. Nagyon hálásaknak kell lennünk, hogy Isten kegyelméből idáig jutottunk. Azért is hálát kell adnunk, hogy szabadok vagyunk. Két dolog van, ami egyházakat mintaképpen állítja szemünk elé: Az egyik az a sajátos, bátor út, ami az egyház diakóniáját, szolgálatát jelenti. Amikor 1971-ben látogatást tettünk Magyarországon, mély benyomást gyakorolt ránk az a 18 diakóniai intézmény, amelynek munkáját megismerhettük.

A másik az a realizmus, ahogyan a Magyarországi Evangélikus Egyház az ökumenét értékeli. Sajnos a mi hazánkban vannak olyanok, akik rajongói az ökumenizmusnak, különösen is a katolikus Tirol vidékén. Ezeknél nemcsak arról van szó, hogy együtt imádkozzunk és együtt olvassuk a Szentírást, hanem arról, hogy közösen vegyék az Úrvacsorát is. Addig azonban, amíg a római katolikus egyház számára csak az az úrvacsora érvényes, amit egy római katolikus módra felszentelt pap szolgáltat ki, addig mi soha nem vehetjük közösen az úrvacsorát.

A Német Szövetségi Köztársaság Lutheránus Egyháza köszöntését dr. Hanfried Krüger egyházfőtanácsos adta át: Nagy megtiszteltetés számomra, hogy a reformáció egyházának képviselőjeként itt lehetek ezen a mai gyűlésen.

Nagy tragédia, hogy éppen az én népem bűne miatt népeink között oly széles szakadék húzódik. Isten megbocsátó kegyelmére tekintve bízhatunk abban, hogy Isten nekünk az új kezdet lehetőségét adhatja. Ezzel a bizakodással köszöntöm Önöket a nyugat-németországi lutheránus egyház nevében azzal az igével: „Más fundamentumot senki sem vehet, mint amely vettetett, amely a Jézus Krisztus”. Ebből a hitből keletkezett 450 évvel ezelőtt egyházuk. Ezen az alapon tudott egyházuk megmaradni sok viszontagság között a történelemben, szolgálva Istennek és embereknek. Ezen az alapon állva lett egyházuk példaképpé az ökumenikus mozgalomban, hogy hogyan kell Isten iránti engedelmisségben járva szolgálni az embereknek. Isten áldja meg és tartsa meg Önöket ezen az úton a jövőben is. Ez a mi kívánságunk.

Lic. teol. Janis Matulis érsek és dr. Hanfried Krüger egyházfőtanácsos

Janis Matulis érsek méltatása tiszteletbeli doktorrá avatására

Miután karunk jegyzője ismertette Janus Matulis lett érsek úr tiszteletbeli doktorrá avatására vonatkozó határozatunkat, most régi akadémiai hagyomány szerint bemutatom személyét, ismertetem és méltatom munkáját.

Janis Matulis a mai Szovjetunió területén Kalugában született 1911. február 21-én. Iskoláit viszont Rigában végezte és 1930-ban a rigai pedagógiai intézetben érettségizett. Azután a rigai egyetemen a matematikai szakot végezte el 1931—36-ig, majd beiratkozott a rigai teológiai fakultásra, itt 1943-ban tett záró vizsgát kitűnő eredménnyel, és ugyanakkor megszerezte az ótestamentumi szakból a teológiai licenciátusi fokozatot „summa cum laude”, ami a mai doktorátusnak felel meg. Disszertációja „Az ezsaíasi Isten Szolgája (Ebed Jahve) problémának lehetséges megoldásáról” szól. Ugyanebben az évben lelkésszé avatták, és lelkészi szolgálatot vállalt a rigai János-egyházban. Innen 1945-ben a Talsi városi gyülekezetbe ment át, és főlelkésszé lett. Ezen a helyen működött 1969-ig, lett érsekké választásáig. Azóta Riga székhellyel vezeti a 350 000 lelket számláló lett evangélikus egyházat, irányítja a lelkészképzést, aktív részt vesz a szovjetunióbeli békemunkában, tagja a Lett Köztársaság Béketanácsának, tagja a Prágai Keresztyén Békekonferencia Munkabizottságának, valamint a Lutheránus Világszövetség Európai Albizottságának.

Ezek az életrajzi adatok, amelyeket az érsek úr a reá jellemző rövidséggel és szerénységgel bocsátott rendelkezésünkre, önmagukért beszélnek, és aki tud adatokból olvasni, az előtt kirajzolódik belőlük személyiségének arcképe és munkásságának iránya. Mégis szeretném munkásságát néhány mondattal jellemezni.

1. Janis Matulis érsek úr saját hazájában egyrészt a gyülekezetek hitéletének elmélyítésével és a lelkészképzés színvonalának emelésével, másrészt saját társadalmához és világi vezetőségéhez való jó viszonyának kiépítésével jelentős szolgálatokat végzett.

2. Az egyházi világszervezetekben, különösen a Keresztyén Békekonferenciában és a Lutheránus Világszövetségben az evangéliumi álláspont-

tot a szocialista társadalom iránti hűséggel rokonszenvesen tudta képviselni, és ezzel elismerést és tekintélyt szerzett nemcsak saját személyének és egyházának, hanem segítette a mi hasonló nemzetközi egyházi törekvéseinket is.

3. A szocialista országokban élő egyházakkal, elsősorban pedig a mi egyházunkkal ápolta és építette a testvéri közösséget, és ezzel egyházunk és társadalmunk szempontjából értékes és eredményes munkát végzett.

Mélyen tisztelt Unnapi Ülés! Mindezek alapján egyházunk vezetőségével egyetértésben Janis Matulis érsek urat méltónak tartottuk és javasoltuk a tiszteletbeli teológiai doktori címmel való kiüntetésre.

Dr. Pröhle Károly

Az ó-lett vallás rövid vázlatja

TISZTELETBELI DOKTORI SZÉKFOGLALÓ ELŐADÁS

Egy rigai lett áll most magyar közönség előtt. Ha egy idegent rokonként köszöntenek, az mindig nagyon kellemes érzés. Köztudomású, hogy a finn-ugor származású magyarok a lett nép szomszédjának, az észet népnek rokonai. A balti nyelvtörzs más eredetű. Nehéz lenne a magyar és lett nép között ilyen párhuzamot vonni.

Mégis, ez a megállapítás egy kis korrekcióra szorul. A 11—12. században, a nagy népvándorlás után a balti térségben a mai Lettország területének egyhatodán a finn-ugor nyelvcsaládhoz tartozó livek éltek. Tulajdonképpen ők voltak Riga megalapítói, amikor Albert német püspöknek megengedték, hogy tartózkodási helyükön várost építsen. Ugyanez történt Ikskile-ben, Turaida-ban, Metsepol (erdőség) vidékén és Idu-mea-ban (zöld vidék) is. Idők folyamán azonban a livek beolvadtak a lett népbe, s ezáltal a magyarokkal mi lettek is egy kicsit vérrokonok vagyunk. Egy kis liv csoport még ma is található nálunk, amelynek ajkán olykor-olykor még hallhatjuk az önök által is jól ismert szavakat: kezs — kéz, ver — vér, jej — jég, stb. Ha ez így van, valószínű mitológiai hatásokat is kaptunk tőlük. Persze tudományosan ez a tény még teljesen nem igazolt, egy kicsit terra incognita.

Az ó-lett vallás problémái is nagyobb részt még feldolgozatlanok. Az erre vonatkozó első forrásmunkák megelégedtek annak megállapításával, ami korunk szellemének és érdeklődési körének megfelelt. Azután idegen kézzel nyúltak a népléleknek ezekhez a finom megnyílvánulásaihoz. A lett feldolgozás szinte teljesen hiányzik. Annál többet foglalkoztak a kérdéssel orosz, lengyel és különösen német szerzők, akik sajnos csak a külsőleg krisztianizált pogányságot vették alapul, s megállapításaikban ha tévedéseket nem is, de szándékos elferdítéseket gyakran fedezhetünk fel. S ehhez járul még az is, hogy a szerzők néha járatlanok voltak a litván—lett nyelvben. Az 1540—1620 közötti évekről van itt szó. (Chantepie de la Saussaye: Lehrbuch der Religionsgeschichte. 1925. 525. lap.)

Idegennek, aki a nép lelkületét nem ismeri, nagyon nehéz tájékozódni a forrásmunkákban. Gyakran fordulnak elő bennük fölösleges színvonalú megállapítások is, amelyek nem felelnek meg a történeti valóságnak.

Másrészt az alapvető vallástörténeti tankönyvek sajnos egyedül a szláv vallást hangsúlyozzák, s ezek mellett a vallási világképet éppen csak megemlítik. Így jár el az előbb említett klasszikus vallástörténeti mű: Chantepie de la Saussaye: „Lehrbuch der Religionsgeschichte” is. Ezt ismétli meg a jól ismert Tiele — Söderblom is „Compendium der Religionsgeschichte” c. munkájában. (1930. 351. kk.) A. Jeremiás: „Allgemeine Religionsgeschichte” (1924. 234. kk.) Stiliztikailag igen jól megírt mű F. Heiler könyve: Die Religionen der Menschheit in Vergangenheit und Gegenwart” (1958). de ez is az előzőek útján halad anélkül, hogy a sajátos ó-lett vallási és mitológiai elemekre rámutatna.

Ellenkező úton jár D. Haralds Biezais turkui vallástörténetész professzor, aki a balti vallást élesen elválasztja a szláv vallástól. (RGG, 1957. „Balti vallások” c. cikk, 855. kk.) Még világosabban jut ez kifejezésre legújabb monográfiájában a „Die himmlische Götterfamilie der alten Letten” (1972.)

Azt is meg kell mondani, hogy a balti és szláv népek egymásra hatását nem lehet tagadni. Helyesen mondja Heiler, hogy a vallás fejlődésében sajátos helyzet állt Kelet-Európában az indo-európai népeknél, ahol baltiak és szlávok élnek együtt. Ezek a népek a többi árja néppel még ma is közös elemekkel rendelkeznek, mivel vallásuk és kultúrájuk viszszevezethető az ifjabb kőkorszakig, amikor valószínűleg Közép-Európában, vagy a Káspi-tengertől északra, mint egységes nép éltek. (Die Religion der Menschheit in Vergangenheit und Gegenwart, 204. kk.) Bár ezeket az ősetnikai kapcsolatokat nem tagadhatjuk, mégis minden nép mitológiájának megvannak a maga sajátosságai.

A lett vallásnál az a legérdekesebb, hogy különösen hosszú ideig őrizte meg az indo-európai vallásosság legegyszerűbb formáit és sokkal erősebben távol tartotta magától más európai vallások idegen hatásait, mint a germán, vagy a kelta vallásosság.

A mitológiai kutatáshoz jó anyagot nyújtanak a Krónikák, amelyeket a keresztyén misszionáriusok jegyeztek fel (Reimchronik von Henricus de Lettia), vagy a pogányság legyőzésére irányuló hivatalos egyházi rendelkezések, vagy az ellenreformáció korából származó jezsuita tudósítások.

A 18. századig terjedő anyag átfogó, kritikailag feldolgozott gyűjteménye W. Mannhardt „Letto-Preussische Götterlehre” c. műve (1936). Az anyag azonban gondos kritikát és válogatást igényel.

A lett vallásra több idegen elem ragadt, különösen a porosz és litván néphagyományból. A lett vallásnak ezektől az elemektől való elkülönítése, gyakran még a letteknek sem sikerült. Amikor a 19. században az erre irányuló első kísérletek történtek, e munkát a nemzeti ébredés költői lelkesedése hatotta át, s ez a józan rendszerezés helyett a lett mitológiának hazug panteonját eredményezte. A jelenlegi kutatások, mint Biezais komoly, átfogó monográfiája (593. lap) a lett vallás eddigi legkomolyabb kutatóit kemény kritika alá veszi (Svabe, Smits, Adamovics, Zicans professzorokat).

Söderblom, mint más vallástörténészek is a természeti jelenségeket tartják a vallásos érzésre ható legfőbb tényezőnek. Ma azonban nem szabad elfeledkeznünk a társadalmi viszonyok hatásáról sem.

Valóban unikum számba menő anyagot nyújt a lett folklór. Ez az anyag népdalokat foglal magában (tautas, dzismas, dainas), amelyeket Krisjans Barons folklórlista több kiadást megért 9 kötetes művében rendszerezett, lett mondákat és meséket, amelyeket P. Smits professzor rendezett sajtó alá 15 kötetben. Ide sorolhatjuk prof. K. Strauberg „Lett varázsszavai”-t és P. Smits „Néphit”-ét (Vallásos nézetek és azok használata.)

Kevés nép rendelkezik ilyen gazdag folklór anyaggal. Az anyag rendezése, kiegészítése és feldolgozása még ma is folyik egy speciális intézetben. Természetesen nem lehet ezt az ősi lelkületet a modern lelkülettel azonosítani, mégis — bár a modern társadalomban sok minden eltűnt — a népi lelkület a folklórban tovább él. (Ugo Bianchi: Probleme der Religionsgeschichte 1964. 83. kk.)

Az a vallástörténész, aki a lírai és szünkretista elemeket kiszűri, bizonyos képet nyerhet az ősllett vallásról és mitológiáról. Különösen a népdalokat nevezte P. Einhorn történész (†1655) a maga korában is „az istenek igazi énekeinek”. (Wiederlegung der Abgötterei und Aberglaubens) S valóban a népdalokban találjuk meg az ősllett mitológia jelentős örökségét. De azért sokkal több költői képet és szimbólumot találhatunk bennük, mint ünnepélyes mitológiai alakokat, vagy az istenek geneológiáját. Ennek az lehet az oka, hogy nem volt centralizált papi intézmény, vagy

kultikus-mitológiai spekuláció. (L. Adamovics: „Zur Geschichte der altlettischen Religion.” 1940. 19. lap)

Az őselett vallás első gyökere: egy titokzatos hatalomnak, erőnek az érzése. Az egész világ tele van ezzel az erővel, amely elsősegíti, vagy meggátolja az életfolyamatot. A lett embert különösen is lebilincselte az élet misztériuma, amely hatással van a természet és az élet minden jelenségére a mennyen és a földön. Ennek a legfőbb életerőnek a hordozója DIEVS isten (amely megfelel a szanszkrit Djaus pita-nak, a görög Zeus pater-nek, a latin Jupiter-nek). Ennek eredeti jelentése: ég, égi fény, világitani. DIEVS-t gyakran mennyei atyának is nevezik. A DIEVS személynév, s csak egyesszámban lehet használni. Ha a lettek az istenek és a szellemek fölött egy legfőbb istent, mint az ég és föld teremtetőjét tisztelték is, nem feltétlenül kell keresztényen hatásra gondolnunk. (A. Jeremias: „Allgemeine Religionsgeschichte”, 235 kk.) Biezais ezt a kérdést nyitva hagyja. (RGG, „Baltische Religion”).

Az őselett DIEVS jó ember és derék földműves (a földműves jelző társadalmi háttérre mutat). DIEVS-nek van saját szántóföldje, kertje, épületei, szekere, szánkója és csikója. Az isten lova gyakran csillagtakaróval van letakarva. DIEVS lassan hajt le a dombokról „nem zavarja a fák virágzását, sem földművesek lovait” (népdal).

Sokszor parasztnak álcázva jár a földön, áldást hoz az embereknek és megvédi őket a gonosz lelkek befolyásától. Érdekes, hogy a lett embernek DIEVS istennel kapcsolatban soha nincs félelemérzése, s isten tulajdonneve gyakran szerepel személynévként.

A lettek és istenük szeretik a fényt: „Vágy rózsét, gyűjts tüzet és engedd az istent a szobába!” (népdal)

DIEVS mellett szerepel PERKONS is, — a mennydörgés, aki erősen antropomorf alak, aki egyfelől a termékenységet segíti elő, másfelől meghatározza az életrendet és az élet törvényeit. Idők folyamán PERKONS-ban idegen elemek és keresztényen hatások is keveredtek, s úgy jelent meg, mint az ördög ellenfele, a démonok megsemmisítője.

Az égi istenségek közül még SAULE-t (a Nap) kell megemlíteni, aki mint aranyhajú szép menyasszony, vagy mint anya, vagy mint parasztasszony jelenik meg. A lett népdalok nagyon plasztikusan és színesen ábrázolják, amint lovasszekéren hajt az ég hegyei fölött. A napnak, — éppúgy, mint a földi istennek —, megvan a maga gazdasági udvara az égen, ami a lett udvarok módjára van berendezve. Sok leánya van (SAULES MEITAS). Az égi istenek családjához tartoznak a DIEVA DELI (isten fiai) is, akik az isten leányainak kéri. Az isten leányainak szertői egyrészt a MENESS (hold), aki veszekszik a nappal, másrészt az AUSEKLIS (hajnalcsillag).

Az őselettek másodsorban elevenen érezték a termékenység titkát. Ebből keletkezett az ún. JUMJA kultusz. JUMIS kettős gabonakalász, kettős dió, vagy kettős gyümölcs. JUMIS a termékenységet előmozdító erő különleges centruma. Ezért mindenki a birtoklására törekszik. S ha ez nem lehetséges, akkor a természetes JUMIS helyébe a JUMIS koszorú, vagy JUMIS kéve lép. Az utolsó kévét a mezőn maga a földműves, vagy a felesége vágja le. Ebből fonják a JUMIS koszorút, amit nagy tisztelettel hazavisznek és a padláson, a kamrában szegre akasztva, vagy a gabonaládán őrzik meg. A következő tavasszal a JUMIS koszorút kiviszik a szántóföldre, s a belőle kicsépeelt gabonamagvakkal vetik el először, hogy ezáltal az új vetésre is közvetítsék a termékenység áldását.

Az őselettek hite szerint ez az áldás átterjed a mezőről a magtárra, a csúrré és a kenyérré is, amit ebből a gabonából sütnek. Ezt az áldást gondosan őrzik: a kenyeret megszegett végével soha sem borítják az asz-

talra, amíg az étkezés tart, senki sem állhat fel az asztaltól és nem mehet el. Kenyeret, mint az áldás közvetítőjét használják a keresztelésnél és az esketésnél is.

Az ó-llett vallásos élmények gyökere harmadsorban az emberi sorson való elmélkedésben található.

A sors istennője LAIMA, akit az ember imádságban hív segítségül különösen ünnepélyes alkalmakkor, a hársfák alatt történő áldozásoknál is, mert „sugárzó, sugárzó, sugárzó fény ragyog ott a sötét sarokban, ott írja LAIMA egy kis gyermek életét.” (népdal).

LAIMA különösen nőket vesz oltalmába (menyasszonyokat a leánykérésnél, szülőköt a fürdőszobában). LAIMA őrzi a ház jó sorsát rendjét, tisztaságát, gondoskodik a lányok erényéről és becsületéről. Őt hívják meg a születés utáni kultikus ünnepi lakomához is. Mint a termékenység közvetítője megáldja a szántóföldet, megoltalmazza a barmokat, különösen a teheneket. LAIMA-nak ezek a sajátosságai ősrégiek.

Negyedsorban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az ősletteknek a halál titkáról való elmélkedését sem. Az őslettek meghalt elődeiket szellemeknek, vagy lelkeknek nevezték. Úgy hitték, hogy ezek a homokdombban tartózkodnak, ahová a család eltemette halottait. Rendszerint fehér ruhába öltöztették őket, lábbelit húztak a lábukra, pénzt, fésűt, tút, kenyeret, sört is helyeztek el a sírba. A koporsót vastag fenyőből faragták ki jászol formára. A holttest elégetése nem volt ismeretlen. A temetés előtti éjszaka összegyülekeztek a rokonok és a barátok, hogy utoljára együtt legyenek a halottal, s ebből az alkalomból ünnepi lakomát tartottak. Azt tartották, hogy a halot is részt vesz az ünnepi lakomán. A halotti toron megénekelték és magasztalták a halottat, majd sirató énekeket énekelve temették el. A túlvilági életet úgy képzelték, hogy az ennek az életnek a folytatása, de nem annyira vonzó: „Jó lesz ott azon a napon, de az élet nem lesz oly kedélyes, Nem énekelnek a madarak és nem szól majd a kakukk „(népdal)”.

Úgy hitték, hogy a halottak lelkei egy bizonyos ideig a lakóhelyük közelében tartózkodnak. Hallgatják a hátramaradottak beszélgetéseit, megfigyelik, hogyan kísérik el őket utolsó útjukra, hogyan bánkódnak értük, hogyan siratják el őket. A sírásnál azonban vigyázni kell, nehogy könny hulljon a halottra, mert az a másvilágon nehezebb esik. Tartózkodni kell a halott érintésétől is, mert a halál jelensége (Phaenomen) veszélyezteti az életet (temetés után kezdet kell mosni).

Az idő előtt elhaltak lelke lidércként (LEITUVENS) nyugtalanul bolyong és gyötri a hátramaradottakat. (Zichans: „Die Ewigkeitsahnung im lettischen Volksglauben.” 1940.)

Az év folyamán két ünnepkör van, amely a vallásos — mágikus hiedelmekkel és az ezekkel kapcsolatos cselekedetekkel függ össze. A nyarat a mezőgazdaságban végzett első munkákkal vezetik be: a lovaknak éjszakai őrzésre kihajtása, az első vetés. Ez a ciklus az ún. LIGO-ünnepel és János-nappal fejeződik be június 23—24-én, amikor a leghosszabb a nappal. Hosszú póznákon, vagy máglyákon meggyújtják a János-tüzeket június 23-ról 24-re virradó éjszaka, a tüzek mellett ünnepi lakomát tartanak és szakadatlanul LIGO-népdalokat énekelnek (dicsérik a földműves gazdagságát). Mindez a fény és termékenység ünnepére utal.

Az őszi ünnepkörben (novemberben) ünnepelték az őslettek a szellemek ünnepét (VELU LAIKS), amikor az elhunytaknak meghatározott csendes helyeken ünnepi lakomát adtak (fürdőszobában, éléskamrában), ez tulajdonképpen a halottak és az élők találkozása az ünnepi asztalnál. Ez a szokás széles körben terjedt el. Érdekes, hogy a téli napforduló

megünneplése keresztyén hatásra elszíntelenedett, vagy teljesen eltűnt. (G. Windengren: Religionsphaenomenologie 1969. 150. lap.).

A költői érzésekkel telített ó-llett néplélek a krisztianizálódás folyamata után, amely tudvalevőleg rámutatott a jellegzetes hibákra és tökéletlenségekre, fel tudott emelkedni a legmagasabb vallási élményre, amelyről a szünkretizmussal áthatott népdal így énekel:

„Láttam, amint messze tengeren
Felragyog egy arany kereszt;
Nem közeledett a part felé,
De nem is láttam elmerülni.”

D. Janis Matulis
(ford.: Dr. Selmeczi János)

Dr. Hanfried Krüger egyházfőtanácsos méltatása tiszteletbeli doktorrá avatására

Dr. Hanfried Krüger egyházfőtanácsos 1914. április 12-én született a németországi Schwerinben. Jogi, teológiai, vallástörténeti és filozófiai tanulmányait több német egyetemen folytatta. A marburgi egyetem filozófiai Fakultásán 1937-ben tett doktori vizsgát. Disszertációjának címe: „A misztika értelme és értékelése az újprotestantizmusban” volt. Teológiai vizsgáit 1938-ban és 1940-ben tette le, majd Hannoverben lett segédlelkész. A háború befejezése után 1945–1951-ig Lauensteinben volt lelkész, majd a hannoveri tartományi egyházban a Teológiai és Ökumenikus Kapcsolatok bizottságának lett előadója, mint egyháztanácsos. 1953-ban a frankfurti Egyházi Külügyi Hivatalba került egyházfőtanácsosi rangban, mint az ökumenikus ügyek intézője. Feladatköre kiterjedt a német evangélikus egyház és az Egyházak Világtanácsa, valamint különböző egyházi kapcsolatok ápolására. 1965 óta vezetője a frankfurti Ökumenikus Központnak és kiadószerkesztője az Ökumenische Rundschau című folyóiratnak. 1962 óta egyúttal a Nyugat-Németországi Protestáns Egyházak Munkaközösségének is a vezetője, mint ügyvezető főtitkár.

Dr. Krüger egyházfőtanácsos a haladó szellemű nyugatnémet egyházi vezetők közé tartozik. Már 1934-ben belépett a Hitvalló egyház soraiba és annak mindvégig aktív tagja volt, mint Niemöller Márton közeli munkatársa. Tagja volt annak a küldöttségnek, amely a háború után Gustav Heinemann mostani államelnök vezetésével első egyházi delegációként járt Csehszlovákiában, 1955-ben. Részt vett már 1958 óta a Keresztény Békekonferencia munkájában. Az 1956-os ellenforradalom után első között volt, aki a magyar protestáns egyházi vezetőség mellé állt. Cikkeiben és az ökumenikus konferenciákon azóta is mindig pozitívan foglal állást egyházunk ügye mellett. Hasonló jó viszonyt épített ki a többi szocialista országgal, köztük a Szovjetunió egyházaival is. Ennek elismeréseképpen Alekszij pátriárka 1961-ben a Szent Vladimir érdemrenddel tüntette ki.

Dr. Krüger egyházfőtanácsos tudományos munkássága is rendkívül szerteágazó. Számos tanulmány, értekezés és cikk mellett 1956-ban — magyar példa nyomán — Ökumenikus Katekizmust írt, amely azóta őt kiadást ért el, s mindegyik kiadást ő gondozta. Az Ökumenische Rundschau több, mint másfél évtizedes kitűnő szerkesztése mellett ő adja ki a „Beihefte zur Ökumenischen Rundschau” című kiadványt, ő volt a kiadója Stephen Neill „Geschichte der ökumenischen Bewegung” című könyvének, továbbá a Niemöller-Festchrift-nek és a „Bis an der Ende der Erde” című könyvnek, valamint a többkötetes „Die Kirchen der Welt”-nek és a most megjelenő „Die unierten Kirchen der Welt” című munkának.

Dr. Hanfried Krüger egyházfőtanácsos röviden vázolt életpályája, haladó szellemű egyházi tevékenysége és sokoldalú tudományos munkássága alapján bizonyult érdemesnek arra, hogy az Evangélikus Teológiai Akadémia tanári kara 1972. szeptember 3-i, majd 1973. március 6-i kari ülésén egyhangúlag Akadémiánk tiszteletbeli doktorává válassza.

Kísérje Isten áldása életét és további egyházépítő és tudományos munkálkodását népeink, egyházaink és az egész haladó emberiség javára.

Dr. Fabiny Tibor

A reformátori küldetés az ökumenikus mozgalom jelenlegi válságában

TISZTELETBELI DOKTORI SZÉKFOGLALÓ ELŐADÁS

A reformátori küldetés az ökumenikus mozgalom jelenlegi válságában — ez olyan téma, melyet egy reformációi jubileum keretében mint amilyen tegnap itt volt, végiggondolni tárgyyszerű és helyénvaló lenne. Azt, hogy az ökumenikus mozgalom, amelyik számára magunkat évtizedek óta elköteleztük, válságba került — egyesek „pangásról”, „stagnálásról”, „szakútcáról” vagy éppen visszafelé fejlődő irányról beszélnek — senki sem tagadhatja. A válságot, a „krízist” azonban az embernek nem föltétlenül csak negatív értelemben kell magyaráznia. „Válság”, „krízis” a szó bibliai értelme szerint „szétválasztás”, „döntés”, „megítélés”. A lelkek megítélése, annak a vizsgálata, mit jelent az evangélium és mi az, ami megáll az evangélium mérlegén. A „halálos betegség” Kierkegaard szerint kell hogy „életre vivő betegség” legyen, a tisztázás átmeneti állapotává váljon, a tisztázást szolgálja. Ebben az értelemben beszélünk mi itt „az ökumenikus mozgalom válságáról”.

Miben áll ez a válság? Két dolgot tudunk kiemelni, amelyek szoros belső összefüggésben és ellentétes kölcsönhatásban állnak. Az első a feltűnően láthatóvá váló bizonytalanság az ökumenikus mozgalom célkitűzése dolgában, a másik pedig a feszültség — ha így is mondanom szabad — az ökumenikus mozgalom elmélete és gyakorlata, teóriája és praxisa között, az ökumenikus mozgalom funkciójának hangsúlyozása, az elsődlegesség kérdése az ökumenikus mozgalom funkciói között, a teológia és az akció, a cselekvés egymáshoz való viszonya.

Hadd kezdjem a célkitűzéssel. Persze, merésztem a célkitűzésről az ökumenikus mozgalommal kapcsolatban beszélni. Pedig valószínű, hogy ilyen szoros és kifejezett értelemben — bármennyire is furcsán hangzik — a célkitűzésről beszélni sohasem lehetett. Ha valamikor egy célt, mint az ökumenikus mozgalomnak a célját meghirdették volna, akkor az Egyházak Világtanácsa már alapításakor 1948-ban szétört volna vagy egyáltalán sohasem jött volna létre. Az ugyanis elképzelhetetlen, hogy mindazok az egyházak, egyházi csoportok és áramlatok, amelyek valamikor az ökumenikus mozgalmat megalkották és amelyekből az Egyházak Világtanácsa kinőtt, meg tudtak volna egyezni egy közös célban. Legjobb esetben is csak különféle képekről és elképzelésekről tudunk beszélni és az volt és ma is az az ökumenikus párbeszéd feladata, hogy ezeket a gyakran nagyon különböző és részben ellentétes képzeteket és célkitűzéseket egymáshoz közelítse, egymáshoz mérje és ezzel az egy végső célt közelítse meg, azt ti., hogy a Jézus Krisztusban adott egységet kifelé és befelé is bizonyágtételben és szolgálatban ábrázolja és megőrizze.

De mit is jelent „egység”? John Meyendorff ortodox professzor jegezte meg a Hit és Egyházszervezet 1971-ben Löwenben tartott konferenciája megnyitó előadásában: „Jelenleg nincs egyetlen olyan egység-elképzelés sem, amit mindannyian el tudnánk fogadni és ahol bármilyen fogalmazás széles elismerésre talál, ott abból kell kiindulnunk, hogy ezt az Egyházak Világtanácsa tagegyházai különbözőképpen fogják értelmezni.” Csak arra kell most emlékeztetnem, hogy mennyire különbözőek az egyes egyházak és tradíciók egység-elképzelései. Az csak kevésbé segít

bennünket tovább, ha ezt a megállapítást azzal akarjuk gyengíteni, hogy hiszen tulajdonképpen a felekezetek az ökumenében többé már nem azt a meghatározó szerepet játsszák, amit valamikor és amit kifelé még ma is sokszor igényelnek. Ugyanezt a sokszínűséget találjuk meg ugyanis a különböző teológiai iskolákban és egyéb irányokban, amelyek a felekezetek között keresztben húzódnak és a régi dogmatikai-tanítási elhatárolásokat áttörni látszanak. Itt is olyan sokszínűség jelentkezik, amelyik nem hozható közös nevezőre.

Valóban nem szabad azon a tényen átsiklanunk, hogy az „egység” fogalma az ökumenikus beszélgetésben a hatvanas évek óta hosszú ideje már nem olyan jelentős, mint korábban volt. Ehelyett inkább a koinonia, a közösség újszövetségi kifejezését használjuk és ezzel elkerüljük azt a félreértést, mint hogyha az ökumenikus mozgalom mindenféle keresztyén élet és hit merev egységét, uniformitását célozná. A koinonia fogalma helyet ad az egységben a formák sokféleségének, abban az egységben, amelyik az összes keresztyént hitben közös Urunkkal Jézus Krisztussal köti össze. Edmund Schlink professzor beszélt azokról a közös alapvető struktúrákról, amelyek minden keresztyén egyházban ugyanazok, így a gyűjtés és a küldés, a hivatalok felosztása, a gyülekezeti rend, istentisztelet, de ugyanilyenek a krisztológiai hitvallások, melyek a kifejezési formák különbözősége mellett az együttest, a közöst juttatják kifejezésre. E mögött a felfogás mögött ott találjuk a korábbi statikus egységelképzelés ellentétéként a dinamikus egységelképzelést, amelyik az egyházak egymás közötti konciliáris érintkezési folyamatában — ezek a fogalmak, „konciliáris”, zsinati, „konciliaritás” 1968 óta, az Uppsalában tartott világgyűlés óta az ökumenikus nyelv szótárába tartoznak — ebben a konciliáris érintkezési folyamatban a kölcsönös közeledés és elismerés új lehetőségeit nyitja meg.

A reformáció egyházainak itt megadatott, hogy az egyházzal vallott felismerése szerint az ökumenében a közvetítés döntő szolgálatát gyakorolják. Az Ágostai Hitvallás VII. cikkelyében olvassuk „Az egyház valódi egységéhez elegendő, hogy egyetértés legyen az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában. De nem szükség, hogy az emberi hágyományok vagyis az emberi eredetű egyházi szokások és szertartások mindenütt egyformák legyenek.” Már a Lutheránus Világszövetség 1957-ben Minneapolisban tartott világgyűlése is rámutatott erre a pontra és ehhez ezt mondta: „Ez az »elegendő« szabadságunkról tanúskodik. Ahol csak halljuk, hogy az evangélium tisztán hirdették és látjuk, hogy a szentségek Krisztus rendelése szerint szolgálatnak ki, ott bizonyosak lehetünk arról, hogy Krisztus egy egyháza van jelen. Ekkor nem adódhat többé semmi sem, ami elválasztana testvéreinktől és a hit és a szeretet arra indítanak, hogy a közöttük levő elválasztó falakat lerontsuk.” Ez egyáltalán nem valamiféle relativizálást jelent, hanem odavezet keresztyén voltunk és egyházi létünk középpontjához, a Szentíráshoz. Ezért folytatja a minneapolis-i jelentés így tovább: „Ehhez az »elegendőhöz« kötődve vezetettünk oda a Szentíráshoz és ezáltal megszabadulunk attól a kényszerhelyzettől, hogy megszervezett egyháziasságunk jólétét mértéknek vegyük vagy megnyugtassuk magunkat egyszerűen az egyházi „status quo”-val. A Szentírás ökumenikus öntudattal történő tanulmányozása számunkra a legígéretesebb út arra, hogy a Krisztusban való egységet inkább megvalósítsuk és hitünket is mélyebben megértsük.”

A második dolog, ahol az ökumenikus mozgalom válsága sűrűsödik, a teória és a praxis közötti feszültség, a teológia és az akció, a cselekvés egymásmellettsége. Edmund Schlink azt a véleményt képviselte,

hogy a korábban egészséges és szükséges feszültségek szó és tettel, hit és cselekedet, kegyesség és felelősség a világ iránt, ma reménytelen alternatívákká keményedtek. Új dolog lenne az az egyoldalúság, amelyik csak a második feladatot hangsúlyozza, az elsőt pedig leértékeli.

Ez a lutheránus táborból származó kritikus hang nem egyedüli. Ortodox oldalról ugyanebből az irányból érvelnek, amikor az előbb említett Löwenben tartott Hit és Egyházzervezet Bizottsága konferenciáin a megnyitáskor annak jelenlegi elnöke, John Meyendorff ortodox professzor kiemelte, hogy az ökumenében történt antropológiai hangsúlyát-helyezés eredményei az ortodox egyházakban csak azok helyzetét erősítették meg, akik e nélkül is azon a véleményen vannak, hogy az ortodoxiának magát az ökumenikus mozgalmából teljesen vissza kell húznia. Mindennek az egység kereséséhez, — ahogyan azt az ortodoxia érti —, nincs sok köze. És most nem utolsósorban szeretnék emlékeztetni még az egész ökumenében egyre erősödő és magukat újjáformáló evangéliumi és biblicista-pietista irányban tájékozódó csoportokra, amelyek egészen a legutóbbi vitáig a Bangkokban tartott világmissziói konferenciáig nyomatókosan szólásra jelentkeztek.

Természetesen nem szabad az előbb említett alternatívákat sem kiélezni, sem dramatizálni. Az ökumenében mindig egymás mellé voltak rendelve a teológiai eszmélés és a gyakorlati cselekvés. A Hit és Egyházzervezet mozgalmának megfelelője az Élet és Munka mozgalom, a praktikus keresztyénység mozgalma volt. A két mozgalom egymás irányába tájékozódott és 1948-ban egyéolvadt az Egyházak Világtanácsában. Érthető, hogy a hangsúlyt a problémák helyzete és külső körülmények szerint különbözőképpen helyezték el. Amikor az 1966-ban Genfben tartott Egyház és Társadalom világkonferencia óta az egyházak társadalompolitikai elkötelezettségi igénye jelentkezett, az arányok megváltozása fenyegetett. Általánosan a vertikális, Jézus Krisztus által Istenhez kapcsolódó közösség és a horizontális, a keresztyének világra vonatkozó létéről és felelősségéről szoktak beszélni. Már az Egyházak Világtanácsa 1968-ban Uppsalában tartott világyűlése alkalmából hamisnak bélyegezte ezt a szembeállítást a volt főtitkár, Dr. Visser't Hooft és megjegyezte: „Az a keresztyénység, amelyik elveszíti vertikális dimenzióját, elveszítette lényegét és akkor önmagában nemcsak íztelen és erőtlén, de a világ számára is haszontalan. Ezzel szemben az a keresztyénység, amelyik a vertikális dimenzióra történt koncentráls következtében elhanyagolja a közösségi életre vonatkozó felelősségét, az inkarnációt tagadná meg, Isten szeretetét a világ irányában, amit Jézus Krisztus önmagában jelenített meg.”

Ezen a helyen a reformáció egyházai ismét arra a felelősségre hívtak el, hogy két veszélytől óvjanak: Egyrészt óvjanak az önmagát az aktivizmusba elvesztő és szakszerű és kompetens teológiai alapvetés nélküli ökumenétől. Másrészt óvjanak a gyakorlat nélküli teológiától, amelyik távol került az egyházak napi életétől és a mai világban gyakorolt szolgálatától és bizonyágtételétől. Éppen itt vettek részt a reformációból származó magyar egyházak kezdettől fogva aktívan és példamutató módon az ökumenikus beszélgetésben. Ma az Egyházak Világtanácsában széles fronton tárgyalt téma „az egyház egysége — és az emberiség egysége”, de ugyanez felhangzott már az Egyházak Világtanácsa 1954-ben Evanstonban tartott világyűlésére készített előkészítő anyagban: „Az egyház egysége és a világ egysége között bizonyos összefüggés van — az egyház szétagoltsága és a világ szakadása között is. Mennél inkább együvé tartozásunk megvalósítását, közös üzenetünk és szolgálatunk egy-

názi elhivatását keressük, annál inkább tudunk ahhoz is hozzájárulni, hogy a népek együttélését elősegítsük." Ugyanott az egyházak társadalmi elkötelezettségét hangsúlyozva olvassuk a következőket: „Csak a bibliai kinyilatkoztatás és történelemszemlélet tud minket a zékítés apokaliptikából vagy a világból egzisztenciális kimenekülés szélsőségeitől megőrizni. Csak az tud minket a helyes úton megtartani és számunkra világossá adni, hogy a jelenlegi világban Isten konkrét parancsait aktív engedelmességben felismerjük és így az elkövetkező új eget és földet várjuk.”

Ezekben a szavakban a reformátori egyházaknak az ökumenében való útja és az ökumenéért való küldetése rajzolódik elénk.

D. Dr. Hanfried Krüger
(ford.: ifj. Harmati Béla)

Testvéreink vannak az emberiségért vállalt felelősség hordozásában

D. Lic. teol. Janis Matulis és D. Dr. Hanfried Krüger köszöntése a Teológiai Akadémia nevében.

Jelen, az előzőknél a dolgok lényegét megítélő korunkban, természetesen kell tartanunk azt, hogy a világ-keresztyénségben, sőt egyetlen egyházban, így a világ evangélikusságában is sokféle teológiai kegyesség, magatartásbeli irányzat található meg. Természetesnek kell tartanunk, mert tudjuk és látjuk, hogy az egész keresztyénség életét csak úgy, mint az ugyanazon hitvallású hagyományokat őrző, továbbvivő egyházak magatartását sokféle társadalmi, gazdasági és szociológiai tényező alakítja, formálja. Tudjuk és jól látjuk azt is, hogy az így kialakult viszonyok között nem az a dolgunk, hogy — még ha okunk lenne is rá —, siránkozzunk és jajveszékeljünk, hanem az, hogy ebben a sokféleségben, sokszínűségben megkeressük azt a módot, amely egy közös és hasznos úton vihet bennünket előbbre. Mi, magyar evangélikusok, magyar protestánsok ezt a közös és hasznos utat a Jézus Krisztus által kiabrázolt diakóniai életformában kaptuk és találtuk meg, mintegy ajándékképpen. Ez számunkra azt jelenti, hogy Jézus Krisztus Urunkhoz igaz hittel ragaszkodva úgy kell élnünk, cselekednünk, hogy ez méltó legyen Hozzá, küldetésünkhöz, keresztyén voltunkhoz. Ezt a magatartásbeli életformát Isten megújító Lelke kezdette el bennünk. Ezt kaptuk örökségként reformátori atyáinktól, de ezt várta és várja el —, teljes jogossággal tőlünk a körülöttünk kialakuló új, az eddigieknél igazságosabb és emberesebb társadalmi rend, a szocializmus társadalmi és gazdasági rendje is. Tudjuk, hogy ezen a hasznos, helyes úton magyar egyházaink mellett más egyházak, egyházi személyiségek is velünk együtt haladnak ugyanazzal a hűséggel és akarattal, mint mi magunk. Nagy a mi örömünk azért, hogy vannak testvéreink, barátaink, ezen a keskeny, sokszor nagyon nehéz, de ugyanakkor nagyon szép ösvényen. Örülünk annak, hogy vannak testvéreink, társaink az emberiség iránti felelősség vállalásában, a szebbért, a jobbért, a békés jelenért és jövőért való fáradozásban. Örömünk nyilvánítása mellett tisztelettel adózunk azoknak, akik többet tettek és tesznek a maguk helyén ezért a mi világunkért, az egyházak, népek közötti együttműködés fejlesztéséért, az igazságosabb társadalmi rendért, mint mások tesznek.

A Magyarországi Evangélikus Egyháznak erre hivatott intézménye, Teológiai Akadémiánk ma két olyan barátunk előtt nyilvánítja ki megbecsülését, tiszteletét, akik sokat tettek a maguk egyházáért, az egyházakhoz egyedül méltó diakóniai életforma világméretű kialakításáért, a keresztyénség lelkiismeretének az egyetemes és igazságos béke iránti felelősség ébresztéséért, közvetlenül vagy közvetve a mi egyházunkért, a mi népünkért. D. Janis Matulis érsek úr és D. Dr. Hanfried Krüger egyházfőtanácsos úr ilyen és ezirányú tevékenységét az előttem szólók, — egyházunktól kapott tisztelem társaim —, már kellőképpen méltatták, s ezért, amikor Teológiai Akadémiánk nevében köszöntöm őket, mint új

tiszteletbeli doktorainkat, akkor azt kérem Istentől, hogy adjon nekik továbbra is erőt, hogy minden tehetségükkel, teljes felelősséggel szolgálhassák egyházukat, szolgálhassanak népükért, minden igaz emberi ügyéért, az egyházak, a népek közötti egyenjogú barátságért és a legdrágább földi célunkért: a békéért.

Dr. Vámos József
dékán

(Magnófelvétel alapján, a Szerkesztő)

Ajándékul ajánljuk

D. KOREN EMIL:

IRGALMATAT ÉNEKLEM

című könyvét

Ára: 35,— Ft

Megrendelhető a Sajtóosztályon

Tiszteletbeli doktoraink avatása az egyházak együttműködésének jele

D. Lic. teol. Janis Matulis és D. Dr. Hanfried Krüger köszöntése a Magyarországi Evangélikus Egyház nevében.

A Magyarországi Evangélikus Egyház országos elnöksége nevében tisztelettel és meleg szívvel köszöntöm két új doktorunkat, Janis Matulis rigai érsek urat és Dr. Hanfried Krüger frankfurti egyházfőtanácsos urat. Minden doktorrá avatás egyházunkban jelentős ünnep. Hálásak vagyunk államunknak azért, hogy akadémiánknak lehetőséget, jogot ad a díszdoktorrá avatásra, s ez munkánknak, szolgálatunknak a megbecsülését jelenti. S minden alkalommal ezt szeretném magamban is és másokban is tudósítani. De öröm azért is minden alkalommal a doktorrá avatás, mert nő azoknak a száma, akikhez a szívünk közel van és a doktori cím adásával jelét adjuk, hogy őket magunkhoz is közel állóknak ismerjük, mint barátainkat tiszteljük és szeretjük. Most ez a doktorrá avatás különösen is hangsúlyos, mert egy jubileumi ünnepséggel egyik láncszemeként történik. Tegnap a budavári templomban ünnepelte Országos Egyházunk fennállásának 450 éves jubileumát és ehhez az ünnepélyhez tartozik a ez doktorterrá avatás is. Ha valamikor rangot adtunk személyeknek azáltal, hogy doktorrá avattuk őket, akkor ez most véleményünk szerint különösen is rangot jelent. Két barátunk munkáját és tevékenységét értékeljük az ünnepséggel keretében. Min van a hangsúly most a két doktorrá avatásban? Elsősorban *jelét szeretnénk adni az egyházak együttműködésének.*

Köztudomású, hogy Matulis érsek úr szocialista országból jött, Lettországból, s az is köztudott, hogy Krüger egyházfőtanácsos úr a Német Szövetségi Köztársaságból jött. Mindkét államban, a szovjetunióbeli Lettországból és a Német Szövetségi Köztársaságból is folyik az egyházak szolgálata.

E doktorátus adásával jelét adjuk annak, hogy mi hívei vagyunk az egyházak együttműködésének. Természetesen nem akármilyen együttműködésének. Ellene vagyunk minden olyan felfogásnak, amelyik kategorizál és kijelenti azt, hogy az igazi egyház jelképei, vagy jelei „ezek és ezek”. Ellene vagyunk például annak, ha egy nyugati országbeli egyház ezt mondja: az igazi egyháznak hasonlítani kell a mi egyházi képletünkhöz. Azt is elismerem, hogy egy nyugati országbeli egyház nem tudja egyszerűen elfogadni azt, ha mi mondanánk Magyarországon vagy Lettországból, hogy igazi evangélikus egyház képlete „ez és ez”. Az a véleményünk, hogy nyitottsággal kell lenni az egyházaknak egymás felé, tanulniok kell egymástól, nem zárjuk ki egymást a beszélgetésből, hanem bevonjuk egymást a beszélgetésbe. Tanulni, tanulni, tanulni, hogy minél jobban el tudjuk végezni egymás iránt, saját népeink felé is, saját társadalmunk felé is szolgálatunkat. Úgy vélem, van egymástól tanulni való. Szívesen tanulunk mi nyugati testvéreinktől is, de úgy véljük, hogy tőlünk is van mit tanulni a testvéri dialógusban. Ezt újra és újra kifejezésre kell juttatni.

A második jelentős gondolat, amire szeretnénk hangsúlyt tenni az, hogy itt most egy szocialista országból jövő embernek és Nyugat-Németországból jövő embernek adunk doktori címet. Európának most nagy

gondja van. *Több mint harminc nép Európában azért fáradozik, vagy azért kell fáradoznia, hogy az európai népek biztonságát és együttműködését biztosítsuk.* Belefáradt az öreg Európa mindenféle háborúba és vizsálya. Itt ez a harminc nép, mint harminc család vágyódik arra, hogy biztosítva legyen a béke, s ezek a népek együtt munkálkodjanak politikai, gazdasági, kulturális vonalon, tudományos kutatásban. Úgy gondolom, ezért az egyházak is többet tehetnek, mint amennyit eddig tettek. Segíthetünk abban, hogy az európai légkör enyhüljön, bizalmi légkör növekedjen, hogy azok akik a tárgyaló asztalnál ülnek, neves politikusok, erre a szolgálatra hivatott emberek, olyan légkörben tudjanak tárgyalni, ami gyümölcsöző és eredményes. Szimbolikus az, hogy most Magyarországon a Szovjetunióból és a Német Szövetségi Köztársaságból van itt egy-egy barátunk. Azon fáradozunk egyházi síkon is, hogy ez az együttműködés minél eredményesebb legyen.

Néhány szót még személy szerint is szeretnék szólni. Kicsit fogva tart a személyes barátság és szubjektívizmusba hajlanék, ha elengedném magamat. Nem tudom elfelejteni Matulis érsek úrnak, hogy múlt év júliusában Rigában milyen testvéri szeretettel, igaz barátsággal és hűséggel fogadott. Hogyan adta át nekem a templomát, a rigai dómot, hogy ott Jézus Krisztus evangéliumát prédikáljam Ottlyk püspök úrral együtt. Felejthetetlen marad mindaz, amit ő nekünk adott. Ugyanezt kell elmondanom Krüger egyházfőtanácsos úrról, akinek a frankfurti otthonában az elmúlt ősszel voltunk. Ő is, felesége is olyan sok szeretettel volt irántunk. Azt is hadd mondjam el, ha arra gondolok: Evián, — eszembe jut Matulis érsek úr, akivel Eviánban is együtt dolgoztunk az LVSZ nagygyűlésén. Vagy arra gondolok: Tokió. Egymás mellett ültünk és közösen fáradoztunk egy bizonyos célért, azokért a célokért, amelyeket éppen az előbb említettem. Vagy ha arra gondolok, hogy Krüger egyházfőtanácsos úr valahányszor a magyar delegáció a világkonferenciákon megjelenik, az első ember, aki odaül a magyar delegáció asztalához —, s odaült akkor is, amikor magyar delegátusokkal találkozni nem volt valami nagyon érdemdús dolog nyugati országokban. S azt sem tudom neki személy szerint elfelejteni, hogy akkor, amikor engem 1958-ban püspökké beiktattak és egy sereg nyugati országban „nagy szemmel”, „kritikus szemmel” néztek rám, és nehéz harcot kellett megvívnom, ő volt az első nyugati ember, aki jelentős egyházi fórumon odaállt mellém. Ezt én neki nem tudom elfelejteni. S neki volt igaza. Mert az az egyházpolitika igazolódott, amit akkor kezdtünk el és azóta is folytatunk. Nem kívánok erről most tovább beszélni, mert akkor még többet kellene mondanom. Matulis érsek úrról hadd mondjam azt még: meggyőződtem Rigában arról, hogy egyházának hű fia, Jézus Krisztus által, de a szovjetunióbeli lett egyház hű fia is, s hű fia a szovjet népnek és azon belül a lett népnek is. Ő ott találta meg az egyház helyes útját, az állammal való együttműködés helyes módját, a társadalmi felelősség gyakorlásának helyes módját. Sok nyugati barátunk tanulhat tőle, hogy adott történelmi körülmények között koncepcióban bátran, hogyan lehet egyházat vezetni. Krüger egyházfőtanácsos úrról befejezésül annyit: óriási munkát végez az ökumenizmus területén. Nekünk az a véleményünk, hogy az ökumenizmus akkor jó, ha az abba az irányba megy, amilyen irányba annak idején Söderblom Nánán svéd püspök megmondta. Ő ti. azt mondom, hogy az egyházaknak azért kell összefogniuk, hogy közös felelősséget gyakoroljanak az emberiség nagy kérdéseiben, elsősorban a béke biztosításában, a társadalmi igazságosság megteremtésében. Azt gondolom, hogy a Söderblom-vonal jó vonal. Sokszor az ökumenizmusban vannak hamis hangok. Tisztán mutatta meg mai referátumában Krüger

egyházfőtanácsos, hogy milyen zavaró momentumok is vannak. Ezt ő tisztán látja. *Mi semmiféle hamis egységtörekvésnek nem esünk áldozatul.* Mi az ökumenét semmiképpen nem tudjuk soha úgy elgondolni, hogy az *valami ellen* való összefogás, tehát a más világnézetű emberek elleni összefogás a keresztyénség nevében. Ha az ökumené megoszt, ha az emberiséget megosztja és nem közelebb hozza, az már nem ökumenizmus. Krüger egyházfőtanácsos is ezt vallja és én ezt nagyra becsülöm.

Magyarországi Evangélikus Egyházunk nevében mindkét doktorunkat szeretettel szorítjuk szívünkre. Áldást kívánunk életükre. Arra kérjük őket, ne feledkezzenek el doktori feladatukról, ha már most a mi doktoraink lettek. Ez az asztal, vagy az akadémiai katedra rendelkezésükre áll, sőt kötelesek nekünk időközben előadásokat tartani, hogy ez a dialógus, amiről az előbb beszéltem, folytatódjék tovább.

D. D. Káldy Zoltán
(Magnófelvételtől, a Szerkesztő)

A nyár folyamán megjelenik

H. NÉMETH ISTVÁN,

MÁTIS ISTVÁN,

TURCHÁNYI SÁNDOR

KALÁSZTÉPÉS

című elbeszéléskötete

Keresztyén Békekonferencia

A keresztyén békemunka feladatai az európai béke és enyhülés korszakában

Munkabizottság
Moszkva, 1973. március 20—23.

1. Akár passzív, akár negatív értelemben — de az egész világra nézve — hatása van annak, ami Európában történik, vagy éppenséggel nem történik meg. Ezért a fenti kérdést nem lehet csupán Európára korlátozva vizsgálni.

2. Az európai béke és enyhülés, valamint a biztonság és együttműködés csak a következő alapelvekből kiindulva érhető el:

Az első alapelv, a különböző társadalmi rendű államok között a békés együttműködés,

a második az, hogy vitás ügyek és kérdések megoldása történjék meg a fenyegetésről és az erőszak alkalmazásáról való lemondás után, tárgyalások útján.

A harmadik alapelv az, hogy el kell ismerni a világháború és a háború utáni fejlődés következményeit Európában; azaz el kell ismerni a jelenlegi határokat —, a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) — ismerje el és más államokkal is ismertesse el és fogadtassa el a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) létezését.

3. Az összeurópai rendezésnek ez a három alapelve összekapcsolódik a következő tényezőkben:

A Szovjetunió és az NSZK moszkvai szerződésében,

A Lengyel Népköztársaság és az NSZK varsói szerződésében, valamint a Nyugat-Berlint érintő négyoldalú egyezményében.

Továbbá az NDK és az NSZK viszonyának alapelveit érintő szerződésekben, valamint az USA-nak a Szovjetunióval kötött egyezményeiben és szerződéseiben, amelyekben az USA elismeri a békés együttélést a különböző társadalmi rendszerű államok közötti kapcsolatok alapjául.

4. A Keresztyén Békekonferencia (KBK) 1958-ban való megalapítása óta sokat fáradozott azon, az elmúlt években, hogy megbeszélések, kapcsolatok és konferenciák révén tőle telhetőleg együttműködjék ennek a három alapelvnek az érvényre juttatásában és kezdettől fogva követelte, hogy azok kapcsolattassanak bele a népek jogait érintő szerződésekbe is.

5. Kerestük és keressük az együttműködés lehetőségét minden olyan erőtenyezővel, amely a mi céljainkkal azonos célokért küzd. Az utóbbi években ez az együttműködés mind intenzívebbé vált, gondolok itt mindenekelőtt a Béke-világtanáccsal való együttműködésünkre —, amelynek közülünk sokan tagjai —, azután a stockholmi Vietnam Konferenciára és a brüsszeli Európa Konferenciára. Ebből a parancsoló szükségességű együttműködésből eredt az, hogy közreműködtünk és

aktívan részt vettünk a Béke-világkongresszus ez év őszére tervezett előkészítésében, és munkájában is.

6. Az együttműködés csak egyik oldala feladatunknak. A keresztyén békemunka másik része, mint az egyházak és az egész keresztyénség aspektusában kapott feladat és hordott felelősség áll elénk. Tapasztalatból tudjuk, hogy Nyugat-Európa és az USA sok egyháza és sok keresztyéne ezt a mi sajtáságos békemunkánkat fenntartással, kételkedve, sőt gyakran visszautasítóan fogadja.

Az Egyházak Világtanácsával, az Európai Egyházak Konferenciájával és a hitvallásos világszövetségekkel való kapcsolataink az utóbbi években erősödtek és lényegesen javultak. Ezekre az egyházi szervezetekre komoly hatást tett bizonyítékaink sora, meggyőző tevékenységünk, de elszántságunk is. Ezeknek a szervezeteknek azonban igen nehéz elfogadniuk új meglátásokat és felismeréseket, mert a Nyugaton uralkodó társadalmi rendszerhez egyoldalúan kötődnek és ebbe a társadalomba sok szállal beleszövődnek ezek a szervek. Nyugat egyházai — beleértve missziói egyházaikat is —, a befolyásuk alá tartozó gyülekezetekkel és keresztyén emberekkel együtt a feudálkapitalista társadalmi rendszerhez való évszázados kötődés, valamint ennek a rendszernek állami és társadalmi szálaiba való túlságos belefönódása révén Jézus evangéliumának sóját megízeltették. *Jézus evangéliuma békét hirdet és örömműzenet szegényeknek és jogfosztottaknak.* Azonban teológiájukban és egyházi tanításukban visszaéltek a drága híradással és *arra használták az evangéliumot, hogy igazolják a háborút és támogassák vele a gazdagokat, meg a hatalmon levőket.* Az egyház még a legszükségesebb szociális és társadalmi változások igényét is üldözte, de még most is üldözi. Az egyház ellenségének tekintették a múltban és most is úgy tekintik azt, aki változásokat szorgalmaz és azokért síkra száll. Nyugat egyházainak antikommunizmusa és szovjetellenessége is innen magyarázható.

7. A KBK keresztyén békemunkájának egyik feladatául ismerte fel azt, hogy *Jézus evangéliumának útmutatása alapján harcoljon emberek, népek és államok egymás közötti békéjéért, valamint azt is, hogy támogassa a szegények és elnyomottak küzdelmét, amelyet önállóságukért és igazukért folytatnak.* Így azután természetes az, hogy nekünk azokat a társadalmi struktúrákat és képviselőiket nevükön kell neveznünk, amelyek és akik a békét és az igazságot újra meg újra veszélyeztetik, sőt gyakran nyílt agresszióval újtában is állnak. Erre jó példáink vannak Vietnamban és Indokínában közel 30 éve, azután a Közel-Kelet, San Domingo, Kuba, Dél-Afrika és portugál gyarmatok és Latin-Amerika sorsa, meg most Chile különösképpen, amely ellen nyílt gazdasági háború folyik.

8. Egész sor válságot soroltunk fel; még megnézhetnők, hogy mi van Indiában, mi a helyzet Bangla Desh és Pakisztán viszonyában, azt is, hogy milyen szerepet játszik Kína egyrészt az USA-val, másrészt a Szovjetunióval való kapcsolatában — de ennek a felsorolásnak azt kell világossá tennie, hogy Európa minden erők latbavetésével elérendő békéje nem vezethet a kontinens elszigetelt és különálló létezéséhez semmiképpen sem. Kísérje figyelemmel és hordozza felelősségében a világ azon tájait is, amelyeknek állapota szegénység, kizsákmányolás és jogfosztottság, de Nyugatról, Nyugat-Európa részéről fenyegető háború is. Ezt az állapotot az USA és a vele kapcsolatos kapitalista érdekeltségek okozták és ezt a helyzetet minden áron meg is akarják tartani ott.

9. Annak a tételnek a megvilágítására, hogy ti. Európáról nem beszélhetünk csupán annak elszigetelt voltában —, hadd nézzek Bene-

dyktowicz professzor testvérem előadásából. Ez az előadás Helsinkiben a munkabizottság ülésén hangzott el, és az idézet azt bizonyítja, hogy a magam részéről teljesen egyetértek az előadóval.

„A belső európai kérdések határozott összefüggésben vannak a teljes nemzetközi helyzettel. Ezért egyáltalán nem lehet a harmadik világ problémáitól teljesen elkönyörölni szemlélni Európa kérdéseit. A modern gyarmatosítás a mi kontinensünkről származik. Európának a biztonság és együttműködés szellemében való konszolidálódása nagyon nyugtalanító lehet a harmadik világ számára. Attól tart, hogy Európa csak a maga problémáira összpontosítja minden figyelmét és elhanyagolja a harmadik világ országainak sokféle nyomorúságát. A történelmi tapasztalatok nagyon is indokoltá teszik ezt a félelmet. Tartsák kötelességüknek a keresztyének azt, hogy belső összeurópai döntéseikkel a harmadik világ érdekeit ne hagyják figyelmen kívül”.

10. Mint KBK már többször kijelentettük, de minden félreértés elkerülése végett hangozzék el még egyszer az, amit leszögeztünk: Európában az államok közötti status quo megerősítése történjék a békés együttélés, az erőszak alkalmazásának elkerülése alapján, és el kell ismerni emellett a jelenlegi határokat és államokat. Ez azonban semmiképpen nem jelenthet sem hozzájárulást, sem felszólítást a latin-amerikai, afrikai és ázsiai forradalmi szabadságmozgalmak elfojtására, de azt sem hogy elfogadják, vagy elismernék a rasszizmust, azaz a fajelméletet és gyarmatosítást, mint békés együttélésben való status quót az elnyomókkal és azokkal, akik igen felülről gyakorolják a hatalmat.

Az államok közötti békés együttélés nem azonos az elnyomottak és elnyomók, az üldözöttek és üldözőik közötti békés együttéléssel.

11. A munkabizottság 1972. szeptemberének végén, októberének elején tartott ülésén foglalkozott a következő témával: „Európa békés jövője és annak jelentősége az egyházakra nézve”. Ez az ülés nem véletlenül volt Helsinkiben, ahol Kelet- és Nyugat-Európa 34 államának, valamint az USA és Kanada hivatalos delegációi előkészítő tárgyalásokat folytattak egy konferenciáról. Ezt idén júniusra tervezték és címe: „Az európai biztonság és együttműködés konferenciája”. Adott volt a jelenlegi munkabizottsági ülés témája és vitaindítója abban, hogy még egyszer felértékeljük az általános helyzetet, erre a konferenciára való tekintettel. Azonfelül az is, hogy az egyházak és a keresztyénség nyilvánossága számára tett nyilatkozatunkkal támogassuk a konferencia szándékának megértését és sikeréhez a magunk részéről hozzájáruljunk.

Ennek a konferenciának igen nagy a jelentősége Európa és a világ békéjére nézve egyaránt. Ezt meg kell érteniök a népek legszélesebb rétegeinek, de az egyházaknak és a keresztyéneknek is.

12. Ez év őszére tervezett béke-világkongresszusra való előkészületeink meg kell hogy feleljenek ennek a felelősségnek, amelyet mindenkinek mindenkiért hordoznia kell.

A KBK-nak igen széles körű felvilágosító és kapcsolat-teremtő munkát kell végeznie az egyházak és egyházi szervezetek között a tekintetben, hogy azok a kongresszuson való részvételük szükséges és kötelező voltát felismerjék, de komolyan is vegyék. Sajnos igen sok egyház és egyházi szervezet nem értékeli és nem tartja fontosnak a kongresszusokon a béke megőrzését, a más szervezetekkel való közösség lehetőségét, sem pedig a különböző nézetek közös platformon való kicserélését. A KBK-nak igen fontos feladata az, hogy ezen a nézetten változtasson, hiszen „Az európai béke és enyhülés korszakában” című témánk ezt is előírja.

13. Ez a „korszak” még bizony igen rövid csupán. Az enyhülés még csak most kezdődött és még egyáltalán nem biztosított a béke. Tudnunk kell azt, hogy Európában az enyhüléstől a békéig vezető úton még igen sok nehézséget, bizalmatlanságot, akadályt, sőt hátráltatást kell legyőznünk. Ezek közé tartozik és nem is utolsósorban az antiszocializmus, antikommunizmus és a szovjetellenesség. Ez pedig mind nagyon erős még nyugaton sok egyházban és sok keresztény ember lelkében is. Ezen a téren nagyon nehéz és igen fontos munkát kell még elvégeznie a KBK-nak. Most csak általánosságban utalok itt arra, hogy hazámban az NSZK-ban az antikommunizmusnak állami, de egyházi rendszabályok folytán is konkrét hatásai vannak sok ember hivatására és munkájára.

14. Európa földjén fél évszázadon belül két világháború volt és ez mind emberéletben, mind pedig földi javakban iszonyatos áldozatot követelt. A második világháborúban megtámadott országok közül pl. a Szovjetunió 20 millió halottat, Lengyelország több mint 6 milliót vesztett; mindkettőben lerombolt városok, felégetett falvak és megsemmisített ipari létesítmények jelezték a pusztulás útját. Abból, amit tapasztaltak és szenvedtek, érthető a jogos kívánságuk, hogy Európa földjén végre érkezzék el a békének, a bizonságnak és együtt munkálkodásnak ideje és rendje. Nem is csodálható az, sőt a tapasztalatok summájának logikus következménye, hogy *az európai biztonság és együttműködés konferenciájának kezdeményezése elsősorban a Szovjetuniótól és a vele szövetséges államoktól indult el.* Ezt ismerjék el és fogadják el végre minden európai államban és mindenekelőtt az egyházakban.

Az a három alapelv, amely a meglevő kéoldalú szerződésekből világosan megmutatkozik, alapot kínál és ad az európai biztonság és együttműködés sokoldalú rendszere részére; azaz el kell ismerni meglevő határokat és államokat, ne legyen erőszak alkalmazása, de igenis legyen békés együttélés.

Ha abban az Európában, amelynek földjét két világháború is dúlta, kezeskednek a béke és biztonság felől, akkor Európa békéjének pozitív hatása lesz a világ minden népének békés jövődjére nézve. Ha béke lesz Európában, akkor felszabadulhatnak azok az erők, amelyek eddig Európa békéjéért küzdöttek-harcoltak. És akkor azok annál nagyobb lelkesedéssel harcolva síkra szállhatnak más kontinensek szabadságáért és igazságáért.

15. Engedtessek meg nekem, hogy az előttünk álló feladatok áttekintése és összefoglalása után rámutathassak arra a célunkra, amelyet mindenkor szemünk előtt kell tartanunk. Az európai békéhez vezető úton elértük az első állomást. (Gondolok itt a szerződésekre.) Nincs messze a második állomás, ez pedig a biztonság és együttműködés tárgyában tartandó konferencia. Ennek az egyetlen célnak kell mindenkor szemünk előtt lebegnie: legyen általános és teljes leszerelés. A KBK-nak minden békeerővel együtt munkálkodva csak ez lehet egyetlen célja. Tudjuk, hogy a leszereléshez vezető úton sok nehézséggel kell számolnunk. A nagy nemzeti és nemzetközi fegyver-monopóliumok, amelyeknek hihetetlen haszna van a háborúból — amint ezt újra meg újra napnál világosabban láttuk Vietnamban és Indokínában —, minden erejükkel a leszerelés útjában állnak. A háborún sokat nyerhetnek, de a béke nekik nem haszon.

Ezekkel szoros szövetségben vannak azok a politikai erők, amelyek mindig újból arra törekuszenek, hogy más népeket és államokat függőségben, sőt leigázottságban tartsanak. Ez a nagy katonai-ipari csoportosulás —, amint ezeket Eisenhower elnök jellemezte —, csak azért szítja

tudatosan a szocializmustól és a kommunizmustól való félelem tüzét, hogy a népeket mindig és újból nagyobb fegyverkezési kiadásokra készítse.

Egy azonban bizonyos: nekünk kell megtennünk az első lépéseket a fegyverkezés csökkentésére, és kísérleteket az övezetek megszüntetésére, de mindenekelőtt az atomfegyverzet korlátozására. Így remélhető az, hogy az emberek széles körű felvilágosítása és összefogása révén létrejöhessen a fegyverkezés és háború ellen az államok világ-leszerelési konferenciája.

A legnagyobb nyilvánosságot kell informálni a leszerelés lehetőségei felől, valamint arról is, hogy ez mekkora nyereséget jelentene gazdasági, kulturális, vagy akár politikai szempontból is minden nép számára. Igenis kezdeményeznie kell a KBK-nak azt, hogy az egyházak minden világszervezetétől induljon ki feladatvállalás és helyesen értelmezett propaganda a leszerelés tárgyában.

16. „A keresztyén békemunka feladata az európai béke és enyhülés korszakában” véleményem szerint a következőket jelenti:

1. Minden békeerővel való szoros együttműködést.

2. Informálni, felvilágosítani és megnyerni keresztyén embereket, az egyházakat és azok szervezeteit a békemunka számára.

3. Tevékenyen kell támogatnunk az európai biztonság és együttműködés konferenciájának előkészítését és lebonyolítását.

4. A KBK-val együtt a keresztyének és az egyházak is vegyenek részt támogatólag Ázsia, Afrika és Latin-Amerika népeinek felszabadítási harcaiban.

5. A KBK és az egyházak vegyenek részt a világ-békekonferencián és működjenek együtt vele.

6. A keresztyének és az egyházak követeljék és szorgalmazólag támogassák az általános és teljes leszerelést az egész világon.

Dr. H. Mochalski (NSZK)
(ford.: Jakab Miklós)

Békeszolgálatra nevelés

Ez volt az összefoglaló címe a Keresztyén Békekonzferencia Ifjúsági Bizottsága legutóbbi háromnapos (április 3—5) Szófiában tartott munkaülésének. A Bolgár Ortodox Egyház hívta meg a bizottságot és mind a reggeltől az éjszakába nyúló tanácskozások megszervezésében, mind pedig a vendéglátásban kitűnő házigazdának bizonyult.

36 résztvevője volt a munkaülésnek 14 országból és a szocialista országok képviselői mellett jelen voltak a legfejlettebb kapitalista országokból érkezett keresztyén fiatalok is. Voltak, akik hazai egyházuk hivatalos küldötteként, voltak, akik hivatalos egyházuktól független keresztyén békeszervezetek képviselőitében, és voltak akik magánszemélyként tanácskoztak az „Ochridi Szent Kelemen” Ortodox Teológiai Akadémia e célra berendezett termeiben.

Először két bevezető előadás hangzott el „Békére nevelés, mint a keresztyén ifjúság békéért folytatott harcának aspektusa” címmel, egyiket Wolf-Dietrich Gutsch (NDK), másikat Antony Hubancev (Bulgária) tartotta. Ezt követte a téma lebontása: „A nevelési módszerek analízise — a béke, mint nevelési motívum” — a kapitalista társadalom feltételei között (Eckhard Rickels, NSZK),

— a szocialista társadalom feltételei között (Vaszilij Novinszki, (Szovjetunió)

„Nevelés és felszabadítás — nevelési célok és nevelési módszerek a Harmadik Világ országaiban” (Roger Wright, Sierra Leone)

„Az imperializmus milyen lehetséges megjelenési formái ellen kell a keresztyén ifjúságnak harcolnia” (Michio Machui, Japán).

A plenáris üléseken és a három munkabizottságban folyó élénk eszmecsereben a résztvevők ismertették hazájuk nevelési elveit és a fenti témákkal kapcsolatos véleményüket, álláspontjukat. Röviden összefoglalva a következő eredményre jutott a bizottság.

A nevelés, mint tudatformálás a társadalmi rendtől függ, amelyben ez a nevelés történik. A szocialista társadalom szociál-ökonomiai feltételei jobb lehetőségeket kínálnak a békeszolgálatra, mint a kapitalista társadalom unhumánus struktúrái. A polgári humanizmus individuális morálja nincs összhangban az osztálytársadalom érdekeivel és ebből következően látszólag feddhetetlen morálú egyedek tarthatatlan struktúrájú társadalmat tartanak fenn. Különös hangsúly esik itt arra, hogy a társadalom nem pusztán az egyének statisztikai összege. Általában a kapitalista társadalom nevelési módszerében alig fordul a figyelem a társadalmi struktúra felé, annál erősebb hangsúlyt kap az individuum. A nevelés szinte kizárólag az egyén előbbrejutására irányul. A karriergondolat nem szolgálja az emberiséget és a szolidaritást. A lehető legmagasabb konzum minden törekvés célja. A történelem és tankönyvek gyakran a hidegháború szellemét hordozzák.

A politikai felelősségre nevelés a preventív békebiztosítás egyik fő eszköze. A nevelésnek az igazságtalan társadalmi struktúrák és a fejlődő országok bajainak leküzdésére kell irányulnia.

A békeszolgálatra nevelésnek tartalmaznia kell a készséget a világban előforduló igazságtalan situációk megváltoztatására, meg kell változtatni azokat a nevelési struktúrákat is, amelyek igazságtalan status quót védenek. Így például fel kell számolni azt a hamis doktrínát, hogy a fejlődő országok népei „fejlődésképtelenek”, „taníthatatlanok”, tunyák, hiányzik belőlük a tanulás, képzés igénye.

A békére nevelésnek ki kell zárnia az ember- és fajgyűlöletet. Biztosítani kell mindenki számára önmaga alkotó kiteljesítését. A népek békés élete szempontjából elengedhetetlen az országok és társadalmi rendszerek békés koegzisztenciája. Ugyanakkor elhatárolta magát az Ifjúsági Bizottság a konvergencia elméletétől, ami nem más, mint a koegzisztencia fals kiforgatása.

A keresztyén ifjúság békeszolgálata nem pacifizmus, hanem harc az igazságos békéért, ami azt jelenti, hogy harcolnia kell az emberhez méltó életért az egész világban, tehát olyan életért, ahol biztosítva van mindenki számára az élelem, munka, fejlődés, alkotó kibontakozás, testi-lelki felemelkedés, amint azt az evangélium hirdeti.

Az Ifjúsági Bizottság a tárgyalások során úgy látja, hogy a szocialista országok keresztyén ifjúságának tudatosan igent kell mondania a szocialista társadalomra és felelősen hozzá kell járulnia minden erőfeszítéshez, amelyet állama tesz a világ békés fejlődése és az igazságtalanságok világszerte való leküzdése érdekében. Részt kell vennie és együtt kell dolgoznia a felszabadító mozgalmakat támogató programokkal és akciókkal. Támogatnia kell az EVT antirasszizmus programját. Gyülekezeten belül végeznie kell a tudatformálást a béke érdekében. *Több súlyt kell helyezni az ígehirdetésben is a béke kérdésére, mivel az ígehirdetés a keresztyén nevelés egyik legfontosabb eszköze.*

A kapitalista országok keresztyén ifjúságának feladata többek között a nevelési célok alaposabb szociológiai elemzése. Törekedni kell arra, hogy az oktatás-nevelés tartalma ne legyen individualista, ne legyen a történelem, földrajz és társadalomtudomány a nyugati kapitalista-imperialista törekvések szerint szorítva. Az egyházak a maguk információ forrásai útján helyes alternatívát nyújthatnak. Az éppen most folyamatban levő iskolai és főiskolai reformok minél pozitívabb kifejtését kell szorgalmazni.

Igen fontos feladat a nyugati keresztyén ifjúságnak szembeszállni az antikommunizmussal és antiszovjetizmussal.

Sajnálattal állapítja meg a bizottság, hogy egyes egyházak ifjúsági munkájukban túl kevés figyelmet szentelnek a békére nevelésnek, még hozzá amiatt, hogy a békemunkát nem ismerték el egyik legsajátosabb, egyházi lényegükből fakadó gyakorlati feladatuknak. Ezzel kapcsolatban célul és feladatul tűzte ki az Ifjúsági Bizottság a KBK kiszélesítését olyan egyházakra is, amelyek eddig nem tartottak kapcsolatot a mozgalommal.

Az Ifjúsági Bizottság megválasztotta új vezetőségét. A bizottság új elnöke Wolf-Dietrich Gutsch (NDK), alelnökei Helga Day (USA), Rogers Wright (Sierra Leone), titkára pedig Hézsér Gábor magyar református lelkész.

Külön programpont volt, de szervesen beilleszkedett a három nap munkájába és szellemébe az a nagyszabású Vietnam-gyűlés, amelyen megjelent az felszólalt Makszim pátriárka, Din Thi Ngog Tao asszony, a VDK rendkívüli bulgáriai követe, Nguyen Suan Thieu, a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány bulgáriai követségének megbízott ügyvivője és Dimiter Todorov, a bolgár külügyminisztérium egyházügyi bizottságának alelnöke. Magas egyházi személyiségek, a teológiai akadémia tanárai és hallgató vettek részt a gyűlésen. Minden felszólaló nagyra értékelte a KBK munkáját és kifejezte azt a reményességét, hogy a haladó keresztyén emberek békeszolgálata is előbbre viszi a világbéke ügyét. A gyűlés táviratot küldött a VDK kormányának, a Dél-vietnami Ideiglenes Kormánynak, valamint a KBK elnökének, amelyben örömet

fejezte a vietnami háború befejezésén és követelte a párizsi Vietnam-konferencia feltétlen folytatását. Kifejezte készségét, hogy minden lehetőség megragad és minden erejét latba veti egész Indokína békéjének helyreállítására és a világbéke megőrzése érdekében.

A konferencia minden napján reggel és este egy-egy résztvevő tartott áhitatot. Egyik reggel engem kért az elnökség erre a szolgálatra. Az ígémagyarázat magyar fordítása így hangzik:

Zs 85, 9—14

Isten e földre adott ígéreteinek itt kell valóra válniuk, ezen a földön. És nem várhatunk Isten angyalaira, vagy csodáira, hogy teljesítsék ezeket az ígéreteket, ha Isten minden eszközt és lehetőséget a mi kezünkbe adott a végrehajtására. Ezek az ígérek tehát nemcsak a reménységünk tárgyai, hanem feladatot is jelentenek számunkra. A békességről és igazságosságról szóló ígérek olyan mértékben válnak valóra itt a földön, amilyen mértékben mi emberek cselekvő felelősséget vállalunk e világ békéjéért és az igazságosságért.

Isten örömhíre ennek a világnak adatott. És ez a világ állandóan változik, vele változik maga az ember is. Tőlünk, emberektől függ, milyen irányban folyik ez a változás. A béke és igazság irányában a földön, és az ember kollektív közösségi tudatosodása irányában, vagy pedig a kultúra és az emberi élet megsemmisülése felé.

Az állandóan változó világban megújult emberre van szükség. Az individualisták kora lejárt és elérkezett a „homo collectivus”, a közösségi ember kora. A mi korunkban individualisták nem képesek betölteni Isten békére és igazságra hívó parancsát, csak a kollektív ember.

Hogy valóban békesség és igazság csókolják egymást a földön, ahhoz egyre inkább közösségi emberré kell válnunk és generációkat is erre kell nevelnünk. Krisztus követése ma ezt jelenti.

Istennek legyen hála, hogy Ilyen csodálatos ígéreteket adott nekünk és kegyelmesen elfogadja a mi emberi szolgálatunkat. Isten áldja meg közös munkánkat és annak eredményeit.

Baranyai Tamás

Megemlékezés a Nagygeresdi Egyezség aláírásának 140 éves évfordulóján

140 évvel ezelőtt 1833. május 15-én írták alá Nagygeresden a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület és a Dunántúli Református Egyházkerület küldöttei azt a megállapodást, mely Nagygeresdi Egyezség néven lett ismertté. Ez az egyezség „a két confession levő evangélikusok által keverve lakott helységekben a vallásbeli szolgálatokra kölcsönös összekötésekre nézve készített”, „állandóan megtartandó rendet” rögzíti a két egyházkerület között. Készítói az evangéliumi szeretetre, a felekezetek atyafiságára, a század lelkére hivatkozva a „mindennemű kölcsönös összekötéseket és támadó nehézségek eltávoztatását, leginkább pedig a jó békességnek a megállapítását méltó figyelembe vevén” végezték munkájukat.

A Nagygeresdi Egyezség csak a két dunántúli egyházkerület között volt érvényben, de jelentősége az évtizedek múlásával túlnőtt a kerületek határain. Alapul vették, rá hivatkoztak, ha a református és evangélikus egyház egymáshoz való viszonyának kérdései felmerültek, vagy e kapcsolatból adódó problémák megoldására vártak. Horváth Zoltán a Nagygeresdi Egyezségről írt egyházjogi tanulmányában ezt írja: „Ez a konkrét vonatkozásban felmerült fogalom absztrakt fogalommá vált azáltal, hogy a benne kifejezésre jutó elvek a két egyház jogviszonyának szabályozásánál általában zsinórmértékül fogadtattak el.” „Mint fogalom magábaöleli mindazoknak a problémáknak az összességét, melyek a két egyház között a szorosabban véve egyházi természetű, mindkét egyházat közösen érdeklő ügyekben egyezségi megoldást nyertek, vagy kívának”. (1)

Az, hogy a Nagygeresdi Egyezség a két egyház kölcsönös jóviszonyának és egymást segítő szolgálatainak az alapjaként ivódott bele a köztudatba, mutatja, hogy készítői helyes célt követtek, amikor saját egyházaik nehézségeinek leküzdése mellett a békesség biztosítását tartották szem előtt. Így élhette túl a Nagygeresdi Egyezség szelleme az egyezség hatályának megszűnését is. A ref. egyház egyetemes konventje és az evang. egyház egyeteme között 1900-ban megkötött ún. Megújított Nagygeresdi Egyezség a legmagasabb szinten, az egyházak egészére kiterjedően akarta rendezni a két egyház viszonyát. Ez a mind a nyolc egyház-

kerületre kiterjedő egyezség azonban nem volt hosszú életű. Horváth Zoltán szerint „a nagygeresdi egyezség mintájára kötött új egyezség éppen jogi konstrukciójánál fogva magában rejtette a két egyház közötti viszály magvát.” (2) Az evangélikus egyház 1913 októberében tartott közgyűlése az 1914. év végével megszünteti ezt az egyezséget, „tekintettel arra, hogy az egyezség a mai formájában a két prot. egyház között a kívánatos testvéri jó viszony megzavarására tág teret nyit és különösen a kényszermegadóztatás helytelen alkalmazása által súrlódásokra ad alkalmat.” A két egyház egymáshoz való viszonyát csak helyileg tartja szabályozhatónak. (3)

1914 óta a két egyház kölcsönös viszonyát sem egyetemes, sem kerületi szinten megkötött egyezmény nem szabályozza. A Nagygeresdi Egyezmény szelleme azonban tovább él. Nem zavar bennünket, hogy magát az egyezséget s történetét általában csak homályosan ismerjük. Hivatkozunk rá, mintha ma is érvényben lenne s a kölcsönös segítség, jóviszony és békesség útját értjük rajta.

A Nagygeresdi Egyezség nem volt úttörő és egyedülálló a maga körében. A Tiszai Evangélikus egyházkerület és a Tiszáninnen Református Egyházkerület között már 3 évvel előbb, 1830 május 6-án létrejön a Kéri Egyezség, mely hasonló jellegű és szellemű, csak a Nagygeresdi Egyezség sokkal kimunkáltabb és szélesebb perspektívájú.

Ezeknek az egyezségeknek a hátterét a keletkezésüket megelőző fél évszázad egyháztörténeti eseményeiben találjuk meg.

Az 1781 októberében megjelenő Türelmi Rendelet lehetővé tette, hogy ahol 100 evangélikus vagy református család van, ott oratóriumot és iskolát építhessenek, lelkészt és tanítót tarthassanak. Ennek nyomán számos gyülekezet szerveződött újonnan, de megmaradt s komoly feladatként jelentkezett az ennél kisebb gyülekezetek és a szórványban élő hívek gondozásának a kérdése.

Az 1790—91-i országgyűlés vallásügyi törvénye megszünteti a római katolikus püspökök felügyeleti jogát és joghatóságát a protestáns lelkészek fölött s ezzel visszaadja a protestáns egyházaknak az önkormányzati jogot.

Ezek a tények kényszerítő erővel vetették fel az egyházak belső szervezeti kérdéseit. Az 1791-ben, egyidőben összeülő pesti evangélikus és budai református zsinatok már ezekben a kérdésekben próbáltak összehangolt álláspontot keresni. Közös érdek és közös felelősség jelentkezett ebben. Az 1790—91-i országgyűlés 26. tc. 4. pontja szerint ugyanis: „Mind a két hitvallású evangélikusok azokban, amelyek a vallásra tartoznak, egyedül vallásuk felsőségeitől függenek.” E fokozatos felsőség rendezése végett a király „az őt megillető legfőbb felügyeleti hatalomnál fogva mind a két hitvallású evangélikusokat meg fogja ezután hallgatni, s egyúttal gondoskodni fog, hogy e dologban bizonyos és az ő vallásuk elveihez alkalmazott rend állapíttassék meg”. (4) Ezért vetődik fel egy közös konvent gondolata és terve is, hogy az képviselje a két egyházat a király felé.

Bár e zsinatok határozatai nem emelkedhettek egyházi törvényekké a királyi jóváhagyás hiánya miatt, mégis, a későbbiekben is döntően befolyásolták a két egyház egymáshoz való jó viszonyát.

Ez a kölcsönös jó viszony, közös sors és összetartozás tudat a XIX. század uniós mozgalmában csúcsondott ki. Általában az uniós törekvések eredményeként szokták számontartani a Kéri és a Nagygeresdi Egyezséget is. Ezek az egyezségek azonban, bár a kölcsönös segítség és összefogás szép példái, nem az unió eszméjéből fakadtak.

1773-tól egyetemes szinten közös segítőkézség és együttműködés kezd kibontakozni. A négy evangélikus egyházkerület 1774. április 20-ra összehívott első egyetemes közgyűlése határozatilag is kimondja, hogy a helvét hitvallásúakkal a testvéri viszonyt fenntartja s velük folytonos érintkezésben áll. (5)

A Türelmi Rendelet megjelenése után 1781. december 10—11-én Pílisen közösen tartottak egyetemes közgyűlést a két egyház világi vezetői. Felszólítják a püspököket az 1725 óta elvett gyülekezetek és alapítványok jegyzékének elkészítésére, iskola ügyben folyamodnak a királyhoz és a gyülekezeteket mérsékletre intik.

Ettől kezdve a két egyházat közösen érintő ügyekben ezek a közös egyetemes gyűlések szükségszerűen megismétlődnek, s II. Lipót halála után egyre fontosabb jelentőséget kapnak. 1806-ban megalkotják e közös gyűlések szervezeti szabályát is, mely 1. pontjában kimondja: „a protestáns nyolc superintendentia egyetemes közgyűlésének célja: a protestáns egyház jogainak és szabadságainak egyesített erővel való védelme.” (6)

1818-ban a Helytartótanács betiltotta ezeket az együttes gyűléseket. Ez az intézkedés még világosabbá tette a közös összefogás szükségességét. Ennek igénye az 1820-as évek elejétől az „egyházi kooperáció” fogalmában ölt testet.

Az egyházkerületek ekkor még egymástól teljesen független szervezetben és rendben élnek. A kooperációs igény ezért két irányú. Elsősorban az azonos hitvalláson levő kerületek összefogására, s azok egységes szervezetének kiépítésére irányul. Másodsorban azonban a testvér egyházzal való együttműködést is keresi.

Ennek a törekvésnek a gyümölcseként jön létre a Nagygeresdi Egyezés, melynek előmunkálata 1829-ben, és a Kéri Egyezés is, melynek előkészítése 1827-ben kezdődött el.

Itt még nincsen szó unióról, sem tanításbeli, sem szervezeti vonalon. Az egyházi kooperációt keresők sokkal reálisabban látták a maguk feladatát és lehetőségeit. Arra törekedtek, hogy az az együttműködés és kölcsönös segítés, mely legmagasabb szinten, elsősorban a világi vezetők révén a megelőző évtizedekben kialakult, az egyezmények megadta keretek között, a szükségnek megfelelően a gyülekezetekben is gyakorlattá váljék.

Annak igazolására, hogy az uniós eszmével mennyire nem esett egybe a Nagygeresdi Egyezés szelleme, hadd idézzem a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 1846. évi V. évfolyamából Márton Gábor „esperes és a dunántúli helv. hitv. e. kerületbeli uniói állandó küldöttség elnöke” cikkének néhány sorát: „Hogy az akadályokra visszatérjek — hogy mely messze volt még ezelőtt 13 évvel, s van még jelenleg is mind a két confessio az uniónak tetteles elkezdésétől: bizonyítja ezt a többek közt a dunántúli ágostai és helvét hitvallású egyházkerületek közt az 1833-ik év május 15-én véghezment s még most is kötelező erejű nagy-geresdi egység is, mely szerint mindenik confessio a maga vallóit a másik confessio vallóitól a bölcsőtől fogva a koporsóig az élet minden stádiumban keresztül szinte gibráltári bástyákkal erőlködött elszigetelni.”

Az unió eszméje csak az 1840-es években vetődött fel heves erővel. A két egyház kiküldötteiből uniói választmány jön létre, mely megbízza id. Schedius Lajost, Polgár Mihályt, Fáy Andrást és Székács Józsefet „a nagy cél kivitele módjainak és eszközeinek központosításával és javaslatával.” Ez a javaslat 1843-ban elkészül, s azt gróf Zay Károly 1846-ban kiadja magyar német, tót nyelven, s mindkét egyház kerületeinek megküldi.

Az unió gondolatának hátterében többféle indítórugót találunk. *A legdőntőbb a korszellem, a romantika, melyben a hitvallások háttérbe szorultak s a mérvadó az „észszerű vallás” lett.* Idézem Vajda Pétert: „Igen szép egyesülni a protestánsoknak egymás között ... Ezen egyesülés megtenné a maga jótékony hatását, ha a kor kívánalmai szerint történék.” „Százeken vannak e hazában, kik minden felekezetiességen felül emelkedtek, kik előtt szent ezen szó: e m b e r, és benne mindig Isten képét látják és Istentől tudják, hogy minden teremtményét egyaránt szereti, ezek nem találják hon magukat, egyik felekezeti vallásban sem, de vallás kellene nekik, mely szívöket és eszöket kielégítené.” (7)

Kétségtelen, abban a történelmi helyzetben, melyben egyházaink a XIX. század első felében éltek, a védekezés ösztöne is a legszorosabb közös összefogásra készítetett. *A római egyház a vegyesházasságok vonalán érvényesítette a maga hatalmi súlyát s az államhatalom is csonkítani igyekezett a protestáns egyházak önkormányzatát.* Sérelmeik orvoslásának keresésében, érdekeik képviselésében az unióban egyesült protestáns egyház fellépésének nagyobb súlyát szerették volna biztosítani az unió gondolat hívei.

Az unió eszméjét erősen befolyásolta a jelentkező nemzetiségi kérdés is. Az unió evangélikus hívei a nemzetiségileg erősen megosztott evangélikus egyháznak a zömében magyar reformátussággal való egyesülésében nemzetiségi mozgalmakkal szembeni védekezés hathatós eszközét látták. Érthető, hogy a nemzetiségek, elsősorban a felvidéki szlovákság szembefordult az unió törekvésekkel.

Az unió eszméjének magyar képviselői előtt történelmi példa is volt: a porosz unió, melyet a reformáció 300 éves évfordulóján 1817-ban, III. Frigyes Vilmos hozott létre. A magyarok nagyon jól ismerték a porosz unió körüli bonyodalmakat, de azt is látták, hogy ezek az évtizedek múlásával elcsendesednek, s a porosz unió szervezeti rendjének kialakításával megszilárdul.

Kevés gyakorlati eredmény mellett egyházaink az unió viták szövevényébe ragadtak, s bár az unió eszméje nem halt el végképp, a mindkét oldalon jelentkező ellenálláson megtört. Az unió eszméje a reális lehetőségekkel nem számoló vágyalom maradt. Míg egyik oldalon erősítette a meglevő testvéri összetartozás tudatát, a másik oldalon a jelentkező elmentékvő elmélyülését segítette elő.

Ötven évvel később, az 1891–94-es zsinatos újra fellobban az unió gondolata. Báró Prónay Dezső egyetemes felügyelő volt talán a leglelkesebb képviselője. Csakhamar nyilvánvalóvá lett azonban, hogy az unió elképzelése helyett a század végén is reálisabbnak bizonyul az egyházi kooperatio útja. Belohorszky Gábor Zsinati reflexiójában így öszegezi az ezzel kapcsolatosakat: „A legszebb, a legmagasztosabb eszmék mestere, hirdetője és személyesítője báró Prónay is, mint egykoron Luther, belátta, hogy egyszerre az egész világot reformálni in capite et membris nem lehet s így nemes szíve beérte a gyakorlati unióval, mely közös érintkezésben, a közös ügyek közös tárgyalásában s a nagy egyházpolitikai kérdésekkel szemben egyforma testvéries eljárásban fog állani, magyarhoni egyházunk jól felfogott érdekében.” (8)

A közös ügyeket tárgyaló vegyes bizottság pedig javasolta, hogy „a egyenye anya- és leányegyházak s a szórványban lakó hívek egyházas életének egyesült erővel biztosítása” érdekében a konventek „igyekezzenek a geresdi és nagykeri szerződések mintájára intézkedni.” (9)

Ennek a javaslatnak az alapján jött létre 1900-ban a Megújított Nagygeresdi Egyezés. Teljesen új szerződés volt ez, mely ha figyelembe

vette is a Nagygeresdi Egyezséget, éppen annak a kölcsönös bekesseget megalapozó igyekezetében szenvedett csorbát, ahogy azt e szerződés rövid élete s a belőle fakadt összeütközések tanúsítják.

Hogy a Nagygeresdi Egyezés szellemének elevenen ható erejét megértsük, idézzük fel a megállapodás néhány pontját.

A Nagygeresdi Egyezés a szórványban lakó hívek problémáira tekintve találja meg a két egyházkerület s a gyülekezetek egymáshoz való viszonyának helyes rendezési elveit.

Minden gyülekezetet vagy családot valamely, saját hitvallásán levő anyaggyülekezethez tartozónak tekint, akkor is, ha az a távolság, vagy más nehézségek miatt nehezen elérhető. A rászorulóknak nyújt kölcsönösen segítséget, amikor kimondja: „Mind a két felekezet kölcsönös egyházi összeköttetés megállapításának legelső és legfőbb talpköve s törvénye ez: Mind az evangéliumi szeretet, mind a felekezetek atyafisága, mind a századnak lelke azt kívánja, hogy egyik gyülekezet, melynek ott helyben sem temploma, sem iskolája nincsen, a másik félnek templomában vagy oratóriumában az alább megállapítandó mód szerint az isteni tiszteletet szabadon gyakorolhassa, ott az Isten beszédét hallgathassa, annak iskolájában gyermekeit taníttathassa”, de „ezen pusztán használás tekintetéből semmi tulajdonosi just magoknak ezáltal fenn ne tartsanak.”

Kívánatosnak látja a kölcsönös megegyezéseket, de jól látja, hogy azok az összeütközésekre is tág teret adnak. „Ottan-ottan sok rendbeli nehézségek, ízetlenségek, kedvetlen összeütközések származtak, melyek aztán az emberi indulatok gyarlóságai miatt versengéseket okozván a két részen levő atyafiak között támadott kölcsönös idegenkedésnek és meg hasonlásnak kútfejévé lettek és lesznek.”

„Hogy azért az ilyen egyenletlenségek elháríttassanak és a szent békeség mind jobban megfundáltassék”, megtartandó zsinórmértékül három vonatkozásban ad rendszabályokat:

„A) A másik confession levő hívek hittudományának, szertartásainak mi módon való követésére s azoknak becsületben tartására, és egymásnak kölcsönös megkímélésére nézve.

B) Prédikátorok, praeoransok és iskolatanítók hivatalbeli kölcsönös szolgálattételének minéműségére, kiterjedésére és módjára nézve.

C) A fizetés és szolgálatbeli tartozásokra nézve.”

A lelki szabadságot nemcsak az eltérő vallási gyakorlatban, de az áttéréseknél és vegyesházasságoknál is tiszteletben tartja. Kimondja, hogy a meggyőződésből fakadó áttérés 18 éves kor után mindenkinek szabadságában áll. Erre azonban sem rábeszélni, sem ettől visszatartani nem szabad.

A vegyesházasságokra vonatkozóan kimondja: „Nem nemet kövesse (sexus sequitur sexum).” „Reversálisok, melyek sem a hazai törvényekben nem gyökereztetnek, sem a protestantizmus lelkével, sőt amennyiben a reversalia adók még aztán születendő személyeket arra a confessióra köteleznek, melyet önmaguk sem fogadnak el, ennyiben a szoros igazsággal is egyenesen ellenkezők, jövődőre mind a két félre nézve örök időkre eltiltatnak.”

Az anyaggyülekezettől távol lakókra vonatkozóan kimondja: „Valamennyire csak lehetséges mindenkor az ő anyaekklésiájok prédikátorának, mint az ő tulajdon lelkipásztorjuknak szolgálatjával éljenek.” Akadályoztatás esetén vagy sürgető körülmények között „a szent vacsora kiosztását... és a konfirmációt kivéven szabadon élhetnek az ott helyben levő másik hittartású lelkipásztornak szolgálatjával.”

Az egyezség lehetővé teszi a lelkészek együtt és kölcsönös kiegészítő szolgálatát. Helyteleníti a temetők elkülönítését.

A szociális felelősségről tanúskodik a két egyházkerület állásfoglalása, amikor kimondja, hogy a nagyobb iskolákban tanuló ifjakat vallások miatt „megvetni, a szegényeket pedig általában, ha különben érdekesek, az alumnium, vagy stipendiumok téteményéből kirekeszteni nagy szerencsétlenség volna.” Az egyházkerületek iskoláinak légköréről is vall ez a mondat.

A fizetések megállapításánál erősen érvényesül az anyagyűlekezethez tartozás elve. A szórványban lakóktól befolyó javadalom fele és a keresztelési, esketési stólák fele is az anyagyűlekezet lelkészét illeti.

Az egyházaink gyakorlatában megtalálható intercommunió történetének és tartalmának kérdései kapcsán a Nagygeresdi Egyezség felé napjainkban is fokozott figyelem fordult. Az úrvacsora kiszolgáltatását illetően az egyezség azt tartja helyes rendnek, ha ezt a szolgálatot saját hitvallású lelkész végzi. Azonban, ha beteg kér úrvacsorát s helyben lelképásztora nincs, köteles a másik felekezet lelkésze hívásra a betegnél megjelenni, „az úri szent vacsorát is annak ősi hitének rítusai szerint kiszolgáltatni, evangélikus betegnek, ha úgy kívánja, ostyából (mely végre ostyát házánál tartson) reformátusnak rendes kenyérből szorgalmasan vigyázván a lelképásztor, hogy az erőtlen lelkek valamely szertartással, amelytől idegenek, meg ne botránkoztassanak.” Tud azonban már az egyezség is olyan kényszerhelyzetről, mikor súlyos akadályok miatt a „szent vacsora kiszolgáltatása felül is” a „más confessiójú prédikátornak hűségére” bíztak hívek.

Az egész egyezsége érezhető a kölcsönös megértés és segítőkészség, a lelki szabadság biztosításának és minden kényszer kerülésének indulata. Így válhatott ez az egyezség a Dunántúl határait is átlépve a békésszűszerzés eszközüvé a magyarországi evangélikus és református gyűlekezetek életében.

Hálásan emlékezzünk azokra az elődeinkre, akik a közös felelősséget és a közös érdeket helyesen ismerték fel, és a Nagygeresdi Egyezség megalkotásával ilyen értékes, időtálló és útmutató munkát végeztek. Az egyezség előkészítésében lelkészek és világiak egyaránt részt vettek. Évekig formálták és csiszolták, míg a kölcsönös igényeket kielégítőnek ítélték. Az aláíró küldöttségek már csak a végső simítás és formábaöntés munkáját végezték. Az elvégzett munka fémjelzésére álljon itt legalább az aláíró küldöttségek vezetőinek neve: Kis János evangélikus és Tóth Ferenc református püspökök.

A Nagygeresdi Egyezség szelleme pedig hasson tovább, segítse egyházainkat egymáshoz való jó viszonyuk és egymást segítő kölcsönös kapcsolataik továbbfejlesztésében.

A Nagygeresdi Egyezségben írásba foglalt rend s az ennek nyomán kialakult kölcsönös magatartás és segítés Európa többi protestáns egyháza számára is példa lehet, ahogy arra Bartha Tibor püspök tiszteletbeli doktori székfoglaló előadása is utal: „Kontinensünkön a két hitvallás egyházai komoly erőfeszítéseket folytatnak a szószéki és úrasztali közösség helyreállításáért. Ezeknek a fáradozásoknak az eredményei a leuenbergi konkordatum tervezetében előttünk vannak és azokkal kapcsolatban külföldi hittestvéreink véleményünk nyilvánítását kéri. Mi áldást kívánunk ezekre a törekvésekre azzal az őszinte óhajttal, hogy bárcsak külföldi testvéreink is elnyerhetnék az egymással való testvéri közösség azon ajándékait, amelyekért mi Istennek hálát adunk.” (10)

Ebben a hálaadásban egyek vagyunk. Köszönjük Istennek, hogy a testvéri és evangéliumi szeretet útját adta lábaink alá, hogy azon egyházaink együtt járhassanak. A közös felelősség így válhatott közös szolgálattá népünk, gyülekezeteink életében.

Magyar László

JEGYZETEK

1. Horváth Zoltán: A Nagygeresdi Egyezség. Miskolc, 1940. 5. lp. — 2. Horváth Z.: I. m. 41. lp. — 3. Horváth Z.: I. m. 47. lp. — 4. Wiczián—Sólyom: Az Egyház története II. Győr, 1946. 13. lp. — 5. Haan Lajos: A Magyarországi Agostai Hitvallású Evangélikusok Egyetemes Gyűlései és az Egyetemes Világi Felügyelői Hivatal. Budapest, 1882. 9. lp. — 6. Haan L.: I. m. 25. lp. — 7. Wiczián—Sólyom: I. m. 20. lp. — 8. Evangélikus Egyház és Iskola XI. évf. 1893. 62. lp. — 9. Evangélikus Egyház és Iskola XI. évf. 1893. 56. lp. — 10. Lelkipásztor, XVIII. évf. I. sz. (1973. január) 30. lp.

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 5. VASÁRNAP

Lk 9,57—62

Győzedelmes legyőzetés

Evangéliumi szakaszunk sajátossága, hogy három rövidzárlatos esetet rögzít. Nem lehet őket egyszerűen áthelyezni a mába, még ellenkező előjellel sem. Ezek az esetek ma nem történnének meg, vagy nem így történnének! Az akkori ellentmondásos esetek szemrevételezése, vagy inkább szívre vételezése arra nyújt lehetőséget, hogy saját életünk ellentmondásos eseteiben helyre igazítson. Ne győzni, hanem inkább meggyőzetni akarjunk. Amit meg kell látni: Jézus ez esetben sem a szereplők részigazságát utasítja el, hanem a bennük kétségtelenül jelentkező tagadást. Egy kevés kovász pedig később az egész tésztát megposhasztja (1 Kor 5, 6).

1., Élethelyzeteink számtalan alkalmat hoznak elő, melyek sorban felhívást tartalmaznak: Hajlandó vagy-e Krisztushoz tartozni, Őt követni? Nem pillanatnyi fellángolásban, folyamatosan. Nemcsak a láthatalan Istent szeretni, hanem a látható felebarátot is? Sőt, rajta keresztül az Istent?

Isten eme igényét (megfogalmazása a „nagy parancsolat”) ábrázolták ki Jézus cselekedetei. Előző szakaszban; halott feltámasztása, a kenyérszaporítás csodája, a válság bejelentése. Lehet ezt félreérteni? Hogy mi indította el igeszakaszunk első bizonyágtevőjét, vagy inkább nyilatkozattevőjét, arról nem szól a szöveg. Esetleg próbálhatunk következtetni az ottani közgondolkodásból, (a tanítványok erővel és hatalommal való felruházása, rangvita közöttük), továbbá Jézus elutasító érveléséből. (A tanítványság és a bizonyágtevő élet éppen nem jár együtt védekezéssel, másokat fölüző ellátottsággal, anyagi előnyökkel.) Oltári igénk (1 Pt 3, 8—15) a bizonyágtétel megvalósulási formáit sorolja: felfogásbeli egység, közösségi érzés, jóindulat, békesség keresése és ezekhez hasonló. Hogy ez esetenként milyen konkrét cselekedetet jelent, azt sajátos helyzetünk-ből mindig magunknak kell kiértékelnünk. Pl. más cselekvési formát hív elő az atyafi szeretet az amerikai hívő számára a még mindig eleven vietnami kérdésben, vagy a kambodzsai intervenciót illetően, vagy az USA-ban oly éles színekkel: néger—indián kérdésben. Mást ugyanakkor nálunk. Mást részünkről az ő évszázados tradíciójukat figyelembe véve. Világossá válik, hogy életünk mindig ellentmondásokkal terhelt, és ezek épp úgy igénylik a tisztázottságot, a helyes döntést, mint a megalakulás nélküli megértést és türelmet. Az ellentmondásos helyzetek mindig veszélyeztetnek. Pedig dönthet valaki helyesen nemzetközi méretű kérdésekben pl. háború — béke, társadalmi igazságosság, vagy közgazdasági kérdésben pl. egyenlő munkáért egyenlő bért; — ugyanakkor még teljesebbre váró igény (S csak igény) marad az üzemi életben, a közlekedésben, a szomszédság megélésében, szűkebb-tágabb értelmű családjunk ügyeiben a szeretet, az irgalom, a nyelv megtartóztatásának, a békesség

keresésének gyakorlása. Lehet valak a természeti környezetvédelem harcosa, s ugyanakkor a szellemi atmoszférára nem figyelő. De lehet ez fordítva is... Ezek veszedelmeit természeti adottságaink nem csökkentik, csak színezik. Lehet valaki gyorsan fellobanó, vagy fontolva döntő — az életviszonylataira való válaszadás elkerülhetetlen. Ezekben van adva a bizonyágtétel lehetősége. A válaszadás kerülgetése, elodázása, a döntésképtelenség is beszél: elárulja titkolt kötöttségeinket.

2., Legigazabb képet az fest bensőnkéről, amikor kötöttségeink elfogadásáért harcolunk. (Jk 1,14—15) Azt kívánánk, hogy lelki „lenövéseinket” vegyék tekintetbe. Lenövésekről a belgyógyászatban szoktak beszélni, melyek akut, lázas folyamatokban állnak elő. Nem mindig jelentkező zavaró tények, de adott esetekben nagyon fájdalmas megkötöttségek, régi vétségek következményei, Jézus viszont ezeknek az eseteknek a specialistája! Azért jött, hogy az ördög munkáit lerontsa (1 Jn 3, 8). Ekkor megszólal az ember: „Igen Uram, de... És előjönnek a lenövések. „Ez részemre szükséges, ez fájó, megerőltető, senki se kívánhatja el tőlem...” Hogy milyen megfogalmazásban jön az elő, milyen ruhát ölt, az másodrendű kérdés. „Nem tehetem, nem jutottam még lakáshoz... Lakást kaptam, ez köt és kötelez... Minden időmet kitölti a munkám... Szüleim, családom nem hanyagolhatom...” Előfordul más típusú megfogalmazás is: „Fiatal vagyok még, majd később... Előléptetés, nyugdíj előtt állok, most erre összpontosítok... Öreg vagyok, mást szoktam, nehéz lenne újat kezdenem...” Lehet megkötöttség a tradicionális kegyességgyakorlás is (lásd Lk. 10. Irg. samarit.), esetleg a kegyesség látszata („Tenném, de ezt kívánják el tőlem... Így ismernek, nem fordulhatok meg...”) Ellenkező példa: Zákheus. Néha döbbenetesen jelentkezik a maszkírozott tények valódi arca! Valaki temetést jelent: „Gondoskodni akartam Apukáról. Kijártam neki a szociális otthonba kerülést. Kicsit szűken is vagyunk, nappal mi mindig munkában vagyunk, ő meg egyedül... NEKI akartam jobbat, de ő ezt nem hitte. Mint ahogy azt se, hogy ennyi elfoglaltság mellett az ember látogatni se mindig tudja. Búcsúlevele is azt bizonyítja, hogy nem értett meg. Tessék mondani, ki a hibás ebben?!”

Istennel, az Ő igényével való szembetalálkozás eredménye olyan, mint egy röntgenkép, EKG-diagram. Kimutatja a fájdalmat, a bénulás gócait. Néha meg ellenkező tényt derít fel. A baj oka, hogy semmi sem köt már Istenhez, emberekhez, az élethez... (Halálzóna)

Ellentmondásos helyzetek kísértése: „negatív irányú orientáció” jut érvényre. A lélek mélyén megalapuló szeretetlen, önző, életellenes, veszedelmet hozó érzések, indulatok jutnak uralomra, lendítenek cselekvésre, még ha sokszor nagyon is jól álcázott formában. Jézus türelmetlennek ható elutasító ítélete ebből a nézőpontból nagyon is érthetővé válik. A fuldoklót menteni akaró bizony nem kíméleteskedhet.

3., Akkor is *mentő szeretetével* közelít Urunk, ha néha fejbe is vág. Amikor a mi helyzetbeállításunkat az Isten igényének valóságával ütközteti. Amikor ellentmondásos helyzetünk gyökereit felfedi. Így akar megóvni attól, ami kifejlődésük során, a későbbiekben veszítünk, elbukásunkat, értékek elhordását, a kegyelmi idő elmulasztását eredményezné. (Kölyöktigris még lehet játszópajtás, de a felnőtt már vérengző fenevad.)

A három leleplezett bensejű ember további sorsáról nem szól ez a tudósítás. Van azonban az Úrnak való félig történt átadásról egy komoly figyelmeztetésünk (Mt 12,43—45): „Aki már megindult, tettét meg ne bánja...” (450. ének 3. v.)

Egy másik intelem az ezzel járó veszedelmet nevezi néven: megke-ményedés. (Zsid 3,12—13) Akiben ellenérzéseket támaszt Jézus leleplező szava, megsértődik rajta, nem munkálkodik együtt az Orvosával a szó-fogadás készségével, aki szembe fordul Sotérjával, Megmentőjével, az va-kon rohan veszedelmébe (2 Kor 4,3—4). Aki viszont Ő általa győz ön-magán, az ilyen ígékbe fogódzkodhatik: 1 Pt 4,1—2; Jel 21,7.

Csak az ismeri Őt, hogy Vele a harc nem kiegyezéshez, nem kon-vergenciához, hanem győzelemhez vezet

Virágh Gyula

Laikus kérdések és szempontok Lk 9,57—62-höz

Bizonyára különböző helyeken és időben történtek meg azok az ese-mények, amelyeket azután itt összefoglal az evangélista. Az alaphely-zet azonosságából jól érzékelhető a háromféle elágazás, a tanulságok le-vonására. Nekem az elsőben az őszinteség, a másodikban a keménység, a harmadikban a céltudatosság tűnt fel leginkább. (46)

Meglepő Jézus magatartása. Aki jelentkezik, hogy szívesen követné őt, azt visszautasítja, követésének nehézségeit hangsúlyozza előtte. Ugyanakkor másokat viszont hív követésére. Ezeknek nem ugyanazok-kal a nehézségekkel kell szembenézni? Azt jelenti Jézus magatartása, hogy őt csak az követheti, akit ő hív el? Tehát Jézus követésében nem az emberi elhatározás, hanem az isteni elhívás a döntő? Bátran prédí-kálhatnák ezt az igehirdetők.

Nem hiszem, hogy Jézus követésével együtt kell járni a hontalan-ságnak, a nyomornak. Jézus sem így gondolhatta, hanem a teljes oda-szánást várta és a maradék nélküli engedelmességet igényelte még ak-or is, ha ez kényelmetlen. (20)

Többen az egész igeszakaszt szimbolikus értelemben fogják fel, s nem nagyon hiszik, hogy akár a hármastörténetfűzér, akár egy-egy rész-lete is „igaziból” megtörtént volna, noha azt sem állítják, hogy megtörtén-tük lehetetlen volna. (46)

Az apa eltemetésével kapcsolatos mondat megdöbbenítő. Miért mond Jézus ilyen kegyetlen szavakat? Talán a szívbe látott, s tudta, hogy csak kifogásnak hangzott el a temetési szándék?

A kizárólagosság Jézus követésében nem jelentheti a szeretteinkkel mindenképpen való szakítást. Vagy Jézus ott valóban a családi kötelék teljes szétszakítását követelte? Jézus nem akarja egymástól elkülöníteni az embereket.

„A Csel. könyvének egyik legrejtélyesebb szakasza.” „Kétségbe kell esnie az egzegétának, aki ezt a helyet csak magában vizsgálgatja.” E 2 megállapítás igazára csakhamar én is rájöttem. Mint éjszakai kísértetek nyüzögnek benne az ezegetikai és dogmatikai problémák. Tanítványok, és ez a könyv ezt a megjelölést ráadásul kizárólag keresztényekre használja, akik még nem hallottak a Szentlélekről. Ezt valaki találoán így fogalmazta meg: Kiskátéjukban nincs szó Szentlélekről! Szabad és lehet valakit tanítványnak-kereszténynek mondani, aki nem vett Szentlelket, nem is ismeri azt, — aki csupán János keresztiségét kapta?! Akit izgalomba hozna ez a kérdés, az vesse össze alapigénket: Csel 8,14-, ill. 10, 44-el, ami szerintem inkább a teológiai katedrara való, mint a szószékre. A jánosi és jézusi keresztiség párhuzamából is csupán annyit venék bele az igehirdetésbe, ami feltétlenül szükséges, és néhány világos és értelmes mondatba beleférf. Így jutottam el a következő témához:

A mai egyház néhány időszerű kérdése

Néhány felettébb időszerű kérdést látok ebben a szakaszban. Olyant, mely már ma is az, és olyant is, mely talán már holnap szintén azzá érik.

1. *A munkamegosztás elvének gyakorlati alkalmazása.* Így is mondhatnám: a bölcs és józan gazdálkodás a munkaerővel. Miközben Apollós Korinthusban működik, Pál bejárja a felső tartományokat — a szórványt —, és közben Efezusba érkezik. Ez csupán idői és történeti kerete a szóban levő eseménynek, nem központi mondanivalója alapigénknek, de nekünk ma felettébb központi és sürgős egyházi feladatunk. A munkamegosztás elve. A bölcs és józan gazdálkodás a Pálokkal és Apollóssal.

Egyre erőteljesebb jelek mutatkoznak, hogy az egyházi munkások mind Efezus és Korinthus felé veszik az irányt, ugyanakkor a „felső tartományokat” nem akarják járni. Ahol nagy a gyülekezet, mondjuk ki magyarul: ahol van pénz, ott 3, sőt több lelkész is akad, de a kis gyülekezeteknek ma holnap nem lesz külön lelkészük. Nem vezethet ez jóra atyámfiai! Nagyobb áldozatkészség kell a kicsinyek részéről, több önzetlenség és anyagi támogatás a nagyok részéről, és a kézzátételkor vett, de sok esetben megoltott Szentlélek újbóli hatalmas fellobbanása a papok részéről.

Egyházvezetésünk legutóbb a „felső tartományokat” is érintő alapos demográfiai felméréssel részleteiben is feltárta az itt élénk kerülő kérdéseket, és most éppen azon van, hogy ebben a valós helyzetben a munkamegosztás elve, és a munkaerő bölcs, reális és gazdaságos súlyponti elhelyezése és bevetése szerint mielőbb megtegye a szükséges intézkedéseket.

2. *A Szentírás nem tiltja a felnőttkeresztiséget.* Ez alapigénkben központi kérdés, nálunk talán csak holnap, vagy holnapután lesz azzá. 12 férfiról van szó, akik — mikor ezt hallották — megkeresztelkedtek az Úr Jézus nevére. Tehát felnőttkeresztiség egyik őskeresztény gyülekezetben!

Már ma is akad olyan eset, hogy konfirmációra jelentkezik valaki, aki nincs megkeresztelve az Úr Jézus nevére; hogy egyházi áldást kér valaki házasságára, aki nincs megkonfirmálva; hogy el kell valakit temetnünk, kinek életében kimaradt a keresztiség is, meg a konfirmáció

is. Tisztázni kell a dolgokat, ez ennek az alapigének egyik döntő mondanivalója, még pedig lehetőleg az érdekelt emberek életében. A mai vasárnapon különösképpen a szent keresztséggel kapcsolatos dolgokat!

Köztudomású, hogy külföldi egyházakban elég nagy zűrzavar támadt a gyermekkeresztséggel kapcsolatban, még pedig nemcsak teológusok körében, hanem egy-egy gyülekezetben belül is. Nem lenne szerencsés ezekről részletesen beszélni, hiszen nem feladatunk az igével kapcsolatban a felnőttkeresztség propagálása és a gyülekezetünkben esetleg létező baptista közösségek erősítése. Mai feladatunk sokkal inkább egy alapos evangélikus tanítás a keresztségről. Ez a kérdés nemcsak megérdemel, de igényel is egy vasárnapi prédikációt. Ez az alapos elvi-teológiai tisztázás, tanítás és nevelés már azért is igen jelentős, hogy holnap és holnapután ne kelljen tucatszámra mérni azokat, kiket „utólag” kell megkeresztelnünk. De fontos a dolgok apró részletekre menő elvi-teológiai tisztázása azért is, hogy legyen kialakult teológiai és gyülekezeti álláspontunk, ha holnap, vagy holnapután mégis élénk kerülné a 12 szóban levő férfi kategóriájából való.

Hangozzék hát ma tisztán, világosan és határozottan a lutheri tanítás a keresztség szentségéről. Ne legyen bizonytalan trombitánk zengése. Abban van a kérügmaticus hegye ennek a történetnek, hogy világosan beszél arról, mit kapott a keresztyén ember a szent keresztségben. Az Úr Jézus nevére keresztelkedtünk meg. Tehát az Övéi vagyunk. Beléje plántáltattunk, halálába és feltámadásába, tehát úgy tartozunk hozzá — jóllehet ez tapasztalatilag nem érzékelhető — hogy az Ő romolhatatlan élete már most körülölel minket. Új életünk vele együtt el van rejtve az Istenben. (Kol 3,3) Ezért jövőnk már most megvilágítja, áthatja és formálja jelenünket. Mindezt pedig a Szentlélek tette és teszi bennünk tudatossá, aki hitet munkált bennünk Krisztusban, és mindezeket hitünk tartalmává tette. Mert olyan egyház tagjai lettünk a keresztségben, melynek Kiskátéjából nemcsak, hogy nem hiányzik a Szentlélekről szóló tanítás, hanem külön fejezetet kapott abban. Így lettünk evangélikus emberré, aki nemcsak hallott és hall a Szentlélekről, hanem pusztá léte is a Szentlélek egyik gyümölcse. Ő formált olyan emberré, aki nem forog önző módon csak önmaga körül, hanem kovász a tésztában, és só az ételben, mikor tanítványi életét a család, a nép és a mai emberiség szolgálatába állítja. Még pedig mindenütt, ahol szolgálatára szükség van, ahol alkalom nyílik, hogy a jót és igazat szolgálja.

Az a típus, aki itt ma élénk kerülné, aki megkeresztelkedett ugyan János keresztségére, de a Szentlélekről még mit sem hallott, ma nem létezik ténylegesen, legfeljebb áttételben. Az egyházi különcökre, a kívülállókra gondolhatunk, a még teljesen be nem érett keresztyénségre. Kásemann pl. ebben látja a textus skopuszát: *Az egyházi különcök (kívülállók) felvétele az Una sancta catholica*-ba. Ez a témája és felosztása: Meghívó a küszöbön állóknak. 1. Krisztus egyházába tartoztok. 2. Megillet a Krisztus keresztsége, és 3. Megkapjátok Krisztus Lelkét.

A küszöb fogalma ebben az összefüggésben kettős értelemben használható. Jelentheti Keresztelő János helyzetét a 2 „szövetség” között, de jelentheti a „kettős állampolgárság” helyzetét is azok esetében, akik János tanítványai, de lélekben már jézusi tanítványok is, csak nem tudatosult még bennük, hogy ez mi mindent jelent. Minket talán a még teljesen be nem érett tanítványság fogalma és gondolata vihetne leginkább előre, mert azzal lépten-nyomon találkozhatunk.

3. *A döntő szó minden jelentős kérdésben nem Jánosé, hanem azé a Jézusé, aki utána jött.*

Keresztelő János helyzete és szerepe kivételes helyzet. Ő valóban határeset sokféle vonatkozásban. Sokat mond Jézus értékelése, mely szerint asszonytól nem született nála nagyobb. De mi nem János, hanem Krisztus keresztiségét hirdetjük és gyakoroljuk. Nem kell, nem is lehet a kettőt egymás ellen kijátszani. A Keresztelő küldetése mindössze abban van, hogy Grünewald nagy mutatójával az utána jövőre mutasson, és az Jézus. János nem Jézus konkurrensa, hanem útegyengetője. Voigt szerint tanítványként a Keresztelőhöz tartozni csak annyit jelenthet: a Keresztelőtől előrelépni, ill. átmenni Jézushoz. Szökevényvé lenni! Csak úgy maradhatok a Keresztelőnél, ha átmegyek Jézushoz, aki utána jött ugyan, de már előtte volt. Mivel a Keresztelő semmi sem akart lenni örmagában, hanem csak Krisztusra nézve az, ami ő valóban, azért a kikötés és megmaradás a Keresztelőnél paradox módon azt jelentené, hogy neki ellentmondok és gyakorlatilag elszakadok tőle. Másfelől pedig Jézusnál is csak úgy lehetek, ha Krisztusba, azaz az Ő egyházába tagosítanak bele a keresztiség által. Ez pedig a küszöb átlépését jelenti. Az egykori jánosi tanítványok számára annyit, hogy a Jordán vize után belemerítkezem az újjászületés fürdőjébe, melyben kapom a Szentlelket. A mi helyzetünkben pedig annyit, hogy valóban megmaradok életem végéig a szent keresztiségben, és az abban kapott Szentlelket meg nem oltom.

Weltler Rezső

Laikus kérdések és szempontok Csel 19,1—7-hez

Keresztelő János keresztiségének Jézus is alávetette magát. A Szentlélek is akkor szállott reá. Miért nem kapták a Szentlélek ajándékát mindazok, akik a Jánosi keresztiséggel keresztelkedtek meg? Honnan is kapott János végeredményben a keresztelésre parancsot. A kereszttyén keresztiség előtt a zsidóságnál is volt már valamilyen keresztiség?

Mit jelent a Jézus nevére való megkeresztelés? Jézus maga soha nem keresztelt. A keresztiség parancsát a tanítványok is csak Jézus mennybemenetelekor kapják. Attól kezdve a Szentlélek elnyerése szervesen összetartozik a keresztiséggel? A Szentlélek olyan emberben nem munkálkodhatik, aki nincsen megkeresztelve?

A keresztiségben Isten tulajdonává lesz az ember. Élete Isten Lelkének templomává szépül. S ha a keresztiség a Szentlélek ajándékának elnyerését is jelenti, akkor a Lélek által a kereszttyén ember Isten Lelkének irányítása alá is kerül. Krisztusi indulatú emberré kell lennie, saját önző, gonosz, embertelen és szeretetlen élete helyett a szeretetben, jóságban és irgalmasságban való életet éli

Azok lehetnek csak igazán Isten gyermekei, akikben a Szentlélek munkálkodik. S ez a munkálkodása a Léleknek mindig „kézzel fogható” valóság. Amit mások is észrevesznek és megfigyelhetnek. A Lélek tanít meg igazán ismerni az élő Istent, s igazán „embertársá válni. A másik ember „segítőtársává” lenni. (14)

Textusunk az 1 Jn levél utóirata. Tömör fogalmazású vallástétel az Atya és Fiú egységéről, amit Jánosnál máshol is megtalálunk. Ez a vallástétel azonban úgy hangzik, hogy benne nem lesz „elméleti tétellé” Jézus egysége az Atyával, hanem kapcsolópontot mutat ehhez két ponton is: „értelmet adott nekünk arra, hogy megismerjük...” és „mi az igazban, az ő Fiában a Jézus Krisztusban vagyunk”. Ezen a két ponton kapcsolat össze bennünket embereket ez a hitvallás azzal az Istennel, aki maga is igaz és aki elküldte Fiát, aki szintén igaz. A textus egyik oldalán tehát az igaz Istentől való bizonyágtétel és annak megismerése áll, a másik oldalán az örök élet. A kettő kapcsolata nyilvánvaló.

Ágendánk előírása szerint ezek a vasárnapok Isten sötétségéből világgosságra való hívását hirdetik, konkrétan a mai vasárnap üzenete: Isten örök életre szóló hívásának közvetítése, mely hit által realizálódik. Most alkalmunk nyílik arra, hogy világosan megmondjuk, hogy az örök élet nem egy távlati, túlvilági, majdan bekövetkező, reménységben várt élet, hanem az már elkezdődött és a keresztyének életében, diakóniájában éppen ez az örök élet rajzolódik ki, ha nem is mindig erős vonásokkal, nem folyamatosan és mindig láthatóan, a „rég”-vel való állandó tuskodásban, de „hit által” mégis.

1. „Isten Fia eljött”, — hangzik ünnepélyesen e hitvallásból. Ez a bejelentés nagy horderejű. Magában hordozza az evangéliumot! Eljött — tehát széttörte azt a szorító gyűrűt, mely az emberiséget a bűn miatt szorította. Helyreállította Istennel az ember bűn miatt tönkretett közösségét. Ezzel megkezdődött az új, az örök élet.

2. Jézus bűnt és halált szétzúzó munkája nemcsak alap, kiindulás. A közösség helyreállítása egyben azt is jelenti, hogy most ezután vele vagyunk életközösségben. „Az ő Fiában, Jézus Krisztusban vagyunk.” Ez az életközösség pedig szüntelen aktivitást, vele való együttműködést jelent. Feltétlenül hangsúlyos itt ennek az életközösségnek folyamatosága, állandósága. Vagyis nem elég, hogy „Jézus Krisztusban vagyunk”, de ebben meg is kell maradnunk. A Krisztussal való közösség kell, hogy bizonyos erőt, stabilitást adjon életünknek, erkölcsi értelemben is. Valami, ami elveszett, megtaláltatott (v. ö. Lk. 15!) és most erre, amit kaptunk, megtaláltunk nagyon vigyázni kell.

3. Jézus váltáságmunkája és az örök élet előttünk nem titok. „Értelmet adott nekünk arra, hogy megismerjük...” Ez az értelem nem egyszerűen a természetes józan emberi ész, de nem is a hitünk. Veöreős Imre kommentárjában olvassuk: „Az ember természetes gondolkodási képességének lehetetlen Isten lényének megragadása. Ehhez külön adottságra van szükségünk, ami nem születik velünk. A „felfogóképességen” nem a hitet érti a szerző, hanem belátást, gondolkozási irányt jelöl vele, amely nélkül nem juthat valaki hitre, Isten megismerésére. Ez a közbeeső láncszem az ember természetes gondolkozása és Isten kinyilatkoztatásának megragadása között. A hit nem egyszerre születik, hanem megismerő folyamat eredménye, amelyre a képességet Krisztustól kapjuk... Itt a vers középpontjában annyira Krisztus áll, hogy a szerző az ő közvetlen belenyúlásának tekinti e képesség adományozását.” (300. l.)

4. A megismerés feladata nemcsak azt jelenti, hogy ismerjük, ismereteink legyenek róla. Ezeket az ismereteket esetleg egybe vessük más ismereteinkkel és valamiféle szintézist alkossunk. Nem! Az értelmet

arra kaptuk, hogy megismerjük azt, aki igaz és, hogy az igazban, Jézus Krisztusban járjunk. Ha megismertük, vagyis hiszünk, bízunk benne és követjük őt, ez azt a mozdulatot jelenti már, hogy mi is tegyük azt, ami igaz, jó, Isten akaratának megfelelő. Az örök élet Urával közösségben munkáljuk az életet itt a földön.

5. Az örök élet tehát már itt elkezdődik e földön. Ezért nagyon drága e földi életünk is már és különösen fontos, hogy a Krisztus mértéke, szabálya szerint folyik-e vagy sem? A krisztusi élet azt igyekszik tenni, amit Krisztus tett, — nem egy az egyben másolva, hanem a lényegét, a szolgáló mozdulatot ellesve és megtanulva — mindig az ember javát, az élet jobbítását, gazdagítását, erősítését tartva szem előtt. Így egyszerre néz Krisztus követője örömmel a jövőbe és az örök élet bizonyosságának örül, de ugyanakkor örömmel és felelősséggel lát neki a földi élet javát munkálni, a jót segíteni, az élet döntéseiben nem a könnyebb utat, hanem a jó és igaz utat választani.

Ezek után az ígérethírdetésre fordítva a szót, abból indulok ki, hogy ma már egyre világosabb sok keresztyén ember előtt, hogy nem az a legnagyobb kérdés, vajon hogyan tudok biztonságot tenni a keresztyén-ségemtől, hogyan kapja meg minden lépésem a keresztyén „mázt”, hanem az a döntő, hogy milyen a mai krisztusi élet?

Változatlan erőforrásunk: megvan az örök életünk! Ezt megtanultuk Urunktól, hogy halálával és feltámasztásával nekünk örök életet szerzett. Üdvösségünk Urát ismertük meg őbenne és ez a megismerés a jövőre nézve nagy reménységet jelent: nem kell a megszerzésre energiát fordítani. Hinni kell, bízni kell és követni kell Őt!

Ha megvan az üdvösség, ez azt is jelenti, hogy helyreállt a közösségünk az élet Urával, Istennel. A bűn — mely ezt a közösséget szétverte — bocsánatot kapott. Nem menekülök Isten elől, nem állok szemben vele, hanem életközösségben vagyok vele. Azt akarom, amit ő, együtt szeretnék munkálkodni vele. Úgy, ahogyan azt Fia cselekedte, amikor itt járt közöttünk a földön. Tehát Jézusra nézek és tőle igyekszem megismerni azt, hogyan kell Istennel teljes életközösségben a másik ember javát munkálni.

De ez már átvezet a másik csomóponthoz:

Az örök élet már most elkezdődött! Nemcsak jövőnk van — jelenünk is! Ez a jelen pedig a horizontális pályára állít, ezt a földi életet kell Jézus módján élnem, folytatnom, Amikor azt mondom, hogy embertársaim „üdvére”, akkor ezt nem abban az értelemben, hogy szolgálatommal biztosítom örök életüket, de abban az értelemben igen, hogy jobb, tartalmasabb, örömtelibb, nyugodt és békés életük érdekében szolgálók.

Az Élet Istenével való közösség teszi komollyá előttünk az emberi élet megtartásáért vívott harcot. Társadalmunknak ma őszinte törekvése, hogy a családtervezés, gyermekvállalás, a felelőtlen terhességmegszakítás, a csírájában levő kis emberélet megmentése érdekében mozgósítson. Sok keresztyén családban is nehéz problémákat hoz elő, vállaljuk, ne vállaljuk? Mennyi biztatást kell adnunk abban az irányban, amit jól tudunk, mégis sokszor elfelejtünk: Isten ajándéka az élet, a földi is, az örök is. Mennyivel többet kellene tennünk nevelésben, felvilágosításban, hogy kicsiny emberéletek megmaradjanak...

Azután az élet érdekében végzendő munkánk lehet a környezetünkben nyitott szemmel való járás. A minap a rádióban egy karcolatot hallgattam. Egy vállalati osztályvezető úgy értelmezte maga számára a „környezetvédelmet”, hogy a hivatalában nézett körül, miért idegesek, rosszkedvűek, a munkát csak ímmel-ámmal végző emberek a beosztottai. Sor-

ban kezdte nyomozni az eseteket és mindenütt igyekezett segíteni. Ha kellett úgy is, hogy saját ruháját adta oda a gondokban szenvedő beosztottjának. Persze nem volt minden lépése eredményes, sőt kudarcok érték, visszaéltek jószágával az emberek, de ő kitartott elképzelése mellett és tovább igyekezett javítani környezetén. Jézus nem mondja: add oda a felső ruhádat... ha valaki egy mérföldre kényszerít, menj vele kettőt... egymás terhét hordozzátok? Emberek életéért nagyon sokat kell még tennünk, hogy földi életük arról tanúskodják, megismerték az igazat és megtalálták az örök életet is.

Akinek az élet Urával van közösége, kell hogy az élet minden vonatkozásában drága legyen néki. A sajátja is, a másé is!

Isten Fia eljött közénk. Nem azért, hogy menetrendszerű pontossággal teljesítsen egy tervet, befusson a végállomásra és így legyen engedelmes. Jézus „megélte” az emberi életet és így mutatta meg, hogy az élet valóban Isten ajándéka és azzal sáfárkodni kell. Ha a bűn elrontotta is azt, de Isten helyreállított mindent éppen Jézus által és erőt is ad az ő követésére. „Jézus Krisztusban” vagyis „hitben”, vagyis ezzel az erővel lehet Jézus módján szolgálni ma. Nem mindegy, mivé lesz az emberélet ezen a földön. Nem mindegy, hogy éheznek-e vagy jóllakik, sőt dúskál az ember az élet javaiban. Nem mindegy, hogy kevesek vagy mindenki él-e ezen a földön emberi életet? Nem mindegy, hogy akik jól élnek, kezük munkája után vagy mások verejtéke után élnek-e olyan jól? És azok, akik éheznek, maguk vagy mások hibájából éheznek-e? Ezek a kérdések mind az élet kérdései! S az a Jézus, akinek olyan drága volt örök életünk, hogy odaadta életét érte a kereszten, az a Jézus az előbbi sok kérdésben tanított, megoldásokat mutatott, cselekedett és cselekvésre indított.

Ma is krisztusi életet kell élnünk ahhoz, hogy akarata szerint munkáljuk e földön az emberek javát, az emberi élet javát.

Tóth-Szöllős Mihály

Laikus kérdések és szempontok 1 Jn 5,20-hoz

Hol van igazán az örökélet? — kérdezte a konfirmandus kisfiam. Valahol a csillagokon túl? De akkor hogyan tudhatunk róla? Vagy az egész örökéletről szóló beszéd vallásos mese, elképzelés csupán? Vallásos babona és nem más?

Jó lenne, ha egyszer valaki őszintén megmondaná, mindenki számára érthetően mi is az örökélet Ennek a földi életnek a meghosszabítása a halál után? De szinte biológiai lehetetlenség volna az?! Olvastam valahol, hogy Amerikában valaki nagy összeget ajánlott fel annak, aki „be tudja bizonyítani” a halált túl élő lélek valóságát az emberi testben. Vagy talán az örökélet egészen új lehetőség és kezdet. Ahol erről a mostani életünkről nem is fogunk már semmit tudni?

Az örökélet mint „elképzelhető lehetőség” adott csupán a „mindenható” Isten számára, vagy pedig „automatikusan” következménye az a földi életnek. Pálra nem korának misztikus elgondolásai hatottak az örökélettel kapcsolatban? S nem ugyanez jelentkezik Jánosnál is?

Jézus Krisztusban Isten megismerteti velünk a jelenvalóság és az örökkévalóság titkát. A jelenvalóságot, mint feladatot állítja eléink. Ahol Isten előtti hűséggel és felelősséggel kell megállni az embereknek helyü-

ket ebben a földi életben. Az örökkévalóságot pedig a feltámadott Jézus példája nyomán, mint ígéretes valóságot tárja elénk. Ahogyan a feltámadott Jézus magán viselte „előző” életének sajátosságait, az örökéletben ott lesznek előző életünknek a „nyomai” is.

A Krisztus élete már ebben az életemben láthatóvá és felfoghatóvá lesz hitem és munkás szeretetem által. S az élő Isten nekem ajándékozza az örökkévalóságot is! (8/a)

Ajándékul ajánljuk

GÖRÖG TIBOR:

CSENDES SZOBÁK — NYITOTT ABLAKOK

című áhítatoskönyvét

Ára: 26,— Ft

Megrendelhető a Sajtóosztályon

1 Kor 8,1/b—6

Jól szeress!

Miről ismerhetők meg a keresztyének? Ez a kérdés keresztyének ön-ismeretének vizsgálatában éppúgy égető kérdés, mint a hiten kívül állóknak a keresztyéneket vizsgáló és bíráló eszmélkedésében. Jogos, és alapos kérdés. Keresztyenségünk velejére tapint.

Volt idő, s nem is olyan régen, amikor külső jelekkel bizonygattuk felekezeti hovatartozásunkat. Luther rózsa, kereszt, lángoló szív jelvénye „tanúskodott” öntudatos keresztyénségünkről. S mint minden jelvéynél, itt is sokaknál kérdéssé vált, hogy fedi-e azt, amit jelképez. Mások úgy gondolják, mélyebbre jutnak, amikor egyházi tájékozottságukról adnak számot: ismerem X lelkészt, Y gyülekezetet, ott voltam Z konferencián. De hogy mivé lett az életük, hogyan formálódtak X, Y és Z hatására, arról vajmi kevés tanúskodik. Le merem írni jelenségként, hogy Budapesten gyakorlott lelkészek, amikor a hivatalba lépő ismeretlen azzal kezdi, hogy buzgón hivatkozik az ilyen X, Y, Z-kre, felismerik a rafinált segélykérés bevezetését. Nem, egyáltalán nem akarjuk az egyházzal való tájékozottságot lekicsinyelni, s tudjuk, hogy az a legtöbbször a gyülekezetekben élés örvendetes tényéről tanúskodik, de az „ismeret” az egyház ügyeiről még nem föltétlenül hitben járást jelent.

Volt idő, amikor gyakran hivatkoztak az ún. Diognétoszi levélre, amelyben a híres pogány római író tájékoztatja barátját, hogy kik azok a különös keresztyének, s róluk illet ír jellemzőképpen: egymást nagyon szeretik. Nagyon szépen hangzott — más idézeteivel együtt — ez a levél, amíg ki nem derült róla, hogy későbbi költés, fiktív levél. Ezt utóbb azzal próbálták menteni, hogy a keresztyének életének „eszméjét” jól fejezi ki. Ám „eszmei keresztyénséggel” — nem sokra megyünk.

Az már azonban nem eszmei dolog, hogy Jézus így inti az övéit: arról ismerik meg, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretik. Pál is erre épít, amikor az ismeret helyett a szeretetet teszi mindenek fölött valóvá. Azokkal szemben vitázik, akik látszólag „jól tájékozottak” voltak az egyház dolgaiban, tudták, mi a bálványáldozati hús, s azzal igyekeztek „egyháziasak” lenni, hogy a hozzá fűződő kazuisztikus rendelkezések ismeretében törekedtek helyt állni. Bírálata kemény: ha valaki azt gondolja, hogy van ismerete, ezzel még semmit sem ismert meg...

Miről ismerhetők hát meg a keresztyének? Mondjuk, hogy nagyon banális, közismert, közhely ez a mondat, hogy „szeretemben élek”? Amikor ezt oly sokszor mondjuk, nem azért van, mert az ember arról beszél a legtöbbet, ami a legjobban hiányzik? S amikor jelvényekkel, szokásokkal, ismerettel igyekszünk bizonykodni keresztyénségünk felől, nem a pascali mondás valósul meg áttételesen: mivel a keresztyének elfelejtettek szeretetben élni, kitalálták az udvariasságot? Vajon mit mondana Pál, ha ma élne? A kérdés így bizonyára nem helyes, hiszen Pál akkor élt, amikor élt, s akkor hirdette az akkori embernek az ígét, de ami akkori szavából ige lett, abból mi ma élni tudunk. Így értem hát, amikor leírok valamit ezzel: ha Pál ma élne...

Pál mai igénkkel kétségtelenül a szeretet himnusza felé halad. A szeretet himnuszáról (1 Kor 13) tavaly hallottam rádióban egy igen rövid igehirdetést. Simo Talvitie mondotta el, s a prédikáció rövidebb volt,

mint maga a textus. Megpróbálom visszaadni úgy, ahogyan hallottam. Felolvasta a textust, aztán így beszélt.

Ha Pál apostol ma élne, így írta volna meg a szeretet himnuszát: ha eltűnne is a munkanélküliség, s megtelne kenyérkereső munkával a hét, de szeretet nem volna bennünk, a munka csak terhére volna az embernek; — ha nagyobbakká lennének is a lakások, megtelnének minden kényelemmel és luxussal, s elmúlna minden lakásfűtés, de szeretet nem volna bennünk, hidegek maradnának az otthonaink; — ha birtokba venne is az ember a madarak röptét, s mindnyájan a Holdon tölthetnénk is a szabadságunkat, de szeretet nem volna bennünk, nem telne benne semmi örömünk; — ha feltalálnánk is a gyógyszert, amely elmulasztaná a rákot, fehérvérűséget és minden betegséget, de szeretet nem volna bennünk, súlyos betegek maradnánk; — ha elpusztítanánk is minden fegyvert, s megszületnék a világbéke, de szeretet nem volna bennünk, nem volna béke sem az emberek, sem a népek között, de a szívünkben sem; — ha betéve tudnánk is Schlattert, Althaut, Barthot, Bonhoffert, a dialektika, a reménység, vagy a diakónia teológiáját, de szeretet nem volna bennünk, dilettáns teológusok maradnánk; — ha felszökne is az életszínvonal úgy, hogy senkinek semmi hiánya nem volna, de szeretet nem volna bennünk, a legnagyobb szükségben szenvednénk; — ha mindenben engedelmeskedne is nekem a gyermekem, de szeretet nem volna bennem, sohasem tartana engem igazán apjának, vagy anyjának; — az élet és a halál ellentétek, a szeretet és a halál is azok; a szeretet mindig jókor jön; mindig szaporítja a tartozásomat és sohasem csökkenti; — nem fél a bírálattól; — nem érzés csupán, de erő; — a szeretet számunkra életkérdés, ezért Isten is életkérdés, hiszen az Isten szeretet!

Ebben a frappáns igehirdetésben úgy tűnik, mintha a szeretet nagy ereje mellett az emberi jó törekvések kissé háttérbe szorulnának, értelmük kétségbe vonatnék. Igénkben az egy Istenbe vetett hit is ilyennek tűnik az emberi törekvésekkel, az „ismerettel” szemben. De ez csak látszat. Pál az életről beszél, amelyben erősebb a szeretet, mint a jól tájékozottság. Szeressetek, mert ahol szeretet van, ott emberek között nem választófalak nőnek, hanem épül a közösség, s emberek egymásra találhatnak felekezet, faj, világnézetre való tekintet nélkül; — szeressetek, hogy a munka örömeivel teljék meg és tartalmasuljon az élet; — szeressetek, hogy gyorsabb legyen a gazdasági fejlődés, a köz megbecsülése, hogy nagyobb ütemben épüljenek a lakások, s az otthonok teljenek meg az élet örömeivel; — szeressetek, hogy a tudomány minél nagyobb eredményeket érjen el, s az mind az ember javára váljék, s ne kárára; — szeressetek, hogy az orvostudomány minél többet érjen el gyógyulásunkra, s legyetek beteg mellett jó szó, biztatás, vigasztalás, reménység egészségre és hitre; — szeressetek, hogy a népek megértésre jussanak, s ez uralkodjék el a tárgyalóasztalok mellett, s a háborút szítók térjenek meg, vagyis változtassák meg gondolkodásukat (metanoia) a békés egymás mellett élés érdekében, s vegyétek észre, milyen illúzió „lelki békéről” beszélni addig, míg népek és egyének között önzés, harag, ellenségeskedés, önérdék-hajhászás van; — szeressetek, mert a gyakorolt, megélt szeretet jobban prédikál Istenről, mint szavaitok sokasága; — szeressetek, hogy életeteket látva terjedjen a család megbecsülése, az otthon melege, hogy megoldódjék a generációs probléma, a talajt vesztett semmi-hit, eltűnjék az élet értelmetlenségének látszata, s az élet öröme áradjon; — szeressetek, mert az élet és a szeretet egy, s a szeretet legyőzi nemcsak a halált és a félelmet, de azok előjeleit is. . .

Valahogy így beszélne Pál, ha ma élne, mert ez sugárzik a felolvasott ígéből is.

Jól szeretni — nem is egészen egyszerű. De szép és termő. Garai Gábor írja „Parainesis” című versében:

„... van némely dolog,
miben a sors kifog az emberen még.
Ezt tudd — de soha ne nyugodj bele!
...
ép jobblábat én, de, hiába, tenéked
nem adhatok — de szárnyakat igen:
alkoss jót s jól szeress, szeresd e népet!
S nem sántikálni fogsz, de szállni szépen
a fenntartó közösség közegében.”

Csak éppen az igével és Isten szeretetével táplált keresztyén közösség ne tudna ilyen „közeggé” válni?

D. Koren Emil

Laikus kérdések és szempontok 1. Kor 8,1/b—6 (7—13)-hoz

A keresztyének igen hajlamosak a gögre, felfuvalkodottságra. Magukat hajlandók mások fölé emelni, s a „hitetlen világot” semmibe venni. Pedig a keresztyén gőg és elbizakodottság arról tanúskodik, hogy az ilyen emberek soha nem ismerték az alázatos és szolgáló Krisztust. A fennhéjázó kegyesek nem tanultak a mindeneknek szolgáló Krisztustól soha semmit.

Jó lenne, ha az igehirdetés rámutatna arra, mi az ebből az igéből, aminek van mai, aktuális jelentősége, s mi az, ami ma már számunkra „idejét múlt”. Pl. a bálványáldozati hús fogalmát ma már egyikünk sem érti. De e miatt nincs megbotránkozott ember.

A keresztyének botránkoztató élete sok embert taszíthat el Krisztustól. Nem véletlen, hogy megszületett a közmondás: vizet prédikál és bort iszik. Hányan csak a szájukkal beszélnek Isten szeretetéről és a szívükben egészen távol vannak tőle. Ez az, ami megbotránkoztat.

Ismertem előbbi gyülekezetemben egy asszonyt. Mindig arról beszélt, az Úrnak akar szolgálni. Mindig ott forgolódott az egyházban. Segített a szeretetvendégségnél, vagy ahol kellett. — S mi volt otthon? Hitelét veszítette a keresztyén élete, mert a gyermekeit nem gondozta. Férjét elhanyagolta. Csak a „templomban” akart szolgálni az Úrnak. Pedig ha a kötelességét otthon sokkal hűségesebben elvégezte volna, akkor talán nem kellett volna olyan sokat panaszkodnia: Én úgy szolgálom az Urat, s a családom mégsem akarja őt „elfogadni”!

Botránkoztató ma és taszító az a keresztyénség, amelyik csak a saját jólétével törődik, s mások boldogulásával nem gondol. Mások könnye, szenvedése, éhsége és nyomorúsága mellett elmegy Bibliával a kezében. Békességet csak a szívében akar, de soha nem munkálja a földi békét. (14)

Kié a hit?

Dolgozó népünk nagy ünnepre készül. Holnap emlékezünk meg a Magyar Népköztársaság 1949. augusztus 20-án életbe lépett Alkotmányáról s ezzel együtt a kenyér ünnepét is megtartjuk. Az ünnep kettős arculata egyprofilú, mert Alkotmányunk legfőbb jellemzője, hogy biztosítja a haza minden fiának a munkához s ezzel szoros összefüggésben, a mindennapi kenyérhez való jogot.

Amikor mi evangélikusok kimondjuk ezt a szót „kenyér”, akkor ez alatt a szó alatt azt a gazdag tartalmat értjük, amit Luther a Miatyánk 4-ik kérésében oly világosan és életszerűen fejtett ki.

A kenyér, az anyagi javak, a kultúra, a béke az emberiség közös kincse, közös gondja, amelyért mindannyian felelősek vagyunk. Megőrzéséért, megvédéséért — Isten népe — a keresztyénség is felelős. Hisz magának az Úr Jézusnak, nemcsak az ember lelkére, de testére, annak szükségleteire is gondja volt. Nemcsak akkor emelte föl szavát, ha lelki nyomorúsággal találkozott, de a tettek terére lépett mindig, ha az emberek anyagi szükségleteivel, testi nyomorúságával találkozott. (Kenyércsoda, gyógyítási csodái.) Evangéliuma hirdetését és terjesztését is szorosan összekapcsolta az emberek testi jóléte, egészsége és békés életére irányuló diakóniai szolgálattal. Így lesz az evangéliumból táplálkozó hit mindig az Istennek tetsző, dolgos, hasznos élet folytatására és a mások gondjaival, bajaival törődő, másokat segítő cselekedetekre ösztönző erővé.

Amikor Pál apostol a thessalonikai híveket arra kéri, hogy imádkozzanak az evangélium ügyéért, annak terjedéséért, akkor nem az önmagáért való, céltalan, steril evangéliumért való imádságra buzdít, hanem az evangélium meghamisítóiól, az azt félremagyarázóktól, az Úr igéjét dinamizmusától és diakóniájától megfosztóktól való imádkozásra hívja föl a thessalonikai gyülekezet tagjait. Ezekről szabadítsa meg az Úr az egyházat, mert nem ezé a hit.

Az egyház életét és szolgálatát itt a földön mindig azok az emberek veszélyeztették a legjobban, akik hitről beszéltek ugyan, de hit nélkül éltek. Akiknél a hit nem az Isten parancsolatainak maradéktalan, minden irányban és minden vonatkozásban való engedelmséget jelenti. A hit engedelmség Isten szolgálatába küldő parancsának.

Pál apostol pásztori szíve telve van, a jó értelemben vett, egyházféltéssel. *Félti az egyházat a passzív, az öncélú és tétlen életű emberektől.* Jól tudja, hogy a passzivitás, az öncélúság nem a hit gyümölcse, akik ilyen életet élnek, azok életének semmi köze nincsen az Úr igéjéhez. Az ilyenektől az egyháznak meg kell szabadulnia, mert *a diakóniai szolgálatok nélküli egyház pusztulásra ítélt, haldokló egyház.*

Mindig nagy veszélyt jelent az egyházra nézve a belülről jelentkező hitetlenség, a fékező erő, az a magatartás, amely megbénítja az egyházban az Isten parancsolatainak a cselekvését, az emberek felé irányuló szeretetének, a diakóniai lendületnek az érvényesülését.

Pál látja az egyházban a hitetlenséget, a fékező erőt, a meddő hivalkodást, a tétlenséget és tehetetlenséget, de ugyanakkor meglátja azt is, hogy az Úr, aki szolgálni küldte egyházát a világba, hűséges az egyházzal. Szentlelke által ad hitet az ő népének, olyan élő hitet, amely ké-

persé teszi arra, hogy megtegye mindazt a világbán és a világért, amire az evangélium hirdetése elkötelezi, s amire az Isten szeretete és az ítéltre visszajövő Krisztus türelmes várása megerősíti.

Az az egyházért mondott ima, amire itt Pál apostol övéit felhívja, szinte összecseng az Úr Jézus főpapi imájával, amelyben ő így imádkozott övéiért: „Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem azt, hogy őrizd meg őket a gonosztól.” (Ján 17 : 15)

Minden idők keresztyén embere számára önvizsgálatra készítő és komoly figyelmeztető tartalmaz az apostolnak azon megállapítása miszerint „nem mindenkié a hit” Kié hát a hit?! Olyan kérdés ez, amelyre 51-ben — amikor az apostol ezt a levelet írta — a thessalonikai keresztyéneknek, de minden keresztyénnek meg kellett válaszolnia, de amelyre 1973-ban is meg kell adnunk a magunk feleletét.

A Krisztus evangéliumát hirdető és terjesztő egyház hitének az evangéliumból kell táplálkoznia. Abból az evangéliumból, amelynek lényegét János evangéliuma úgy fogalmazza meg: „Úgy szerette Isten a világot, hogy Egyszülött Fiát adta...” (Jn 3,16)

Isten szeretete tehát az ember felé irányuló szeretet. Ez különösen a golgotai kereszten vált nyilvánvalóvá. Isten szeretete mindig tettekben megnyilvánuló szeretet. Fiát odaadta. Isten szeretete mindig konkrét problémák felé forduló szeretet. (Az Ószövetség népe történetéből, egyházunk történetéből, gyülekezetünk történetéből számtalan példa sorolható föl, amikor Isten egy-egy konkrét probléma kapcsán mutatta meg gondoskodó, megsegítő szeretetét. Népünk történetében, amikor első királyunk, István idejében elvezette Krisztushoz s ezzel véget vetett rabló-hadjáratainak és megvetette állami életének alapját. Amikor felszabadította a fasiszta elnyomás alól és egy szebb és emberibb élet útjára indította el. Kinek-kinek egyéni életében is sokszor megmutatta már Isten egy-egy konkrét problémával kapcsolatban, hogy Ő gyermekeit szerető, megsegítő Atya.)

Ilyen az Isten szeretete. Hitünknek ezen szeretetnek a mérlegén kell igaznak bizonyulnia. Akkor miénk az Istenbe vetett hit, ha tudunk Néki engedelmeskedni s a mi szeretetünk is olyan ember felé forduló, tettekben megnyilvánuló, a konkrét kérdésekben, bajokban segítséget nyújtó szeretet, mert a mi Urunk ilyen szeretetre irányítja övéi szívét.

Akkor miénk a hit, ha mi is oda tudunk fordulni embertársaink felé, a társadalom felé és pedig személyválogatás nélkül minden ember felé, az egyházunkhoz tartozók felé éppen úgy, mint az egyházon kívül levők felé, a hazánk határain belül lakók felé éppen úgy, mint a tőlünk távol élő s hazájukból elűzött arabok, vagy a faji megkülönböztetés hátrányát szenvedő négek vagy akár a hazájukat újjáépítő hős vietnámiak felé.

Akkor miénk a hit, ha azt nemcsak szájjal valljuk, hanem cselekedetekkel bizonyítjuk és pedig konkrét tettekkel és áldozat hozatallal. Nem hit az, amely sopánkodik afölött, hogy lakóhelyünkön még nincsen elég óvodai, iskolai, kórházi férőhely, hogy kevés még a közmű, a járda stb. hanem az az igazi hit, amely arra indítja a keresztyén embert, hogy áldozat vállalással vagy akár kétkezi munkájával is segítsen ezen helyi problémák megoldásában s hogy megfelelő segítség nyújtással maga is hozzájáruljon ahhoz, hogy a másik ember is kulturáltabb, egészségesebb, szebb és boldogabb életet élhessen.

Keresztyén hitünk megcsúfolása lenne, ha ijesztgetnénk az emberiiséget az atomháború szörnyűségeivel, de tettekkel nem küzdenénk annak megakadályozásáért.

Krisztusi hitünkkel való visszaélés lenne, ha hirdetnénk ugyan a „szeresd felebarátodat, mint magadat” krisztusi parancsot, de nem küzdenénk együtt azokkal, akik a faji megkülönböztetés ellen harcolnak.

Nem lenne miénk a hit — az evangéliumból fakadó, tevékeny, séreány hit — ha akár a helyi problémákat, akár a világ égető kérdéseit, akár az európai béke és biztonság kérdését közömbösen — mintegy páholyból — szemlélnénk s a magunk helyén nem tennénk meg mindent ezen problémák megoldása érdekében. Istennek, de a világnak is, a tettek keresztyénségére van szüksége.

Ha miénk a Krisztusba vetett hit, akkor felszabadultan, örömmel és készségesen megteszünk mindent, amit a mi Urunk parancsol nekünk.

Ő mindent az ember boldogsága, békés élete és üdvössége érdekében tett. Ezt várja övétől is.

Evangéliumának a hirdetése nem egy holt dogmának, tannak a hirdetését, hanem az Isten akarátának az ember testi-lelki javára való érvényesülését jelenti. Egyházának a léte az emberek szolgálatát kell, hogy jelentse.

Azoké a hit, akik azt élik, gyakorolják az ember javára és az Istennek dicsőségére.

Gartai István

Laikus kérdések és szempontok 2 Ts 3,(1—2)3—5-höz

Isten igéjének a terjedése mindig össze van kötve az imádsággal. Az állhatatos, hűséges imádsággal. Mi gyakran csak a lelkészt kérjük: Imádkozzék értem! Gyakran hallottam így is megfogalmazni: Imádkozzék helyettem is! (Talán még az örökéletet is a lelkész kapja meg helyette?!) Pál apostól a gyülekezetet kéri: hordozza őt és az evangélium ügyét imádságában. Imádkoztunk mi azért, hogy Isten igéjét meghallja a mi gyülekezetünk?

Ha nem mindenkié a hit, akkor azért lehet érte imádkozni? Ha a hit Isten ajándéka, akkor ezt az „ajándékot” Isten nem csupán annak adja, akinek akarja? Luther is úgy magyarázta: „saját értelmemmel és erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban hinni”.

Igaz, hogy magunktól nem tudnánk Jézus Krisztusban hinni, de Isten irányítja a mi szíveinket és gondolatainkat s ad Szentlelket azoknak, akik tőle kérnek. Úgy gondolom, ezért fontos az imádság. Isten a hűséges Isten. Ezt a hűséget éreztem évtizedeken keresztül. Amikor sok bajból, betegségből és hitbeli és testi erőtelenségből szabadított ki. De Isten hűsége hordozta az egyházat és a mi gyülekezetünket egészen eddig, s bizonyosan hordozni fogja minden időben.

Nehéz Isten hűségében olyankor bízni, amikor betegség jön a családba. Amikor egészen magamra maradtam, pedig több gyermeket neveltem fel. Amikor senki nem nyitja rám az ajtót, s már imádkozni sem tudok, mert azt gondolom az Isten is elhagyott engem.

Csak Isten állhatatos a szeretetben. Mi állhatatlanok és „kiállhatatlanok” vagyunk. „Kiállhatatlanok”, mert szívünkbe harag és gyűlölet költözött a szeretet mindent elfedező jóságára helyére. (14)

A jövő gyülekezete – a gyülekezet jövője

(A PESTI EGYHÁZMEGYE LELKÉSZI MUNKAKÖZÖSSÉGÉN
ELHANGZOTT ÚRVACSORAI IGEHIRDETÉS)

1 Ts 1. fejezet

A világon óriási fordulatnak vagyunk tanúi: az emberi kutatás már nem a múltból akarja a jelent meghatározni, hanem a jövő felől igyekszik értelmezni a ma feladatait. Nem a múlt normáival méri a jelent, hanem a jövő távlatából akarja meghatározni azt. A körülöttünk levő világot az a lázas igyekezet hatja át: megragadni a jövőt. Csak egy példa az orvostudomány területéről: Egyik kiváló képviselőjének (Brzeninszky) meghatározása szerint az ember egyre jobban megtanulja majd gyermekeink nemét meghatározni, értelmességüket vegyszerekkel befolyásolni, személyiségüket megváltoztatni és irányítani. Az emberi agy új erőre tesz majd szert. A számítógépek éppen olyan magátólértődően kitágítják az emberi gondolkodási képességet, mint ma az autó kitágítja az ember mozgékonyágát. Az emberi testet tökéletesítik és hosszabb életű lesz: egyes becslések szerint az ember átlagos életkora a következő században eléri a 120 évet. De hasonlókat idézhetnék más tudomány területéről is, elsősorban a mérnöki tudomány és a csillagászat ígér szinte fantasztikusnak tűnő jövőt.

Ma már az egyház népét is ez a feszültség tölti be: megragadni a jövőt. Egyre inkább a jövő kérdése foglalkoztatja a teológusokat, papokat, de az egyszerű egyháztagokat is: Milyen lesz a jövő és milyen a jövőben az egyház, s milyen lesz a jövő egyháza. Ebből próbálják a jelen feladatait is meghatározni. Úgy érzem, az 1 Ts 1. fejezete válasz arra, hogy milyen keresztyén gyülekezetnek van jövődjöje. *Annak, amelyért tudnak hálaadással imádkozni.* Az Újszövetségnek ez az egyik legrégebbi irata utal az egyház létrejöttének, elterjedésének és fennmaradásának egyik legfőbb titkára: az imádságra. Az apostol, társaival együtt „mindenkor” „szüntelenül” imádkozik a gyülekezetért, annak minden tagjáért. *Számukra a gyülekezet nem vallásos tömeg, nem személytelen kollektívum, hanem testvérek közössége.* Ahogy a Jó pásztor ismeri az övét és néven szólítja őket, úgy Pál is egyenként, személy szerint ismeri és emlékezik meg róluk Isten színe előtt. Imádságában első a hálaadás. Nehéz helyzetben azért maradt meg a gyülekezet és azért készített jövődjöt számára az Isten, mert az apostol és társai személy szerint, hálaadással tudtak imádkozni.

Mit viszünk mi hálaadással Isten elé a gyülekezet életéből? Sok lelkipásztor inkább siránkozni szokott a gyülekezet állapotán, mint hála adni. A jövő azé a gyülekezeté, amelynek papja hála tud adni azért, ami van.

S hogyan emlékezünk meg imádságainkban a ráncbízottakról? Mi-kor, kivel, kikkel, mennyit imádkozunk értük személy szerint? Én már a gyülekezetemben eljutottam oda, hogy nemcsak a bibliaórákon, hanem a különböző istentiszteleti alkalmakon név szerint és személy szerint imádkozom egy gyülekezeti tagért. Úgy mehet kórházba, vagy úgy feküdhethet otthoni betegágyán, hogy biztosan tudja: lelkipásztorom és velem a gyülekezet név szerint, személy szerint imádságban hordoz a templomban. A személytelen kollektívumokból így lesz gyülekezet, egymással

azonosuló, egymásért felelősséget érő nagy család. S így nem fordulhat elő, hogy valamilyen gyülekezeti tag ekként sopánkodjék: „Tisztelendő Úr, igaz, hogy a hátam mögött ülő X. Y, már féléve meghalt? Nem is tudtam!”

Pál apostolnak és társainak a hálaadó imádságra bőséges oka van, mert a tessalonikai gyülekezet életében ott tündököl a hit, a szeretet és a reménység. E három maradandó erényt (1 Kor 13, 13.) az apostol egy-egy fogalommal kapcsolja össze: *pistis—ergos, agapé—kopos, elpis—hüpo-*moné. Tehát az apostol jellemzése szerint Tessalonikában *tevékeny a hit, fáradó az szeretet és állhatatos a reménység. Ez az igazi keresztyénség rövid foglalata.* S ez a dinamikus keresztyén élet jellemzője.

A hit tehát nem tétlen szemlélődés, nem is csak elhívés és nem is csak érzelmi kapcsolat, hanem *munkálkodás, tevékenység:* Jézus Krisztus által Isten ismeretében tapasztalatilag akar gazdagodni. Ez a gazdagodás nem történhet ige nélkül. Az ige tanulmányozása, benne való elmélyedés: munka. Célja: az ige által krisztusi indulatúvá lenni. Krisztus követése nehéz feladat, többletmunka. A hit munkája. A szeretet sem csupán érzés. Az apostol fáradozással kapcsolja össze. A fáradozás, tördés megértéséhez jó kép: a gyermekeiért élő, korán megöregedett, megtört testű anya fáradozása, vagy az éjt-napot munkában töltő, életeket és értékeket mentő árvízi munkások fáradozása. Bár a tessalonikai gyülekezetet zsidók, prozelitusok és görögök alkották, mégis az igehirdetés nyomán hitüknek munkája sarjadt és szeretetüknek fáradozása gyümölcsöt érlett.

A jövő az ilyen gyülekezeteké! Igehirdetésünk nyomán látható a gyülekezet dinamikus élete?

Nemrég egy, egy az „emberiséghez szóló” kiáltványt olvastam. Ezt a proklamációt nem az ENSZ publikálta, nem is modern hírközlő eszközök röptették világgá. Egy zuglósi ház kiltört ablakszemében elhelyezett papíron olvastam a szálkás, öreges betűkkel írt deklarációt: „Emberek! Az öregeket és a betegeket szeressétek! Nagyon szeressétek!” Úgy érzem, sok százezer idős ember hangja koncentráldott ebben a „Kiáltványban”. A betűk formájából ítélve: öreg ember írhatta, akinek betegsége alatt nem akadt senki, aki a pincéből felhozta volna a tüzelőt. Magának kellett betegen levánszorogni a pincébe. Ebben a házban bizonyosan lakott keresztyén is, Talán evangélikus is, de hitüknek nem volt munkája, szeretetüknek fáradozása. *A jövő azé a gyülekezeté, amely az emberekért végzett szolgálatokban (szénfelhordás, betegeknek való bevásárlás, stb.) tudja megtalálni magát.* Így válik hitelessé társadalmi szolgálata is.

A tessalonikai gyülekezetben a *megtérés: szolgálatra való megtérés.* Ezt jelenti a megtérés a mi gyülekezetünkben is? Az, hogy a tessalonikai gyülekezet olyan volt, amilyen, az az Isten kegyelmes munkájának eredménye volt. Azok, akik előtt a gyülekezet tagjai bizonyoságot tettek, érezhették, hogy itt maga az Isten munkálkodik. Célja van a város népével, csodálatosat, nagyot akar nekik megmutatni, a jövőbe akarja elvezetni őket. Erzik-e városunk, területünk, falvaink lakói, hogy bizonyoságtételünk nyomán az Isten maga munkálkodik ott, ahol szolgálunk, hogy ott neki népe van, aki által hatalmát és kegyelmét akarja megmutatni. Tapasztalják-e a körülöttünk élő emberek, hogy az evangélium nálunk nemcsak szóban, hanem a Szentlélek erejében is áll?

Tessalonikában a gyülekezeti élet nemcsak azt jelentette, hogy csak az apostol és társai hirdették az igét a gyülekezetnek, hanem, hogy a gyülekezet minden tagja igehirdetővé vált és a gyülekezet egész élete igehirdetéssé változott. Hitüknek és életüknek híre ment. Így zendült

ki tőlük az Úr beszéde, igazolva a régi igazságot: csak az fogadja be az Isten igéjét, aki azt tovább is adja.

Nemrégiben bejárta a világsajtót a hír egy különös kis lengyel szektáról. A „Magyarországban” olvastam róla. Mielőtt világhírré tettek volna szert, már egész Lengyelországban elterjedt a hírük, pedig alig vannak többen, mint a tessalonikaiak voltak. Tanításukat, teológiailag talán meg lehetne kérdőjelezni és cáfolni. De nem is ezért van hírük. Életük révén. A krisztusi életforma megélése kapcsán lettek híressé. Egy kis hegyi faluban telepedtek le. Semmijük sem volt. A megműveletlen, művelhetetlennek tűnő állami tartalékföldkekből béreltek. Mintagazdaságot csináltak itt. De ezen túl szocialista falujuk minden jó ügyében elsőrendűen vesznek részt. Minden társadalmi és békeügyben ott vannak, s szolgálnak. Egyéneknek és közösségeknek egyaránt segítenek. Innen van a hírük. A gyülekezetnek abban kell példaképnek lenni, hogy jó híre legyen. A jó hír szerzése és továbbadása a feladata. Ha ezt a feladatot nem tölti be, nincs értelme létezésének, sem ma, sem a jövőben.

Annak a gyülekezetnek van jövője, amelyik reménységgel tekint az eljövendő Krisztusra. Reménység nélkül félelem árnyékolja be a jövőt, „a véget”. A reménység a Feltámadottra tekint.

Keresztyén életünkben egyszer a hit gyenge, máskor a szeretet szegény, vagy a reménység halovány, de gyakran hiányzik hitünkben a Krisztust váró reménység. Igaz, ha túlságosan az eljövendő Krisztuson van a hangsúly, az sok veszélyt hordhat magában. Ez Tessalonikában is sok zavart és konfliktust okozott. Nem volt idejük másra, csak várni. A kenyérkereső munkát félretették és teherré lettek mások számára, mert mások kenyerén élösködtek. Rosszul várták az Urat!

Baj van a keresztyén étellel, ha az nem él Krisztust váró reménységben, de vigyázni kell, hogy ne legyen emberi váradalommal és tévhitté ez a reménység. A jövő azé a keresztyén gyülekezeté, amelynek hitét, munkáját, szeretetét, fáradozását, reménységét az determinálja, hogy annak a Krisztusnak élünk, akiről az Apostoli Hitvallásban így vallunk: „lészen eljövendő ítélni élőket és holtakat”. Életünk Urától kapjuk majd a felmentő, vagy elmarasztaló ítéletet. Boldog az a szolga és gyülekezet, akit az ő Ura, mikor megjő, a felebarátért végzett szolgálat munkájában talál.

Matuz László

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt

Előfizetési ár: havi 20,— forint, fél évre 120,— forint, egy évre 240,— forint

Csekkszám: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 516—220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1088 Budapest VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

73.2534/2-06 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre

Indexszám: 26 451

FELVÉTEL A TEOLÓGIAI AKADÉMIÁRA

Evangélikus egyházunk lelkészeinek képzése a budapesti Teológiai Akadémián történik.

Akik a Teológiai Akadémiára felvételüket óhajtják, felvételi kérvényüket — az Akadémia Felvételi Bizottságához címezve — legkésőbb *június 30-ig*, küldjék meg az Akadémia dékáni hivatalának (1085 Budapest VIII., Üllői út 24. II.)

Az akadémiai felvételi kérvényhez a következő okmányokat kell mellékelni: 1. születési bizonyítvány, 2. a legmagasabb iskolai végzettség bizonyítványa, 3. helyhatósági vagy más bizonyítvány, amely a kérelmező lakását, szociális helyzetét, szülei foglalkozását és keresetét, illetve szociális viszonyait feltünteti, 4. orvosi bizonyítvány (részletes), 5. keresztelési bizonyítvány, 6. konfirmációi bizonyítvány, 7. részletes önéletrajz, mely feltárja a kérvényező családi és társadalmi körülményeit, valamint a lelkészi szolgálatra jelentkezés okait, 8. esetleg egyházi működésről szóló bizonyítvány. A felvételhez szükséges továbbá az illetékes lelkésznek és esetleg még a vallástánító lelkésznek részletes bizonyítványa, mindenesetre annak a lelkésznek a jelentkezőt részletesen jellemző bizonyítványa, a lelkészi pályára való alkalmasságáról, aki a folyamodónak a legutóbbi években lekipásztora volt. Ezt a lelkészi bizonyítványt a lelkészi hivatal a kérvényre egyidejűleg küldje meg külön levélben, közvetlenül az Akadémia dékánjának címezve. Az okmányokat eredetiben kell beküldeni, de indokolt esetben hiteles másolatban is lehet mellékelni. A másolatot „egyházi használatra” megjelöléssel egyházközségi lelkész is hiteltelítheti. Az akadémiai tanulmányi idő öt esztendő.

Az Akadémia leányhallgatókat is felvesz, akiket azonban elsősorban a diakóniai szolgálatban kíván foglalkoztatni az evangélikus egyház. Tanulmányaikat az Akadémia ennek megfelelően irányítja.

Az Akadémia hallgatói kötelezően a lakói a Teológus Otthonnak, ahol lakást és teljes ellátást kapnak. A jó tanulmányi eredményt elért és rászoruló hallgatók ösztöndíjban is részesülhetnek.